

YAKIN DOĞU ÜNİVERSİTESİ NEAR EAST UNIVERSITY

SOSYAL BİLİMLER DERGİSİ

JOURNAL of SOCIAL SCIENCES

cilt XV volume
sayı 2 ekim 2022 october number 2

YAKIN DOĞU ÜNİVERSİTESİ NEAR EAST UNIVERSITY

SOSYAL BİLİMLER DERGİSİ
JOURNAL of SOCIAL SCIENCES

cilt XV volume
sayı 2 ekim 2022 october number 2

YAKIN DOĞU ÜNİVERSİTESİ NEAR EAST UNIVERSITY

SOSYAL BİLİMLER DERGİSİ JOURNAL of SOCIAL SCIENCES

cilt XV volume
sayı 2 ekim 2022 october number 2

Yayın Kurulu / Editorial Board

Editör – Editor

Prof. Dr. Nur Köprülü – Yakın Doğu Üniversitesi

Yardımcı Editör – Co-Editor

Dr. Zehra Azizbeyli – Yakın Doğu Üniversitesi

Dr. İbrahim Ayberk – Yakın Doğu Üniversitesi

Alan Editörleri – Field Editors

Prof. Dr. Şerife Zihni Eyüpođlu – Yakın Doğu Üniversitesi (İşletme: Yönetim ve Organizasyon)

Prof. Dr. Mine Karataş-Özkan – University of Southampton (İşletme: Strateji ve Girişimcilik)

Doç. Dr. Çiğdem Nas – Yıldız Teknik Üniversitesi ve İktisadi Kalkınma Vakfı (IKV) Avrupa Çalışmaları ve İktisat)

Doç. Dr. Sait Akşit – Yakın Doğu Üniversitesi – (Uluslararası İlişkiler ve Uluslararası Politik Ekonomi)

Doç. Dr. C. Akça Ataç – Çankaya Üniversitesi (Siyasi Tarih ve Toplumsal Cinsiyet-Kadın Çalışmaları)

Doç. Dr. Mustafa Çıraklı – Yakın Doğu Üniversitesi (Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi)

Prof. Dr. Zihniye Okray – Lefke Avrupa Üniversitesi (Psikoloji)

İngilizce Dil Editörü

Doç. Dr. Assel Tutumlu – Yakın Doğu Üniversitesi

Uluslararası Danışma Kurulu / International Advisory Board

Prof. Dr. Ümit Hassan – Yakın Doğu Üniversitesi (KKTC)

Prof. Dr. Meliha Benli Altunışık – Orta Doğu Teknik Üniversitesi (Türkiye)

Prof. Dr. Mustafa Özbilgin – Brunel University London (Birleşik Krallık)
Prof. Dr. Sinem Akgül Açıkmeşe – Kadir Has Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Rebecca Bryant – Utrecht University (Hollanda)
Prof. Dr. Mohammed Torki Salameh, Yarmouk University of Jordan (Ürdün)
Prof. Dr. Fatma Güven Lisaniler – Doğu Akdeniz Üniversitesi (KKTC)
Prof. Dr. Ronen Yitzhak, Western Galilee College (İsrail)
Doç. Dr. Nergis Canefe – York University (Kanada)
Doç. Dr. Gözde İnal-Cavlan – Lefke Avrupa Üniversitesi (KKTC)
Doç. Dr. Rustamjon Urinboyev – Lund University (İsveç)
Yrd. Doç. Dr. Saifullahi Sani Ibrahim – Federal University Dutsinma (Nijerya)
Yrd. Doç. Dr. Hakan Karahasan – Arkın Yaratıcı Sanatlar ve Tasarım Üniversitesi (KKTC)
Dr. Ergün Özgür – Frei Universtät Berlin (Almanya)

Yayınlanması istenilen yazılar, dergi ile iletişim ve Abonelik talepleri için adres:
Manuscripts and all editorial correspondence and subscription enquiries should be
addresses to:

Adres

YDÜ Sosyal Bilimler Dergisi – Yakın Doğu Üniversitesi – Ankara Temsilciliği, Nenehatun
Caddesi No: 116/2, Çankaya/Ankara – TÜRKİYE
Near East University – Ankara Representation Office, Nenehatun Street No: 116/2,
Çankaya/Ankara – TURKEY

E-posta - E-mail – sosbilder.editor@neu.edu.tr

Web sayfası - Website – <http://dergi.neu.edu.tr/index.php/sosbilder/index>

İrtibat - Contact details – 0392 675 1000 / (dahili-ext) 3119 – 3101 – 3102

Kapak tasarım – Design – Prof. Dr. Erdal Aygenç - YDÜ Güzel Sanatlar ve Tasarım
Fakültesi

ISSN: 1986 – 1303

e-ISSN: 2235 – 3186

Baskı: Near East Printing

YDÜ Sosyal Bilimler Dergisinde ileri sürülen görüşler ve gerçeklere ilişkin ifadeler tamamen yazarlara
aittir ve dergide yayınlanmış olması bu görüş ve ifadelerin editör ya da Yakın Doğu Üniversitesi
tarafından benimsendiği anlamına gelmez.

Statements of fact or opinion appearing in the NEU Journal of Social Sciences are solely those of the
authors and do not imply endorsement by the editor or NEU.

Tüm yayın hakları saklıdır. Bu derginin hiçbir bölümü yazılı ön izni olmaksızın hiçbir biçimde ve hiçbir
yolla yeniden üretilemez ve dağıtılamaz.

YDÜ Sosyal Bilimler dergisi hakemli bir dergidir ve **EconLit FullText** ve **EBSCO Discovery Service** kapsamında taranmaktadır.

NEU Journal of Social Sciences is a referred journal and indexed by **EconLit FullText** and **EBSCO Discovery Service**.

Bu dergide iThenticate intihal programı kullanılmaktadır.

This journal uses iThenticate software to detect instances of plagiarism in submitted manuscripts.

Editörden,

Çok değerli okurlar, yazarlar ve araştırmacılar,

Yakın Doğu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisinin 15. Cilt 2. Sayısı olan Ekim Sayısı ile sizlerle yeniden buluşmanın mutluluğunu yaşıyoruz.

İlk önce elinizdeki sayıya değer katan yazarlarımıza ve de makale çalışmalarına bilimsel ve düşünsel katkı koyan çok kıymetli hakemlerimize teşekkür etmekle başlamak isteriz.

Nisan Sayımızdan bu yana yürüttüğümüz çalışmalarımızda özellikle *YDÜ Sosbilder'in* içeriğini ve okuyucu kitlesini artırmaya ve gelişen küresel dünya ile bütünleşmesini sağlamaya çalıştık. Elinizdeki *Ekim Sayısı*nda iki araştırma ve iki derleme makalesi ile sizlerle buluşuyoruz. Önceki sayılarımızda olduğu gibi, katkıda bulunanların kapsamını zenginleştirmeye gayret ederek *YDÜ Sosbilder'in* bilimsel kalitesini, etik, ilkesel bütünlüğünü korumak ve geliştirmek için de çaba sarfetmeye devam ettik.

Birkaç ay içerisinde geride bırakacağımız 2022 yılı, birçok bölgesel ve küresel meselenin yanında kuşkuşuz ki Rusya-Ukrayna Savaşı ile hatırlarda kalacaktır. Rusya-Ukrayna Savaşı, İkinci Dünya Savaşı sonrasında ivme kazanan ve 1991 yılında Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB)'nin dağılmasına kadar geçen sürede yaşanan Soğuk Savaş döneminde izlenen politikaları anımsatmış ve dünya ölçeğinde ülkeler arasındaki ekonomik, siyasi ve askeri ilişkileri kritik ölçüde belirleyecek dinamikleri ortaya çıkarmıştır. 1990'lı yıllarda uluslararası sistemin yapısı, Amerika Birleşik Devletleri (ABD)'nin rolü ve güç dağılımı sosyal bilimler ve uluslararası ilişkiler literatüründe geniş yankı bulmuştu. Günümüzde de benzer bir tartışmanın yaşanıyor olması, söz konusu çatışmaların sonucu olarak ortaya çıkan gıda ve enerji güvenliği krizi ve küresel düzenin sorgulanıyor olması sosyal bilimlere her zamankinden daha fazla gereksinim duyduğumuza işaret etmektedir.

Orta Doğu bölgesinde aralıklı olarak ortaya çıkmaya devam eden halk hareketleri, İran örneğinde yaşanan demokrasi açmazı, Birleşik Krallığın Brexit sonrası yaşadığı siyasal istikrarsızlık ve Küresel Kuzey ve Küresel Güney arasında artan sosyo-ekonomik eşitsizlik ve işsizlik gibi meselelerin ve gelişmelerin, iktisat, siyaset bilimi ve kamu yönetimi, psikoloji ve uluslararası

ilişkiler gibi disiplinler çerçevesinde (ve hatta disiplinler arası) ele almamızın ve anlamamızın önemini bir kez daha gün yüzüne çıkarmıştır.

Tam da bu noktada, elinizdeki sayıda Vongai Motsi ve Sait Akşit'in birlikte kaleme aldığı *Uluslararası Örgütler ve Zimbabwe'de Kız Çocuklarının Yaşadığı Toplumsal Sorunlar*; Erhan İşcan'ın yazdığı *Metal Fiyatlarının Borsa İstanbul Sınai Endeksi Üzerine Etkileri: Fourier Eşbütünleşme Testinden Bulgular*; Aslı Aktan-Erciyes'in kaleminden *Geleceğe Yönelik Belleğin Yaşam Boyu Gelişimi*; ve son olarak Mehmet Akif Özer ve Sevda Nur Çevik'in ortak kaleme aldıkları *Kamu Yönetimi Disiplininde Waldo Etkisi: Paradigmanın Değişimi için Meydan Okumak* başlıklı çalışmalar; dünya ölçeğindeki gelişmeleri takip eder ve bu meselelere sosyal bilimci gözüyle yeni ve farklı bir bakış açısı katmayı amaçlamaktadır.

YDÜ Sosbilder olarak, zaman zaman göz ardı edilen soruları soran sosyal bilimcileri ve geleneksel anlamda ana akım olarak tabir edilen yaklaşımların ötesine geçmeyi amaçlayan dünyanın birçok farklı coğrafyasından araştırmacı ve yazarı burada ağırlamaya devam edeceğimizi paylaşmak ister,

En derin sevgi ve saygılarımızı sunarız.

YDÜ Sosyal Bilimler Dergisi Editörleri

İÇİNDEKİLER/ TABLE OF CONTENTS

Editörden.....	171
İçindekiler.....	173

Araştırma Makaleleri /Research Articles

Vongai MOTSI – Sait AKŞİT

International Organizations and the Problems of the Girl Child in Zimbabwe
(*Uluslararası Örgütler ve Zimbabwe’de Kız Çocuklarının Yaşadığı Toplumsal Sorunlar*).....174-203

Erhan İŞCAN

Metal Fiyatlarının Borsa İstanbul Sınai Endeksi Üzerine Etkileri: Fourier Eşbütünleşme Testinden Bulgular (*The Impact of Metal Prices on Borsa Istanbul Industrial Index: Evidences from Fourier Cointegration Test*)204-238

Derleme Makaleleri /Review Articles

Aslı AKTAN ERCİYES

Lifespan Development of Prospective Memory (*Geleceğe Yönelik Belleğin Yaşam Boyu Gelişimi*).....239-262

Mehmet Akif ÖZER – Sevda Nur ÇEVİK

Kamu Yönetimi Disiplininde Waldo Etkisi: Paradigmanın Değişimi için Meydan Okumak (*The Waldo Effect in the Discipline of Public Administration: A Challenge to Change the Paradigm*).....263-285

Yayın İlkeleri / *Publication Rules*.....286-288

Yayın Etiği ve Yayın Görevini Kötüye Kullanma Beyanı /

Publication Ethics and Publication Malpractice Statement..... 289-295

Yazım Kuralları / *Article Submission Guidelines*..... 296-300

THE INTERNATIONAL ORGANIZATIONS AND THE PROBLEMS OF THE GIRL CHILD IN ZIMBABWE

Vongai MOTSI*
Sait AKŞİT**

ABSTRACT

This study aims to critically analyse the problems of the girl child in Zimbabwe and investigate the role and involvement of international organizations in dealing with these problems. Even though, the girl child has drawn a lot of attention, the literature largely approaches from a problem-solving perspective with the idea of an empowered girl child to be the image of an expectation for a true definition of development through instrumentalization of education and health care provisions. The study presents that not only material factors, such as poverty and lack of income but also ideational factors, such as cultural norms and religious practices, constitute an environment conducive to the problems faced by the girl child and the prevalent power relations of gender inequality in Zimbabwe. The international organizations that are involved in education and training, promote activities to raise awareness, provide support and social protection mechanisms, lobby the governments to encourage institutionalization of international gender equality regime and goals. The study argues that the problems of the girl child in Zimbabwe are a

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Yakın Doğu Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı
(20193097@std.neu.edu.tr) <https://orcid.org/0000-0002-7863-7090>

** Doç. Dr. Yakın Doğu Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı
(sait.aksit@neu.edu.tr) <https://orcid.org/0000-0003-1973-2300>

YDÜ Sosyal Bilimler Dergisi, C. XV, No. 2, (Ekim 2022)

Geliş Tarihi: 1 Şubat 2022

Kabul Tarihi: 24 Nisan 2022

Bu makaleden alıntı yapmak için: Motsi, V. ve Akşit, S. (2022, Ekim). The International Organizations and the Problems of the Girl Child in Zimbabwe. *YDÜ SOSBİLDER*, 15(2), 174-203.

result of the structural nature of social relations and that the involvement of international organizations have not been sufficient to overcome the structural nature of these circumstances.

Keywords: *Girl child, Zimbabwe, international organizations, poverty, child marriages, gender equality, constructivism.*

ULUSLARARASI ÖRGÜTLER VE ZİMBABVE'DE KIZ ÇOCUKLARININ YAŞADIĞI TOPLUMSAL SORUNLAR

ÖZ

Bu çalışmanın amacı Zimbabwe'de kız çocuklarının yaşadığı toplumsal sorunları eleştirel bir yaklaşımla irdelemektir ve bu sorunların aşılmasında uluslararası örgütlerin rolünü incelemektir. Kız çocuklarının yaşadığı toplumsal sorunlar son dönemde önemli bir inceleme konusu olarak ortaya çıkmaktadır. Konunun incelenmesinde birçok çalışmanın sorunların tespitine ve çözmeye yönelik bir bakış açısı benimsediği görülmekte ve kız çocuklarının eğitim ve sağlık imkanlarına ulaşmasının gelişmekte olan ülkeler için temel bir önem arz ettiği vurgulanmaktadır. Çalışma, kız çocuklarının toplumsal sorunlarının ortaya konmasında ve Zimbabwe'deki cinsiyet eşitsizliği ve güç ilişkilerinin anlaşılmasında maddi unsurlar kadar değer ve pratiklerin de önem arz ettiğini belirtmektedir. Uluslararası örgütler sorunların giderilmesi amacıyla çeşitli eğitim ve öğretim faaliyetlerinde bulunmakta, farkındalık yaratmaya çalışmakta, toplumsal destek ve gelir mekanizmalarına destek vermekte ve hükümetler nezdinde cinsiyet eşitliği kural ve hedeflerinin kabul görmesi ve kurumsallaşması için çalışmalarda bulunmaktadırlar. Çalışma, Zimbabwe'deki kız çocuklarının toplumsal sorunlarının yapısal nedenlere dayandığını vurgulamakta ve uluslararası örgütlerin çabalarının bu yapısal nedenleri ortadan kaldırmaktan uzak olduğunu ileri sürmektedir.

Anahtar Kelimeler: *Kız çocukları, Zimbabwe, uluslararası örgütler, yoksulluk, çocuk yaşta evlilik, cinsiyet eşitliği, sosyal inşacılık.*

1. Introduction

Some communities in which the local people in Zimbabwe reside are commonly found with fundamental and underlying faults such as the disproportionate connection between the genders to such an extent that men have control over a woman's life. Due to such a contortion, women and the girl child deal with varying challenges and problems in the Zimbabwean setting. As

recently as August 2021, the death of a 14-year-old girl, Anna Machaya, made the headlines after she gave birth at a church shrine in the Marange region of Zimbabwe (Chingono, 2021b). The incident was condemned strongly by local and international organizations which called on the Government of Zimbabwe to address the circumstances leading to this case of child marriage and the death of the girl child (UN Zimbabwe, 2021a; BBC, 2021). Indeed, child marriage is a manifestation of problems of the girl child in Zimbabwe where one in three girls are married before the age of eighteen, as the legal age for marriage.

Zimbabwe, accordingly, is one of the many countries in the world that has to deal with numerous problems faced by the girl child. Although numerous initiatives are in motion, it still turns out that women and the girl child confront major problems in social relations that directly target them through various socially constructed forms and methods of discrimination. This has since called for deliberate efforts to address the issue of gender-based imbalances by the government of Zimbabwe. It can be noted that despite many efforts by the Zimbabwean governments to try and deal with these problems faced by the girl child, Zimbabwean norms prioritize the male child over the girl child at home, pushes the girl child towards school dropouts and into early child marriages among many other problems (UN, 2016; Chingono, 2019). The problems of the girl child are largely a consequence of poverty and cultural norms and practices that are reinforced through gender-based socialization and discrimination. All these have dire consequences on the social or future status of the girl child.

Aside from the Zimbabwean governments, various international organizations have been involved in efforts to help ease the various problems faced by the girl child; the United Nations (UN) and its various agencies, the African Union (AU), the European Union (EU), and the World Bank, just to mention a few. International organizations most commonly initiate programs, raise awareness, liaise with the government, and also financially contribute to the cause, whilst putting pressure on the government of Zimbabwe for the implementation of laws. The projects initiated are usually specific, targeting to overcome difficulties in sustaining the girls' education due to the above-mentioned problems, and inevitably seeking to prevent child marriages. By presenting that poverty, cultural norms, and religious practices have socially constructed an environment conducive to the development of the problems faced

by the girl child in Zimbabwe, this article argues that the involvement of international organizations has not been sufficient to overcome the structural nature of these circumstances.

The main focus of this article, as such, will be to critically understand and analyse the problems faced by the girl child in Zimbabwe, and to investigate the role and involvement of international organizations in dealing with these problems. Thus, the introduction will be followed by a brief literature survey and a conceptual framework concerning the problems faced by the girl child. The conceptual framework will briefly present the main aspects of the constructivist approach that will be used in the study. Then, the third section will present the general framework of the role and involvement of the international organizations in the institutionalization of gender equality regime and goals. The fourth section will give an understanding the issue and will analyse the problems faced by the girl child in Zimbabwe. The problems faced by the girl child in Zimbabwe will be detailed through a historical analysis of the conditions that create the socially constructed environment that places them in an unequal and hierarchical social setting. The focus shall be on poverty and cultural and religious practices as the main defining factors that shape the social relations and self-understandings prevalent in Zimbabwe. This section also aims to outline the role of the international organizations concerning the nature of their involvement in dealing with the problems of the girl child through a brief analysis. The last section will summarise the main findings and conclusions of the study.

2. The Literature Review and the Conceptual Framework

The extant literature on the girl child is largely focused on a problem-solving perspective putting forward that an empowered girl child can be an image of the expectation for a true definition of development in a country. There is a very strong interest in research on the gender gap and challenges in education (Ncube, 2013; Tuwor & Sossou, 2008; Shabaya & Konadu-Agyemang, 2004). These studies investigate and outline reasons of the factors that inhibit the girl child from going to school. Thus, they provide recommendations, suggestions, and strategies to retain her in school. Some scholars focus on poverty or lack of income (Chinyoka, 2017; Chinyoka & Nadiu, 2014), others on cultural practices (Ndlovu & Bhala, 2016; Rutoro et. al., 2013; Sithole, Manwa & Manwa, 2013;

Shangwa, 2011; Marshall & Taylor, 2006) as major factors creating the problems faced by the girl child. Understanding the extent and impact of the implementation of gender-related policies has been a concern for some scholars (Mutanana & Bukaliya, 2015). Others elaborated on the implementation of international rules and norms by the Zimbabwean state in its endeavour in trying to end harmful practices towards women and the girl child (Munalula, 2011; Sithole & Dziva, 2019). A limited number of studies evaluate how economic structural adjustment programs influenced women's status in Zimbabwe, especially in the 1990s (Riphenburg, 1997). These studies provide very valuable knowledge based on field research for understanding the social relations that surround the problems of the girl child. It is in the interest of this study to build on these contributions by establishing a constructivist framework.

Thus, the study intends to employ a constructivist approach to analyse, understand and interpret the problems of the girl child in Zimbabwe and the involvement of international organizations to overcome the structural circumstances that exacerbate these problems. Using a constructivist analysis will help the study to move away from an understanding of lack of capabilities and an interpretation of the conditions as one of underdevelopment and help embed the conditions and circumstances leading to the problems of the girl child into a social context. The analysis and background on Zimbabwe shall provide that, ideational factors -that is the system of norms, beliefs, and values- present, along with material factors such as poverty, structural characteristics and “exert a powerful influence on social and political action” (Reus-Smit, 2005: 196) of actors on gender relations in Zimbabwe. Poverty, and cultural-religious norms and practices are presented as constitutive elements that create the circumstances, or the social environment, that limit and constrain the girl child in Zimbabwe. The structural circumstances are thus understood to be socially constructed and reinforced through multiple forms of interaction, exclusion, and gender-based discrimination leading to the persistence of unequal power relations. The persisting conditions of subordination, dominance, and dependence in the area is evident as in most of the developing world (Murphy, 2015).

Such an approach builds upon the criticism of the liberal perspective which argues that enabling the participation of more women in positions of policy, decision making, and influence as well as increasing the role of women in

development, especially in the Third World, will eliminate gender inequalities. Actors' identities and interests are shaped by culture, history, and context, that is the "social and legal norms and the ways in which these are deployed, through argument and communication," giving social relations a distinctive character in a particular time and place (Reus-Smit, 2005, 211; Kardam, 2004: 98). International organizations are also part of this social process acting as agents to transform the inherent gender relations or the behaviour of states. The main point is that international organizations reflect the dominant interests, norms, and ideas in the global political economy in ways they promote or prioritize to overcome poverty and gender inequality. This approach is largely based on a liberal perspective, intending to provide support and opportunities for the participation of women to overcome gender disparity. The current study intends to go beyond this understanding and examines the basis of cultural practices and the type of power relations they establish to create the social circumstances for the persistence of the problems of the girl child.

3. The International Organizations, Gender Relations, and The Girl Child

The international organizations have primarily constructed their involvement and efforts to overcome the problems of the girl child along the lines of Millennium Development Goals (MDG), especially MDG3 that aims to 'promote gender equality and empower women'. As Murphy (2015: 3) indicates MDG3 "sought to transform gender relations in developing countries through achieving parity in primary and secondary education, and increasing women's participation in politics and non-agricultural market-based activities and employment". The 2030 Agenda for Sustainable Development that was adopted in 2015 transformed the Millennium Development Goals to Sustainable Development Goals (SDGs) and expanded the aim under SDG5 to 'achieve gender equality and empower all women and girls.' Indeed, this general policy framework intended to build on the 'critical areas for action' that were defined by the Beijing platform for action in 1995 defining poverty, education and training of women, health, violence against women and the girl child among the twelve critical areas of action (Kardam, 2004: 88-89).

As Kardam (2004, 89 and 91) argues that the main role of international organizations on improving gender equality is focused on providing the necessary resources and development assistance for women and helping shape as well as to define and diffuse norms on legal aspects, such as property rights, and to provide support mechanisms for education and training. The World Bank has been more focused on “providing resources for women’s education, family planning and microcredit, all justifiable in ultimately serving market-based economic growth and efficiency norms” (Kardam, 2004: 92). This is also evident in the three dimensions used by the World Bank to define gender equality: “the accumulation of endowments”, “the use of those endowments to take up economic opportunities and generate income”, and “the application of those endowments to take actions, or agency, affecting individual and household well-being” (World Bank, 2011: 4). These were perceived as important to improve economic efficiency and achieve welfare through development outcomes. The 2030 Agenda for Sustainable Development similarly indicates that gender equality requires visionary arrangements for feasible, comprehensive, and fair financial development, upheld by full business and equal opportunities for all, social reconciliation, declining disparities, and raising the efficiency of governments (UN, 2021).

Within the context of dealing with the problems of the girl child, the main focus then becomes the issue of sustaining the education of the girl child and providing support mechanisms that will enable the girl child to achieve acquisition of this important endowment. This is in line with the main targets defined by MDGs/SDGs aiming primarily to achieve parity in primary and secondary education and women’s participation in the labour market or market-based production. Murphy (2015: 9) and the UN (2021) report that there have been improvements in achieving these targets in recent decades. Indeed, international organizations have established a strong link between poverty, education, and the problems of the girl child: An educated girl child benefits everyone, an educated woman is more likely to take up economic opportunities and can generate productivity gains in supporting development outcomes. Besides, girls who finish school are perceived to be less likely to marry early (Cotton, 2013). Therefore, it is framed that to allow the girl child room to reach her full potential, there is a need to protect her by law and provide resources to enable her to pursue her education.

A strong emphasis on education has strongly been a priority of the international agenda since 1990. The launch of the ‘Education for All’ initiative led by the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO) in collaboration with the United Nations Development Program (UNDP), the United Nations Population Fund (UNFPA), United Nations Children’s Fund (UNICEF) and the World Bank is accepted as a milestone. The World Education Forum that was held in Dakar, Senegal in 2000 established a more comprehensive framework for the ‘Education for All’ initiative. The approach constructed, through the statements of institutional representatives, the idea that education is at the core of development, through the statements of institutional representatives and advocated prioritizing education and health care of the girl child. It is also argued that “education is key to sustaining growth and reducing poverty” (Peppler-Barry and Fiske, 2000: 15; 18; 25).

Education, in this sense, is argued to secure the girl child’s future (Gumbonzvanda et. al., 2020) and this approach is supported by various global and regional initiatives. United Nations Girls’ Education Initiative (UNGEI) is one such initiative that was launched by the UN in 2000 in partnership with various non-governmental organizations to achieve gender equality in and through education. One such partner that the UN works with is the international non-governmental organization, the Campaign for Female Education (Camfed), whereby education has been set as a solution to poverty and means of empowering the girl child in Africa. Camfed aims schooling for all, particularly supporting girls in rural areas, through providing all fundamental school needs from uniforms to boarding, when necessary. This helps lessen the burden for guardians living in poverty. The institution also provides business training and grants to young women in rural areas creating empowerment and economic opportunities for development. Camfed founder and Executive Director Cotton (2013) noted that very frequently girls drop out of school to take on low-paid jobs, as a rule in manipulative conditions. Alternatively, they resort to exchange of money for sexual favours with older men to get their education, at the expense of their lives in the long haul, and a high risk of contracting HIV and Aids. Therefore, it may be emphasized that the involvement of such organizations and initiatives provides a leeway for the girl child to avoid such problems.

In a regional context, the AU has been more involved in institutionalization and developing a policy framework to address the problems of the girl child in the 2000s. The AU International Centre for the Education of Girls and Women in Africa (AU/CIEFFA), which was established in 2004, remains the overriding institution endeavouring to empower the women and girls in economic, social, and cultural spheres in and through education. The policy dimension was strengthened with the declaration of 2010-2020 as the ‘African Women’s Decade on Grassroots Approach to Gender Equality and Women’s Empowerment’ and further enhanced with the development of the ‘Continental Education Strategy for Africa’ (CESA 16-25, 2016) that provides a ten-year policy framework for education within the context of the ‘Agenda 2063: The Africa We Want’, the Pan African development strategy that was launched in 2013. The drive on education was also supported by the launch of the AU Campaign to End Child Marriage in Africa in 2014. In the African case, the issue becomes even more relevant to the problems of the girl child given that 15 out of 20 countries with the highest rate of child marriages are located in Africa and 39 percent of girls are married before the age of 18 (Girls Not Brides, 2014). As has been mentioned above child marriages are one of the main problems having severe repercussions on the health, education, and wellbeing of the girl child.

The African cooperation framework was strengthened with the declaration of 2015 as the ‘Year of Women’s Empowerment and Development Towards Africa’s Agenda 2063’, and subsequently 2016 as the ‘African Year of Human Rights, with Particular Focus on the Rights of Women’ (Kamal, 2016). It needs to be noted here that while the AU has aimed to establish a bridge between African development goals and the sustainable development goals, there is an understanding that a one-size-fits-all strategy would not work, and the global strategies need to be made compatible with African needs by uniting customary and modern ideas into a useful discourse (CESA 16-25, 2016: 5). Therefore, it can be observed that the AU has been working in close cooperation with international organizations such as UNESCO on the one hand, and the African countries and civil society organizations on the other, in trying to find maintainable answers for girls getting to and remaining in school, and to encourage new pathways towards gender equality within schools.

The Union defined, within the context of its focus on rights of women, seven challenges that topped the agenda on gender equality in 2016. This includes “economic exclusion and financial systems that perpetuate the discrimination of women; limited participation in political and public life; lack of access to education and poor retention of girls in schools; gender-based violence, harmful cultural practices, and exclusion of women from peace tables either as lead mediators or part of negotiating teams of conflicting parties” (African Union, 2016; Kamal, 2016). Indeed, the prior debate on these challenges formed the basis of policy objectives for addressing the gender relations as well as the problems of the girl child. This is evident in the objectives of the AU/CIEFFA Strategic Plan 2015-2017 as well. It is defined in line with the ‘Continental Education Strategy for Africa’ as the objectives not only included promotion of education for girls and women, but also assisting member states in building capacities through networks of knowledge and experience sharing and developing innovative strategies of advocacy to consolidate women’s and girls’ education (AU/CIEFFA, 2014). Given this institutional and policy framework, the results of the process of institutionalization, policy diffusion, state compliance, and implementation do not weigh straightforward answers and may vary across countries. Pursuing policies to achieve gender equality and girls’ and women’s empowerment in Africa through education indeed presents a valuable attempt as women make up more than half of the 1.4 billion African population. It should also be noted that 50 percent of the African population is under the age of 25 is making Africa the continent with the youngest population. Nevertheless, Africa has experienced persistent poverty: According to UNCTAD (2021), extreme poverty levels in African countries have decreased from 40 percent in 2010 to 34 percent in 2019. However, the COVID-19 global pandemic increased the number of people living in extreme poverty, increasing from 478 million people in 2019 to an estimated 490 million people. There are also, strong arguments that in Southern Africa, poor and rural areas may experience a retrogression towards initiatives on the girl child due to the COVID-19 pandemic (Plan International, 2020; Gumbonzvanda et. al., 2020). A significant number of the mind-boggling factors that drive child marriage are likewise exacerbated in crisis settings. A pandemic of this nature presents exceptional difficulties that create a necessity to protect young girls from violence and abuse, both in the reaction and recuperation stages. It is suggested by

NGOs that gender-responsive education plans, alongside social assurance measures, will guarantee that the girl child is not abandoned and that they get the schooling they merit despite the pandemic or any other crisis (Gumbonzvanda et. al., 2020).

4. Problems of the Girl Child in Zimbabwe and the Role of International Organizations in Dealing with the Problems

In the wake of acquiring political independence in 1980, Zimbabwe adopted a proactive strategy in addressing the rights and problems of women and children. The efforts to address gender discrimination were, firstly, a consequence of women's association in the battle for freedom in Zimbabwe and throughout Africa. In addition, these attempts intended to overcome the shortcomings of the British colonial era (1890–1980) that gave way to unequal social relations within which the girl child faced deep-rooted problems.

During the colonial era, the aim to escape the poor conditions of the rural areas was one of the factors that pushed young girls towards urban areas. Young girls worked as maids and gardeners in white communities and at times, intending to stay in urban areas without a permit, they sold their bodies for a living and indulged in prostitution from a young age. They offered sexual favours to white men and sons of rich and influential colonizers (Mhike, 2016). The community leaders would also trade off their children to colonial rulers to gain favour in their eyes, which can be argued to be a form of sex trafficking as well. On the other hand, cultural practices such as '*kuzvarira*'^{††} and '*ngozi*'^{‡‡}, which continue to this date, created the conditions for abuse, violence, and child prostitution (Mawere & Rambe, 2012).

Following independence, Zimbabwe primarily reinforced the efforts by strengthening her legal framework (Sithole & Dziva, 2019). The country endorsed

Kuzvarira is a customary marriage system that denotes “marrying off, without her consent, an underage girl (sometimes as young as eight or even before birth) to a rich man who already has another wife or wives in exchange for money, food and other material possessions that guarantee the girl's family not to suffer acute economic deprivation ever again” (See Mawere & Rambe, 2012, 2).

^{‡‡} *Ngozi* is “the customary practice offering a young girl as compensatory payment in inter-family disputes” (See Mawere & Rambe, 2012, 9).

the African Charter on Human and Peoples' Rights that was approved by the members of the Organization of African Unity and entered into force in 1986 emphasizing the member states' obligation in Article 18 (3) "to ensure the elimination of every discrimination against women and also ensure the protection of the rights of the women and the child as stipulated in international declarations and conventions" (OAU, 1981). Zimbabwe has additionally endorsed and consented to United Nations Universal Declaration of Human Rights, the United Nations Convention on the Rights of the Child in 1990, The Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women (CEDAW) in 1991, the Beijing Declaration and Platform for Action on gender equality and the empowerment of women in 1995 and the regional South African Development Community (SADC) Protocol on Gender and Development in 2008.

Zimbabwean efforts went beyond attempts to strengthen the legal framework to deal with the problems faced by the girl child. The circumstances in Zimbabwe presented some improvement until the early 1990s as the government increased spending on primary education and healthcare to address gender inequality, despite a lack of sources (UNDP, 1990; UNDP, 1995: 3). Zimbabwe was able to protect its human development in the 1980s by introducing measures that targeted the most vulnerable groups through increasing public spending on rural health centers, water, sanitation, and rural schools, and strongly implemented progressive social policies at a time of emerging global readjustment towards free-market economies. This was described as an 'adjustment with the human face' by the UNDP (1990: 4 and 55-56; 2010: 30). However, Zimbabwe faced a reversal from the early 1990s onwards which negatively influenced its human development: Zimbabwe was one of the only three countries, among 135 countries presented, to have a lower level of human development in 2010 when compared to the 1970 levels (UNDP, 2010, 27), inducing poverty largely blamed on mismanagement. Accordingly, present-day Zimbabwe fails to meet the sustainable development goals set by the United Nations on eradicating poverty, promoting gender equality and empowerment of women, and achieving primary education, amongst others (Sithole, Manwa & Manwa, 2013).

Zimbabwe, indeed, is one of the countries that has suffered high levels of poverty over a long period. According to Zimbabwe National Statistics Agency (Zimstat), extreme poverty increased to 7.9 million, affecting 49 percent of the

population in 2020, showing a stark increase over the last decade from 23 percent in 2011/2012 (Zimstat, 2021a: 3; World Bank, 2021: 21). The economic difficulties caused by the COVID-19 pandemic and climatic drought have had a drastic influence on the rise of extreme poverty recently. Yet, poverty has been prevalent since the mid-1990s, but the individual national poverty rate presented slight changes from 1995 to 2017, fluctuating between 75.6 percent in 1995, 70.9 percent in 2001, 72.3 percent in 2011/2012, and 70.5 percent in 2017. For the same years, poverty was more prevalent in rural areas than urban areas respectively standing at 86.4 percent (1995), 82.4 percent (2001), 84.3 percent (2011/2012), and 86 percent (2017). Extreme poverty rates were more prevalent in rural areas even though Zimbabwe was able to alleviate an important share of its population from extreme poverty, especially in the early 2000s. The share of the population in extreme poverty decreased from 47.2 percent in 1995 (62.8 percent in rural areas) to 41.5 percent in 2001 (52.4 in rural areas), to 22.5 percent in 2011/2012 (30.4 in rural areas), only to rise again to 30.4 percent in 2017 (43.4 in rural areas), to 38.3 percent in 2019 (51 in rural areas). The increase in extreme poverty in the latter half of the 2010s was drastic, where the economic conditions negatively influenced those in the urban areas as well leading to an increase in extreme poverty from 4 percent of the population in 2017 to 10 percent in 2019 and 16 percent in June 2020 (Zimstat, 2019a, 43; Zimstat & World Bank, 2019, 16-17; World Bank, 2021: 20-21).

The World Bank (2021: 20) stated that, in 2019, “nearly 90 percent of the extreme poor lived in rural areas, and 1.6 million were children”. Indeed, women and children are most affected by the structural nature of poverty and inequality. Education imbalances between boys and girls were further exacerbated by the consequences of the 2007/2008 global crisis and more recently by the COVID-19 pandemic, as economies shut down and unemployment rates increased. This has created more room for poverty to reign, especially in rural areas in countries such as Zimbabwe (Chingono, 2021a). Zimbabwe National Statistics Agency figures also suggest that the severity of child poverty in rural areas is higher, wherein rural areas of Zimbabwe child poverty prevails over 70 percent, and there is particularly a high degree of inequality as well (Zimstat & UNICEF, 2019: 7).

Poverty-related factors have been important in creating grave problems and conditions for the girl child in Zimbabwe. However, poverty and lack of

income were not the sole reasons; problems are further exacerbated by the socio-cultural and religious practices and the socially constructed role of women in society. Throughout decades of suffering, the girl has been seen as someone who should be prepared to be a wife and take care of a home rather than the one to get an education and take care of a family (Makuyana, Mbulayi & Kangethe, 2020). The girl child has been overburdened by expectations of household duties such that there is little to no attention towards her education. As such, in most Zimbabwean homes with patriarchy as the form of leadership, most girls were never given the opportunity to pursue education. Fees were made available for the male child, whilst educating a girl child was seen as an expense, as she shall be married off anyway. Therefore, families put emphasis on raising the girl child in order to produce a good wife for their future prospective son-in-law (Mawere & Rambe, 2012; Mavhunga & Bondai, 2015). Rutoro et. al. (2013: 3) argue that this culture implicates certain gendered roles for girls and boys, and “girls are socialized a low status in life and boys are socialized for a higher status”.

In places where poverty prevailed, marrying off one’s daughter was seen as a solution to their poverty crisis. Cultural practices whereby if the husband of an elder sister passes away the younger sister becomes the elder sisters’ replacement wife or the acknowledgment that a husband’s wife’s little sister is also his wife has culturally created situations of abuse, early child pregnancies, and early child marriages. The fact that girls are married off to older members of religious sects in some cases as it is seen as “God’s will” or poverty will be prevailing in a family has led to the formation of religious\cultural practices since the 1990s (Mutanana & Bukaliya, 2015). The belief that this is right with “God” is also constructed through a guardianship as the new family becomes guardians of the girl to keep her away from the risk of abuse and vulnerability from those around her perpetuating the power, control, and domination practices inherent in the patriarchal nature of the society (Armstrong, 2018). Cultural practices such as initiations to adulthood whereby the girl child may be raped, or sexual advances may be made towards her, resulting in pregnancies, and forced early child marriages. In addition, traditional and cultural beliefs such as the belief that sleeping with a pure minor would cure HIV, developing with the growing HIV/Aids pandemic in the mid-1990s, put the girl child at risk of being abused (Kang’ethe, 2014). All these led to a high rate of girl child dropouts from

the school where the girl child assumed the task of looking after the ill in their families or financially supporting their families, and to an increase in poverty rates as uneducated girls could not take care of themselves and their children.

The high number of girls dropping out and being forced into early child marriages in the rural areas of Zimbabwe due to poverty has been an influencing factor for the prose of this article. Although Zimbabwe has a rather equitable enrolment level in education, access to education is marred with inequality for the girl child. Notwithstanding, this is a general trend in most Sub-Saharan African nations; female enrolment in schools lingers behind male enrolment (Muchacha & Matsika, 2018). Especially at the upper secondary level. In rural areas, this is due largely to a high girl dropout rate from schools “owing to early marriages, teenage pregnancy, discriminatory cultural practices, poverty, and the policy on re-entry of adolescent mothers into school after delivery not being implemented”, as presented in the CEDAW observations (UN Zimbabwe, 2021b: 12). As a result of recent economic instability and the COVID-19 pandemic, the number of girls out of school has further increased (Muromo, 2021).

Education for the girl child is perceived as vital to break the pattern of generational poverty; and indeed, to prevent child marriages. Data collected by Zimbabwe National Statistics Agency indicates a strong link between education and child poverty and puts forward that educated people are less likely to have poor children: even in rural areas “households headed by someone with secondary education are only a third as likely to have poor children as those headed by someone with only primary education” (Zimstat & UNICEF, 2019: 20).

Child marriages are also directly related to the factors given above. Zimbabwe stands out as one of the top countries where child marriages persist even though the government launched the AU Campaign to end child marriages in July 2015 under the theme “We are Girls not Brides” (African Union, 2015) and changed the constitution in 2016 to set the age of marriage as 18 to protect the girl child. Indeed, a series of Zimbabwean constitutional changes intended to overcome the loopholes leaving the girl child vulnerable (Sithole & Dziva, 2019). Following the launch of the National Gender Policy in 2012, the Zimbabwean Government made constitutional changes to address the requirements of the Policy, to outlaw child prostitution in all forms and shapes, and to address the 2016 court decision that ruled it to be unconstitutional for a child younger than 18

to be married off (Sithole, Manwa & Manwa, 2013; Chipunza, 2018; Murombe, 2020). Zimbabwean First Lady Auxillia Mnanagwa has also been active in campaigning to end child marriages. In 2018, the First Lady initiated The National Action Plan (NAP) and Communication Strategy against Child Marriages (NAP, 2019) aiming to create favourable conditions for girls, so that they do not have to go through child marriages (Chipunza, 2018). The call was made upon traditional, religious, and political leaders to take a stand against child marriages in Zimbabwe. Men were also encouraged to be at the forefront of this campaign. Despite all these attempts, various reports reveal that 34% of girls in Zimbabwe are married before 18 years (Zimstat, 2019b, 254; UNFPA & UNICEF, 2018). The disparity becomes starker when one compares rural areas with urban areas: the figures are much higher in rural areas, twice as much when compared with urban areas, rising to 50 percent in the poorest provinces. As indicated by Zimstat (2019b: 254), the gender disparity is also more prevalent when child marriages are concerned: compared to 34 percent of girls only 2 percent of boys marry before the age of 18.

Cultural and religious beliefs, when coupled with poverty, also hinder the health and well-being of the girl child, creating further challenges and vulnerabilities. Cultural and religious beliefs have traditionally seen menstrual cycles as a misfortune upon the girl child, at times, excluding them from everyday life practices and resulting in dropouts from school (See Ndlovu & Bhala, 2016; Rutoro et. al., 2013). Most rural parts of Zimbabwe are difficult to access due to bad roads, making it tough for transportation to schools on the one hand and the attempt to create knowledge and awareness through campaigns, on the other. Cultural and social beliefs, as in the case of menstrual health management which is a taboo in some communities as Ndlovu & Bhala (2016: 4) argue, impose poor menstrual knowledge and access to sanitary products. Notwithstanding various endeavours to advance girl child education in Zimbabwe, menstrual hygiene management has not been given sufficient consideration in the educational sector. As a taboo, the issue stays blurred in social restrictions, limitations, and unhygienic practices that further compound the wellbeing-related perils for women and the girl child, especially in poor localities. In some families, they would rather buy a loaf of bread for the family rather than waste money on sanitary products. Beliefs as well as negative attitudes based on beliefs directed by

cultural and social practices along with lack of appropriate information, such as the negative attitude of boys in schools, set barriers for school attendance creating a situation whereby the girl child misses so many learning days because of their cycle (Montgomery et. al., 2016; Ndlovu & Bhala, 2016). This has resulted in school dropouts, creating a room for child marriages or prostitution, making this unfortunate reality true for many girls (Shabaya & Konadu-Agyemang, 2004; Shangwa, 2011).

International organizations, especially the UNFPA, have been active and worked with local organizations such as Tese Foundation, Kubatana Trust, Sista2Sista Club, Zichire, FACT, ZAPSO, World Vision to create awareness about menstrual health. Various training programs since the mid-2000s sought to train the girl child with tangible skills in addition to their formal education. In localities, they organized various awareness campaign meetings to educate people on the value of the girl child and to educate her. They also tried very hard to remove the stigma surrounding menstrual cycles and them being a curse. UNFPA has been instrumental in initiating the distribution of reusable sanitary pads as a solution to the girls who cannot afford to buy disposable ones and the 2019 Zimbabwean government decision concerning the provision of sanitary pads in schools. The UNFPA was also active through the COVID -19 lockdowns, collaborating with local partner organizations, to distribute sanitary pads for the girl child, and enhance awareness, especially in the rural areas and high-density localities (UNFPA, 2020).

The link between poverty and education was essential for the Zimbabwean Ministry of Education that assigned a considerable part of its public plans to build sound strategic plans and activities for education after independence in the 1980s. Despite several initiatives by the Ministry of Education, such as providing free education, problems faced by the girl child persisted as the economy took a downward spiral. The 2005 Human Development Report (UNDP, 2005) suggested that Zimbabwe lacked strong governance institutions to enforce the rule of law and control corruption in the late 1990s and early 2000s. What is more being that, in the mid-2000s, high HIV\Aids rates persisted, necessitating new measures. The government of Zimbabwe, seeing the magnitude of the problems the girl child had to deal with, came up with a strategy to be implemented between 2005 and 2010 in the form of the Zimbabwe National Strategic Plan for the

Education of Girls, Orphans, and Other Vulnerable Children, which was later sustained (UNICEF, 2006). This was further supported by the National Gender Policy (2013-2017), National Action Plan, and Communication Strategy on Ending Child Marriage (2019-2021). The development and implementation of policies were done in cooperation with international organizations and in association with non-governmental organizations, public and global, such as Tese Foundation, Kubatana Trust, Sista2Sista Club, Zichire, FACT, ZAPSO, World Vision, which intended to keep up the high enrolment rates while improving the ability to finish school and to address the problems of education and to end child marriages (See UNFPA & UNICEF, 2018, 73-76; Ncube, 2013).

International organizations have also been instrumental in terms of addressing violence against women and girls in all forms by 2030 in line with the sustainable development goals. Violence, indeed, is an issue that is exacerbated by child marriages. Zimbabwe was among the twenty-five countries targeted by the Spotlight Initiative that was launched in 2019. The initiative is run by the United Nations in partnership with the European Union, and work in close cooperation with UN agencies, the Zimbabwean government, and civil society organizations to enhance and enforce the legal framework, to strengthen institutions that protect women and girls, promote ‘gender-equitable attitudes’, raise awareness, as well as providing services for the survivors and victims of violence (UN Zimbabwe, 2020; UNDP, 2020). The UNDP defines its role and involvement -through awareness campaigns, donations, and educative training in rural communities- as transformative aiming to achieve normative and structural changes that can enable and expand women’s agency and empowerment for gender equality (UNDP, 2020).

Various initiatives have been carried out by the international organizations to maintain support for women and the girl child, through monetary and non-monetary means, to try to uphold the implementation of equal gender-responsive policies in the public sphere and social protection measures in confronting the problems faced by the girl child. It is possible to observe progress in the legal framework in Zimbabwe towards providing a policy of fairness for the girl child. The establishment of a framework of economic opportunities disregarding the sex of the person, is coupled with a strong rise in school enrolment levels, and reduction of HIV/Aids disease rates amongst women and the girl child (UNDP,

2019). Nevertheless, the implementation of these policy decisions is uneven and not as straightforward as was revealed by the death of a 14-year-old girl child after she conceived an offspring at a congregation place of worship on 15 July 2021. The fact that Zimbabwe has two sets of marriage laws, the Marriage Act and Customary Marriages Act, and that neither one of the laws gave a base age for marriages in the nation, while the customary law permits polygamy strongly brings question marks on implementation. Child marriages are prevalent despite parliamentary attempts that aimed to synchronize the laws, ban marriage of anyone under 18 years, and sought to arraign anyone engaged with the marriage of a minor (Chingono, 2021b). The public authorities have customarily chosen to disregard child marriages and polygamy due to the traditional aspect of it, especially in rural areas and within religious sects (Munemo, 2020).

5. Conclusion

The study has attempted to substantiate the argument that the problems of the girl child in Zimbabwe are a result of the structural nature of social relations. Indeed, various studies on the problems of the girl child reveal that there have been improvements in Zimbabwe such as increased enrolment rates in education, especially in education at the primary level and early stages of the secondary level. Education is an endowment and as such, important in the empowerment of the girl child to take action or to act as an agent to change her social environment. However, the status of the girl child in Zimbabwe has not seen a dramatic transformation, especially in poor and rural areas, and remains fragile in the face of political, economic, and social developments. The prevalence of gender disparity in school dropouts and child marriages are indicators that the problems of the girl child are structural, socially constructed, and reinforced through multiple forms of gender-based discrimination.

The international organizations have been actively involved in Zimbabwe. They have been working to support education and training, to promote activities to raise awareness, and to provide support and social protection mechanisms, as well as lobbying the governments to encourage institutionalization of international gender equality regime and goals. Providing resources and assuming a range of actions on behalf of women have not led to a fundamental restructuring of gender-based power relations. The role and involvement of the international organizations

have largely created temporary relief, but it has not been sufficient to overcome the structural nature of the circumstances that create the problems of the girl child, and indeed, the empowerment of the girl child has not been materialized.

REFERENCES

African Union (2015, August 2). The Republic of Zimbabwe Launches AU Campaign to End Child Marriage in Africa, Press Release. Retrieved January 12, 2022, from <https://au.int/sw/node/27032>.

African Union (2016). 8th African Union Gender Pre-Summit on 2016 African Year of Human Rights, with Particular Focus on the Rights of Women 17 - 21 January 2016. Press Release. Retrieved January 12, 2022, from <https://au.int/en/newsevents/19536/8th-african-union-gender-pre-summit-2016-african-year-human-rights>

Armstrong, A. (2018). ‘Let Him Take His Wife’: Marriage, Protection and Exploitation of Girls in Zimbabwe. In M. Freeman (ed.) *Overcoming Child Abuse: A Window on a World Problem*. London: Routledge. 353-370.

AU/CIEFFA. (2014). *Strategic Plan 2015-2017*. Addis Ababa: AU/CIEFFA.

BBC (2021). Outrage after Zimbabwean girl, 14, dies giving birth at church shrine. 8 August. Retrieved January 12, 2022, from <https://www.bbc.com/news/world-africa-58130891>

CESA 16-25. (2016). *Continental Education Strategy for Africa 2016 – 2025*. Addis Ababa: African Union.

Chingono, N. (2019). ‘My dreams were destroyed’: poverty costs child brides dear in Zimbabwe. Harare: The Guardian. Retrieved January 12, 2022, from <https://www.theguardian.com/global-development/2019/jan/04/poverty-drives-trade-child-brides-zimbabwe>

Chingono, N. (2021a). Half of Zimbabweans fell into extreme poverty during covid. Harare: The Guardian, 21 June. Retrieved January 12, 2022, from <https://www.theguardian.com/global-development/2021/jun/21/half->

[of-zimbabweans-fell-into-extreme-poverty-during-covid?utm_source=pocket_mylist](#)

Chingono, N. (2021b). Zimbabwean man charged with rape after girl, 15, dies giving birth. Harare: The Guardian, 20 August. Retrieved January 12, 2022, from <https://www.theguardian.com/global-development/2021/aug/20/zimbabwean-man-charged-with-after-girl-15-dies-giving-birth>

Chinyoka, I. (2017). Poverty, changing political regimes, and social cash transfers in Zimbabwe, 1980-2016. WIDER Working Paper 2017/88. Helsinki: UNU-WIDER.

Chinyoka, K. & Naidu, N. (2014). Influence of Home Based Factors on the Academic Performance of Girl Learners from Poverty Stricken Families: A Case of Zimbabwe. *Mediterranean Journal of Social Sciences*, 5(6), 223-232.

Chipunza, P. (2018). First Lady Drive to End Child Marriages. Harare: Herald Zimbabwe, 20 December. Retrieved January 12, 2022, from <https://www.herald.co.zw/first-lady-in-drive-to-end-child-marriages/#:~:text=First%20Lady%20Auxillia%20Mnangagwa%20yesterday,child%20marriages%20in%20the%20country>

Cotton, A. (2013). The Importance of Educating Girls and Women – The Fight Against Poverty in African Rural Communities. United Nations - UN Chronicles. Retrieved January 12, 2022, from, <https://www.un.org/en/chronicle/article/importance-educating-girls-and-women-fight-against-poverty-african-rural-communities>.

Girls Not Brides (2014, May 29). African Union launches its first-ever campaign to end child marriage. Retrieved January 12, 2022, from <https://www.girlsnotbrides.es/articulos/african-union-launches-first-ever-campaign-end-child-marriage/>

Gumbonzvanda, N., Mwangi-Powell, D. F., Albright, A., Albrechtsen, A.-B. & Muhwezi, M. -P.-B. (2020, April 30). Joint letter to the African Union: the impact of covid-19 on girls' education and child marriage. Girls Not Brides. Retrieved January 12, 2022, from https://www.globalpartnership.org/news/joint-solidarity-letter-african-union-impact-covid-19-girls-education-and-child-marriage?audience%20profile=internationalorganization&utm_source=Global+Partnership+For+Education&utm_term=0_90856a3035-041890af78-173985093

Kamal, B. (2016). Seven Top Challenges Facing African Women. Inter Press Service News Agency. Retrieved January 12, 2022, from <https://www.ipsnews.net/2016/01/seven-top-challenges-facing-african-women/#:~:text=CAIRO%2C%20Egypt%2C%20Jan%2018%202016,%20exclusion%20of%20women%20from%20peace>

Kang'ethe, S. M. (2014). Exploring feminization of HIV/AIDs in Zimbabwe: A literature review. *Journal of Human Ecology*, 47(2), 139-145.

Kardam, N. (2004). The Emerging Global Gender Equality Regime from Neoliberal and Constructivist Perspectives in International Relations. *International Feminist Journal of Politics*, 6(1), 85-109.

Makuyana, A., Mbulayi, S.P., & Kangethe, S.M. (2020). Psychosocial deficits underpinning child headed households (CHHs) in Mabvuku and Tafara suburbs of Harare, Zimbabwe. *Children and Youth Services Review*, 115.

Marshall, M. & Taylor, N. (2006). Tackling HIV and AIDS with faith-based communities: learning from attitudes on gender relations and sexual rights within local evangelical churches in Burkina Faso, Zimbabwe, and South Africa. *Gender & Development*, 14(3), 363-374.

Mavhunga, P. J. & Bondai, B. (2015). Gender Mainstreaming in Education in Zimbabwe: Mirth? *Educational Research International*, 4(4), 9-21.

Mawere, M., & Rambe, P. (2012). Violation and abuse of women's human rights in the customary practice of 'kuzvarira' among the ndau people of Mozambique. *International Journal of Politics and Good Governance*, 3(3.1), 9-15.

Mhike, I. (2016, February). Deviance and Colonial Power: A History of Juvenile Delinquency in Colonial Zimbabwe, 1890-c.1960 (PhD Thesis). University of Free State. Retrieved January 12, 2022, from <https://scholar.ufs.ac.za/bitstream/handle/11660/4778/MhikeI.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Muchacha, M., & Matsika, A. B. (2018). Developmental social work: A promising practice to address child marriage in Zimbabwe. *Journal of Human Rights and Social Work*, 3(1), 3-10.

Munalula, M. M. (2011). SADC Protocol on Gender and Development: Road map to equality?. *SADC Law Journal*, 1, 189-196.

Munemo, P. (2020). In Zimbabwe, ending child marriage will take a mix of strategies. Harare: World Bank Blogs. Retrieved August 8, 2021 from <https://blogs.worldbank.org/youth-transforming-africa/zimbabwe-ending-child-marriage-will-take-mix-strategies#:~:text=There%20should%20be%20a%20combination,sex%20education%2C%20accessible%20adolescent%20friendly>

Murombe, C. (2020, March 16). Zimbabwe: Child Marriages In Zimbabwe: Violation Of Human Rights For The Girl Child. Mondaq: Connecting Knowledge and People. Retrieved August 8, 2021 from <https://www.mondaq.com/family-law/903972/child-marriages-in-zimbabwe-violation-of-human-rights-for-the-girl-child>.

Muromo. L. (2021, June 8). "COVID-19: 1 million drop out of school". Newsday [online]. Retrieved August 8, 2021 from <https://www.newsday.co.zw/2021/06/covid-19-1-million-drop-out-of-school/>

Murphy, S. (2015). Glass Ceilings and Iron Bars: Women, Gender, and Poverty in the Post-2015 Development Agenda. *Global Justice: Theory Practice Rhetoric*, 8(1), 1-22.

Mutanana, N. & Bukaliya R. (2015). Women empowerment and gender related programmes implementation in Hurungwe District, Zimbabwe. *International Journal of Research in Humanities and Social Studies*, 2(2), 1-12.

NAP. (2019). National Action Plan and Communication Strategy on Ending Child Marriage. Harare: Ministry of Women Affairs, Community, Small and Medium.

Ncube, D. (2013). Towards achieving gender equality and equity in the provision of education to the girl child in selected secondary schools in Gwanda District. *Zimbabwe Journal of Educational Research*, 25(1), 1-19.

Ndlovu, E., & Bhala, E. (2016). Menstrual hygiene - A salient hazard in rural schools: A case of Masvingo district of Zimbabwe. *Jàmhá: Journal of Disaster Risk Studies*, 8(2), 3-8.

OAU. (1981). African (Banjul) Charter on Human and Peoples' Rights. Adopted 27 June 1981, OAU Doc. CAB/LEG/67/3 rev. 5, 21 I.L.M. 58 (1982), entered into force 21 October 1986. Addis Ababa: African Union. Retrieved January 12, 2022, from <https://www.achpr.org/legalinstruments/detail?id=49>

Montgomery, P., Hennegan, J., Dolan, C., Wu, M., Steinfield, L., & Scott, L. (2016). Menstruation and the Cycle of Poverty: A Cluster Quasi-

Randomised Control Trial of Sanitary Pad and Puberty Education Provision in Uganda. *PLoS One*, 11(12), 1-26.

Peppler-Barry, U. and Fiske E. B. (2000). Final Report, World Education Forum, Dakar, Senegal, 26-28 April 2000. Paris: UNSECO.

Plan International (2020). Girls at greatest risk as COVID-19 threatens to leave a generation of African children behind. Addis Ababa: OCHA Services - Relief Web. Retrieved January 12, 2022, from <https://reliefweb.int/report/world/girls-greatest-risk-covid-19-threatens-leave-generation-african-children-behind>

Reus-Smit, C. (2005). Constructivism. In S. Burchill et.al. (ed.), *Theories of International Relations*. NY: Palgrave Macmillan, 188-212.

Riphenburg, C. (1997). Women's Status and Cultural Expression: Changing Gender Relations and Structural Adjustment in Zimbabwe. *Africa Today*, 44(1), 33-50.

Rutoro, E., Jenjekwa, V. J., Julius, R., & Chipato, R. (2013). Gender equity dilemma and teacher education in Zimbabwe: the quest for gender justice. *International Journal of Education and Research*, 1(10), 1-14.

Shabaya, J. & Konadu-Agyemang, K. (2004). Unequal access, unequal participation: some spatial and socio-economic dimensions of the gender gap in education in Africa with special reference to Ghana, Zimbabwe and Kenya. *Compare: A Journal of Comparative and International Education*, 34(4), 395-424.

Shangwa, A. (2011). *The Girl Child and Menstrual Management in Zimbabwe*. SEI, Sweden.

Sithole, J.C., Manwa, L. & Manwa, L. (2013). Gender equity in education: An analysis of perceptions of Masvingo urban female students, parents and

teachers towards the maternity leave policy for high school girls in Zimbabwe. *Journal of African Studies and Development*, 5(4), 64-69.

Sithole. L. & Dziva. C. (2019). Eliminating harmful practices against women in Zimbabwe: Implementing article 5 of the African Women's Protocol. *African Human Rights Law Journal*, 19(2), 568-590.

Spotlight Initiative, Background Note,
[https://www.spotlightinitiative.org/sites/default/files/publication/Spotlight Initiative_Background_Note_0_1.pdf](https://www.spotlightinitiative.org/sites/default/files/publication/Spotlight_Initiative_Background_Note_0_1.pdf)

Tuwor, T. & Sossou, M. A. (2008). Gender discrimination and education in West Africa: strategies for maintaining girls in school. *International Journal of Inclusive Education*, 12(4), 363–379.

UN Zimbabwe. (2020), UN Country Team in Zimbabwe message on International Day of the Girl Child “My Voice, Our Equal Future” 11 October, <https://zimbabwe.un.org/en/95176-un-country-team-zimbabwe-message-international-day-girl-child-my-voice-our-equal-future>

UN Zimbabwe. (2021a). United Nations Statement on the Death of Memory Machaya, a 14-year-old pregnant adolescent girl during childbirth. 7 August. Retrieved January 12, 2022, from <https://twitter.com/unzimbabwe/status/1423996404503040004>

UN Zimbabwe. (2021b). The United Nations Common Country Analysis: Zimbabwe 2021. Harare: United Nations Zimbabwe.

UN. (2016). New UN initiative aims to protect millions of girls from child marriage. UN. Retrieved January 12, 2022, from <https://www.un.org/youthenvoy/2016/03/new-un-initiative-aims-to-protect-millions-of-girls-from-child-marriage/>

UN (2021). The Sustainable Development Goals Report 2021. NY: United Nations.

UNCTAD (2021, December 8). Facts and Figures, Economic Development in Africa Report 2021: Reaping the potential benefits of the African Continental Free Trade Area for inclusive growth. Press Release, UNCTAD/PRESS/PR/2021/046. Retrieved January 12, 2022, from <https://unctad.org/press-material/facts-and-figures-7#:~:text=The%20pandemic%20has%20led%20to%20increased%20poverty%20levels%20in%20Africa&text=While%20in%202019%2C%20478%20million,was%20projected%20without%20the%20pandemic>

UNDP. (1990). Human Development Report 1990. Oxford & NY: Oxford University Press.

UNDP. (1995). Human Development Report 1995. Oxford & NY: Oxford University Press.

UNDP. (2005). Human Development Report 2005: International cooperation at a crossroads: Aid, trade and security in an unequal world. NY: UNDP.

UNDP. (2010). Human Development Report 2010, The Real Wealth of Nations: Pathways to Human Development. NY: Palgrave Macmillan.

UNDP. (2019). Human Development Report 2019: Beyond income, beyond averages, beyond today: Inequalities in human development in the 21st century. NY: UNDP. Retrieved January 12, 2022, from <https://hdr.undp.org/sites/default/files/hdr2019.pdf>.

UNDP. (2020), 2020 Human Development Perspectives, Tackling Social Norms: A game changer for gender inequalities. NY: UN. Retrieved January 12, 2022, from http://hdr.undp.org/sites/default/files/hd_perspectives_gsn.pdf

UNFPA & UNICEF. (2018). Child Marriage: A Mapping of Programmes and Partners in Twelve Countries in East and Southern Africa. Esaro: UNICEF – UNFPA. Retrieved January 12, 2022, from <https://esaro.unfpa.org/en/publications/child-marriage-mapping-programmes-and-partners-twelve-countries-east-and-southern>

UNFPA. (2020). UNFPA promotes menstrual health management for girls during COVID-19 lockdown. 2 June, Harare: UNFPA Zimbabwe. Retrieved January 12, 2022, from <https://zimbabwe.unfpa.org/en/news/unfpa-promotes-menstrual-health-management-girls-during-covid-19-lockdown>

UNICEF. (2006). Zimbabwe National Strategic Plan for the Education of Girls, Orphans and Other Vulnerable Children. October 2006. Harare: UNICEF. Retrieved January 12, 2022, from https://planipolis.iiep.unesco.org/sites/default/files/ressources/zimbabwe_national_strategic_plan_girls_ovc.pdf

World Bank. (2011). World Development Report 2012: Gender Equality and Development. Washington DC: World Bank.

World Bank. (2021). Zimbabwe Economic Update Overcoming Economic Challenges, Natural Disasters, And The Pandemic: Social And Economic Impacts. June 2021, Issue 3. Washington DC: World Bank.

Zimstat. (2019a). Zimbabwe Poverty Report 2017. Harare: Zimstat. Retrieved January 12, 2022, from <https://www.zimstat.co.zw/wp-content/uploads/publications/Income/Finance/Poverty-Report-2017.pdf>

Zimstat. (2019b). Multiple Indicator Cluster Survey – 2019 Survey Findings Report. Ovember 2019. Harare: ZIMSTATS and UNICEF.

Zimstat. (2021a). Monitoring COVID-19 Impact on Households in Zimbabwe. Report No. 3, 30 June 2021. Harare: Zimstat. Retrieved January

12, 2022, from https://www.zimstat.co.zw/wp-content/uploads/publications/Income/Finance/Final_Rapid_PICES_Report_Round3_23_07_2021.pdf

Zimstat & World Bank. (2019). Zimbabwe Poverty Update 2017-2019. Harare: Zimbabwe Statistics Agency. Retrieved January 12, 2022, from [https://www.zimstat.co.zw/wp-content/uploads/publications/Income/Finance/Mini_PICES_2019_and Pove_rty_trends_2017-2019_Final_07_2021.pdf](https://www.zimstat.co.zw/wp-content/uploads/publications/Income/Finance/Mini_PICES_2019_and_Pove_rty_trends_2017-2019_Final_07_2021.pdf)

Zimstat & UNICEF. (2019). Zimbabwe Child Poverty Report 2019: An analysis using the Poverty, Income, Consumption and Expenditure Survey (PICES) 2017 Data. Harare: Zimstat & UNICEF.

METAL FİYATLARININ BORSA İSTANBUL SİNAİ ENDEKSİ ÜZERİNE ETKİSİ: FOURIER EŞBÜTÜNLEŞME TESTİNDEN BULGULAR

Erhan İŞCAN*

ÖZ

2000'li yılların başından bu yana emtia fiyatlarında yaşanan dalgalanmaların küresel ekonomi ile ülke ekonomileri üzerine önemli etkileri olmuştur. Emtia fiyat yükselişleri, ekonomik ve politik krizlerin etkilerini artıran hatta kriz yaratan bir neden olarak değerlendirilmektedir. Özellikle enerji, metal ve gıda fiyatlarında yaşanan ani yükselişler, makroekonomik göstergelerde oynaklığın artmasına neden olmuştur. Hisse senedi piyasalarının ekonomik büyüme için olan yüksek önemi ise emtia fiyatlarının hisse senedi fiyatlarına etkisinin araştırılmasını gerektirmektedir. Bu çalışmanın temel amacı ise Ocak 2004 ile Aralık 2019 yılları arası aylık veriler kullanılarak Borsa İstanbul (BIST) Sınai Endeksine metal fiyatları ile döviz kurunun etkisini ortaya koymaktır. Mevcut literatürde emtia ve hisse senedi piyasaları arasındaki dinamik etkileşimleri keşfetmeye çalışan bir dizi çalışma bulunmaktadır. Bu çalışma ile Türk sanayi sektörü için enerji fiyatının ardından önemli olduğunu söyleyebileceğimiz metal fiyatlarının BIST-Sınai endeksi üzerine etkisini inceleyerek emtia ve hisse senedi piyasaları arasındaki ilişkilerle ilgilenen ampirik literatüre katkıda bulunulacaktır. Elde edilen bulgulara göre döviz kuru ile metal fiyatlarındaki değişim BIST-Sınai endeksini aynı yönde etkilemektedir.

* Dr. Öğr. Üyesi, Çukurova Üniversitesi, İktisat Bölümü

(eiscan@cu.edu.tr) <https://orcid.org/0000-0001-6068-6698>

YDÜ Sosyal Bilimler Dergisi, C. XV, No. 2, (Ekim 2022)

Geliş Tarihi: 1 Ağustos 2022

Kabul Tarihi: 1 Ekim 2022

Bu makaleden alıntı yapmak için: İşcan, Erhan. (2022, Ekim). Metal Fiyatlarının Borsa İstanbul Sınai Endeksi Üzerine Etkisi: Fourier Eşbütünleşme Testinden Bulgular, *YDÜ SOSBİLDER*, 15(2), 204-238.

Anahtar Kelimeler: *Metal Fiyatları, Hisse Senedi Fiyatları, BIST-Sınai Endeksi, Fourier Eşbütünleşme*

ABSTRACT

The Impact of Metal Prices on Borsa Istanbul Industrial Index: Evidences from Fourier Cointegration Test

The fluctuations in commodity prices since the beginning of the 2000s have had significant effects on the global economy and national economies. Commodity price increases are considered as a reason that increases the effects of economic and political crises and even create a crisis. Particularly, the sudden increases in energy, metal and food prices caused the volatility in macroeconomic indicators to increase. The high importance of stock markets for economic growth requires investigating the effect of commodity prices on stock prices. The main purpose of this study is to reveal the effect of metal prices and exchange rates on the Borsa Istanbul (BIST) Industrial Index using the monthly data between January 2004 and December 2019. Several studies in the literature attempt to explore the dynamic interactions between commodity and stock markets. This study will contribute to the empirical literature dealing with the relations between commodity and stock markets by examining the effect of metal prices, which we can say is important for the industrial sector of Turkey, after the energy price, on the BIST-Industrials index. According to the findings, the exchange rate and the change in metal prices affect the BIST-Industrials index in the same direction.

Keywords: *Metal Prices, Stock Prices, BIST-Industrials Index, Fourier Cointegration*

1. Giriş

Emtia fiyatlarının küresel ekonomi üzerindeki önemli etkisi, Ekonomist dergisinin 12 Mart 2022 tarihli sayısında bulunan “*Yakıt, Gıda ve Öfke*” başlıklı yazının girişinde “*Küresel emtia krizleri, ciddi ekonomik hasara ve siyasi karışıklığa neden olma eğilimindedir.*” şeklinde çok çarpıcı olarak ifade edilmektedir. 1970'lerin petrol şoklarının Batı ekonomilerini kontrolden çıkmış enflasyon ve derin durgunluklarla baş başa bıraktığı da özellikle vurgulanmıştır (The Economist, 2022). Emtia fiyatlarının küresel ekonomi üzerinde önemli etkileri olduğu kadar her ülke ekonomisine de farklı etkileri bulunmaktadır. Emtia fiyatlarında 1990'lı yılların sonundan bu yana yaşanan yükselişler, düşüşler ve/veya dalgalanmalar, küresel ekonomi üzerine oldukça etkili olup literatürdeki

birçok çalışma tarafından ampirik bulgulara dayalı olarak da ifade edilmiştir. Özellikle enerji fiyatları başta olmak üzere gıdadan, tarımsal hammaddeye kadar birçok farklı emtia grubunun çeşitli makroekonomik değişkenler üzerine olan etkilerini farklı ülkeler için araştıran çalışmalar farklı sonuçlar ortaya koymaktadırlar. Özellikle 2008 Küresel Finansal Kriz sonrası emtia fiyatlarının yukarı yönlü dalgalanmasının ekonomilere yarattığı güçlü etkiler üzerine olan ilgi bugüne kadar artarak devam etmiştir. Ayrıca emtia fiyatları endeksinin 2022'nin başlangıcından bu yana artışı ile birlikte bu artışların devam edeceği yönündeki öngörüler bu fiyat artışlarının gerek küresel ekonomi gerekse de ülke ekonomileri üzerine olan etkisinin incelenmesinin gerekliliğini artırmıştır.

Son yıllarda emtia fiyatlarında gözlenen yukarı yönlü dalgalanmaların arkasındaki itici gücün özellikle stratejik emtialar için artan küresel talep olduğu söylenebilir. Her ne kadar mal ve hizmet üretiminin artışı nedeniyle oluşan emtia talebinin üzerindeki baskı fiyatların artmasına yol açsa da Sadorsky (2014)'ye göre aynı zamanda emtia piyasalarının finansallaşması da bu baskıyı arttırmıştır (Sadorsky, 2014). Emtialara yatırım yapmak, riski daha da çeşitlendirmenin ve enflasyona karşı korunmanın bir yolu olarak görülmektedir. Özellikle değerli metallere dayalı finansal varlıklar, portföy çeşitlendirmesi için tercih edilmektedir.

Diğer taraftan baz metaller (Alüminyum, Kobalt, Bakır, Demir, Kurşun, Molibden, Nikel, Kalay, Uranyum ve Çinko) özellikle imalat sanayi için en temel ve stratejik girdiler olup fiyatlarındaki değişimler özellikle gelişmekte olan ve yükselen ekonomiler için yüksek önem taşımaktadır. Baz metal fiyatlarındaki değişimin ekonomik etkilerini her ülke veya ülke grubu farklı hissetmektedir. Ülkelerin baz metalleri veya bu metallerin önemli hammaddesi olduğu mal gruplarını ihraç veya ithal ediyor olmasına bağlı olarak ekonomik etkiler değişmektedir. Örneğin, baz metal ve/veya baz metal ürünlerini ihraç eden ülkeler için baz metal fiyatlarındaki yükseliş olumlu etkiler yaratırken, ithal eden ülkeler için olumsuz bir etki söz konusudur.

Genel itibarıyla emtia fiyatlarındaki yüksek oynaklık özellikle emtia ithal eden ekonomilerde cari dengeyi olumsuz etkilemekte ve enflasyonist baskıyı da arttırmaktadır. Bu nedenle de gelişmekte olan ülke ekonomilerinde kırılganlığına yol açmaktadır. Hatta yüksek oynaklık, politika yapıcılar tarafından doğru politika seti tercih edilmemiş emtia ihraç eden gelişmekte olan ülkeler için bile kırılganlığı arttıracaktır. Politika yapıcılar özellikle enflasyonist baskı yaratan etkisi nedeniyle

emtia fiyatlarına ve fiyatlardaki dalgalanmalara özel önem göstermekte ve doğru politika seti tercihi vasıtasıyla kırılganlığı azaltmaya çalışmaktadırlar.

Hisse senedi piyasalarının ülke ekonomisi için en önemli büyüme kaynaklarından birisi olması nedeniyle politika yapıcılar tarafından özel olarak önemsenmektedirler. Levine ve Zervos (1996) çalışmalarında hisse senedi piyasalarının gelişiminin uzun dönemli ekonomik büyümeyi sağlayacağını ifade etmektedir. Farklı araştırmacılar da birçok çalışma ile bu savı destekleyen ampirik bulgular elde etmişlerdir. Tasarrufları mobilize etmesi, kısa vadeli tasarrufları uzun vadeli yatırımlara yönlendirmesi ve sermayenin tabana yayılmasını sağlaması nedeniyle hisse senedi piyasaları yüksek önem taşımaktadır. Bu yüksek önemden kaynaklı olarak da politika yapıcılar, hisse senedi piyasalarına etki eden faktörlere yönelik politika tercihlerinde bulunmaktadırlar. Finansal piyasaların kalbi olan ve ekonomik büyüme için önemi yüksek olan hisse senedi piyasalarını etkileyen değişkenleri tespit etmek üzere çok sayıda çalışma yapılmıştır. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde yaşanan finansal liberalizasyon ile birlikte büyüyen hisse senedi piyasalarında fiyatları etkileyen etkenleri tespit etmenin önemi artmıştır. Gelişmekte olan ülkelerin verileri ile birçok farklı makroekonomik değişkenin hisse senedi fiyatlarına veya oynaklığına etkide bulunduğunu tespit eden çalışmalar bulunsa da görece az sayıda çalışmada baz metal fiyatlarının hisse senedi piyasaları üzerine olan etkisi incelenmiştir. Bu etkiyi araştıran çalışmalar ise politika yapıcıların politika tercihlerini etkileyecek olması nedeniyle önem taşımaktadır.

Bu çerçevede, yatırımcıların alacağı yatırım kararları ve politika yapıcılar ile düzenleme otoritelerinin politika seti veya düzenleme tercihi için baz metal fiyatları ile döviz kurunun hisse senedi piyasaları üzerine olan etkilerinin araştırılmasının önemi artmaktadır. Özellikle her ülke ekonomisinin yapısal farklılıklarının olması nedeniyle her ülke özelinde araştırma yapılması gerekmektedir.

Yıldırım & diğ., (2020) çalışmalarında, yatırımcıların portföylerinde bulduracakları yatırım araçlarını seçerken sadece bir varlığın başka bir varlığa karşı getirisini değil, aynı zamanda her bir varlığın riskini ve risk faktörlerinden korunma kabiliyetini de göz önünde bulunduracaklarını ifade etmişlerdir (Yıldırım & diğ., 2020). Bu nedenle de hisse senedi fiyatlarını etkileyen faktörleri araştıran çalışmalar, yatırımcıların portföy çeşitlendirmesi kararlarına katkıda

bulunacaktır. Baz metal fiyatları ve döviz kurunun etkisinin araştırılmasının ise yatırımcılar için bu katkıyı sunması nedeniyle oldukça önemli olduğu söylenebilecektir.

Politika yapıcılar ekonominin büyümesini sağlarken, düşük enflasyon ve düşük işsizlik oranı başta olmak üzere çeşitli makroekonomik hedeflerin gerçekleşmesini sağlamaya yönelik politika tercihlerinde bulunmaktadır. Bununla birlikte, finansal piyasalarda istikrarın korunması tasarrufların etkin bir şekilde yatırıma dönüşmesini sağlayacağından, ekonomik büyüme için önemli bir etkidir. Bu çerçevede politika yapıcılar açısından baz metallerin temel hammadde olduğu sanayi ürünlerinin ihracatına dayalı Türk ekonomisi için baz metal fiyatlarında yaşanacak değişimin etkisini anlamak her iki açıdan da oldukça önemlidir. Emtia fiyatlarının dalgalanmasına karşı uygulanacak ekonomi politikalarının etkinliği ile diğer makroekonomik göstergeler üzerindeki etkisi politika yapıcının özellikle üzerinde durması gereken sorular olacaktır.

Düzenleme otoriteleri için ise elde edilecek bulgular iki nedenden dolayı önem taşımaktadır. Birincisi, elde edilecek bulgular, Sadorsky (2014)'nin işaret ettiği üzere emtia piyasalarının finansallaşması nedeniyle, özellikle kısa dönemde, fiyatlardaki dalgalanmanın artışına karşı politikaların ve düzenlemelerin tartışılmasına ışık tutacaktır. İkincisi, elde edilecek bulgular hisse senedi piyasalarının istikrarını sağlamaya yönelik olarak döviz kuru ve baz metal fiyatlarındaki değişimin etkileyeceği belirli endekslerde bulunan firmalar için yapılabilecek yeni düzenlemeleri tartışırken yol gösterici olacaktır.

Türk ekonomisi için önemli olan ve İstanbul Sanayi Odası tarafından açıklanan Türkiye'nin ilk 500 büyük sanayi kuruluşu arasındaki yaklaşık 90 adet firma; Ana Metal Sanayi, Fabrikasyon Metal Ürünleri İmalatı ve Metal Cevherleri Madenciliği Sektöründe olup toplamda 250 Milyar TL'nin üzerinde üretimden satışları bulunmaktadır. Ayrıca, ikinci 500 büyük sanayi kuruluşu içerisinde ise, yine aynı sektörlerde, yaklaşık 50 adet firmanın 20 Milyar TL'ye yaklaşan üretimden satışları bulunmaktadır (İSO500, 2022). Aynı zamanda baz metalin yurtiçi tüketim veya ihracat için üretim yapan sanayi sektörü için önemli bir girdi olduğu değerlendirilmektedir. Bu nedenle de Türk ekonomisi için baz metal fiyatlarının makroekonomik göstergelere etkisini incelemek özel önem taşımaktadır. Bununla beraber küresel ekonomik ve politik gelişmeleri incelediğimizde ise, metal fiyatlarının aniden artması olasılığının da yüksek

olduğunu gözlemlemekteyiz. Nitekim Mart 2022'nin başlarında günümüzün en önemli baz metallerinden olan Nikel'in aşırı fiyat artışı nedeniyle ticareti durdurulmuştur (The Economist, 2022). Bu ve benzeri olayların küresel ekonomi ve ülke ekonomileri üzerine olan etkisini değerlendirebilmemiz için baz metal fiyatlarının etkisinin araştırılması gerekmektedir.

Bu çerçevede çalışmanın temel amacı; Ocak 2004 ile Aralık 2019 dönemi verileri kullanılarak baz metal fiyatları ile döviz kurunun Borsa İstanbul Sınai Endeksi (BIST-Sınai endeksi) üzerine etkisini araştırmaktır. Literatüre baktığımızda, emtia ve hisse senedi piyasaları arasındaki etkileşimleri ortaya çıkarmaya çalışan bir dizi çalışma bulunmaktadır. Özellikle her ülke ekonomisinin yapısının farklı olması nedeniyle bu etkileşimin her ülke özelinde detaylı olarak analiz edilmesi gerekmektedir. Bu çalışma ile Türk sanayi sektörü için enerji fiyatının ardından önemli olduğunu söyleyebileceğimiz baz metal fiyatlarının BIST-Sınai endeksi üzerine etkisini inceleyerek emtia ve hisse senedi piyasaları arasındaki ilişkilerle ilgilenen ampirik literatüre katkıda bulunulacaktır.

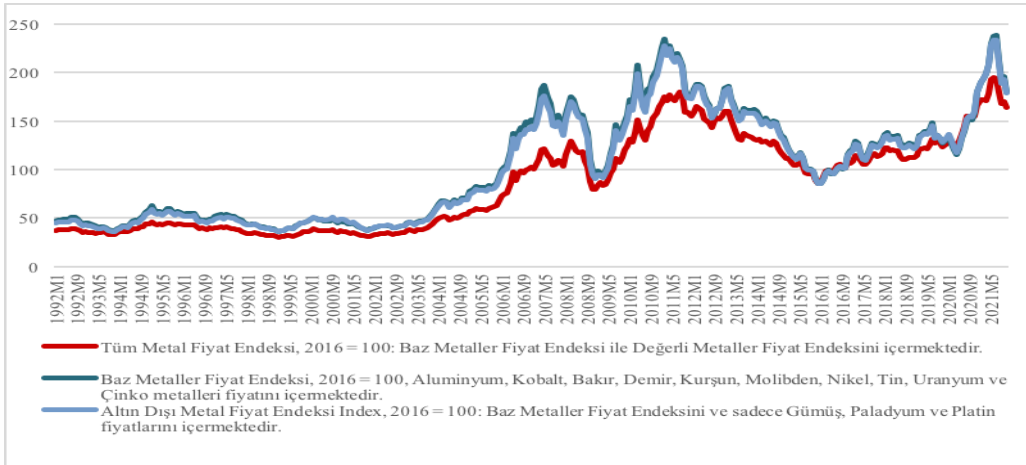
Çalışmada elde edilen ampirik bulgular, bir piyasanın diğer bir piyasa üzerine olan etkisine dair bilgiler sağlaması açısından önem taşımaktadır. Fakat, birçok makroekonomik değişken doğası gereği bilinmeyen sayıda, formda ve dönemlerde yapısal kırılma içermektedir. Bu nedenle de makroekonomik değişkenler arasındaki ilişkinin bu sorunu bertaraf eden birim kök ve eşbütünlüşme testlerinin kullanılarak araştırılması gerekmektedir. Çalışmanın mevcut literatüre katkısı ve en önemli farklılığı ise değişkenler arasındaki ilişkinin bu sorunu bertaraf eden yöntemler ile araştırılmış olmasıdır. Böylece değişkenler arasındaki ilişki incelenirken çok sayıda yapısal kırılmanın neden olabileceği sorunlar giderilmiştir. Ayrıca, baz metal fiyatlarının hisse senedi piyasaları üzerine olan etkisini Türk ekonomisi özelinde araştırılması ise çalışmanın bir diğer önemli katkısı ve farklılığıdır.

2. Dünya Metal Fiyatları ve BIST-Sınai Endeksinin Seyri

Dünya metal fiyatlarının 1990'lı yılların başlarından 2004 yılına kadar görece istikrarlı olduğu söylenebilir. 2004 yılından itibaren ise dünya ekonomisinin canlanması ile kısa sürede yükselmeye başlayan metal fiyatları, 2007 yılı ortalarında zirveye ulaşmıştır. Bu hızlı yükselişe dünya ekonomisinde yaşanan canlanma ile birlikte sanayi üretimini arttıran Çin ve Hindistan'ın küresel

hammadde talebindeki artış neden olmuştur. Altın dışındaki tüm metal fiyat endeksleri 2003 yılının üçüncü çeyreğinde 50'nin altındayken; 2007 yılının ikinci çeyreğinin sonunda, 170'in üzerine çıkmıştır. Ardından 2008 Küresel Finansal Kriz nedeniyle yaşanan ekonomik daralma sonucu fiyat endeksi 100'ün altına düşmüşse de küresel ekonominin tekrar canlanması ile birlikte yükselişe başlayarak 2011 yılının Nisan ayında fiyat endeksi 220'nin üzerine çıkmış ve 2007 yılı zirvesini geride bırakmıştır. 2016 yılının başına kadar gerileyerek 100'ün altına düşen fiyat endeksinin tekrar dalgalanarak yükseldiği görülmektedir. COVID-19 Pandemisinin başlaması ise, ani bir yükselişe neden olarak, kısa bir süre için fiyatların tekrar 2011 yılı zirvesinin üzerine çıkmasına neden olmuşsa da bir süre sonra fiyatlar tekrar düşüş eğilimine girmiştir.

Şekil.1 Metal Fiyat Endekslerinin 1992-2021 yılları arası seyri

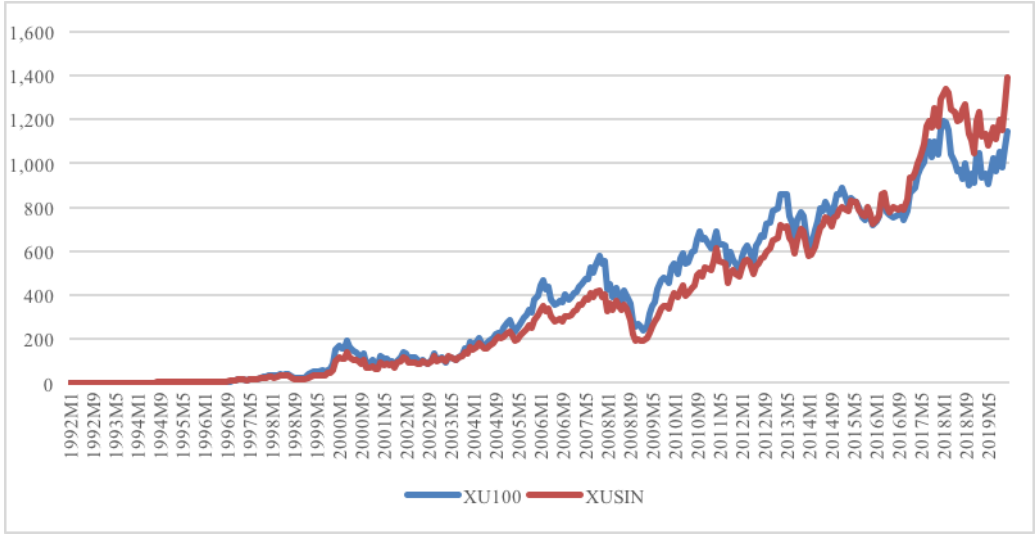

Kaynak: International Monetary Fund–Primary Commodity Price System (Uluslararası Para Fonu–Temel Emtia Fiyat Sistemi)
<https://data.imf.org/?sk=471DDDF8-D8A7-499A-81BA-5B332C01F8B9>

Güçlü, rekabetçi ve uzun dönemli büyümeyi sağlayan bir ekonomi için en önemli unsurlardan birisinin iyi işleyen hisse senedi piyasasının varlığı olduğunu literatürdeki birçok çalışma, ampirik bulgulara dayalı olarak, sıklıkla vurgulamaktadır. Gelişmiş hisse senedi piyasalarının sermayeye hareketliliğini,

likiditenin artmasını, sermaye mülkiyetinin yayılmasını ve uzun vadeli yatırımlara destek olunmasını sağlayarak ekonomik büyüme üzerinde önemli etkisinin olduğu birçok araştırmada elde edilen ampirik bulgular ile tespit etmiştir. Bu nedenle politika yapıcılar, hisse senedi piyasalarına özel önem göstermekte ve özellikle küçük tasarrufların uzun dönemli yatırımlara dönüşüp ekonomik büyümeye uzun vadeli destek vermesi için politika tercihlerinde bulunmaktadırlar. Hisse senedi piyasalarını izlemek amacıyla, hisse senedi piyasasında işlem gören payların fiyat ve getirilerini ölçen pay piyasası endeksleri kullanılmaktadır. Borsa İstanbul Pay Piyasası için ise BIST100 endeksi temel endeks olarak kullanılmakta ve XU100 olarak kısaltılmaktadır. Ayrıca Borsa İstanbul Pay Piyasasında yer almakla beraber sanayi sektöründe bulunan şirketlerin paylarının bulunduğu endeks ise BIST-Sınai endeksi olup XUSIN olarak kısaltılmaktadır. Şekil 2’de ise, 1992-2019 yılları arasındaki XU100 ve XUSIN endekslerinin gelişimini görmekteyiz. Genel itibariyle baktığımızda 2000’li yıllara doğru yükselen endeks bir süre yatay seyir izleyip 2003 yılı dördüncü çeyreğinde tekrar yükselmeye başlamıştır. 2004 yılı ilk çeyreğinden itibaren küresel ekonomiye bağlı olarak dalgalanarak yükselmiştir. 2008 Küresel Ekonomik Krizi başta olmak üzere çeşitli ekonomik ve siyasal olaylara bağlı olarak dalgalanmalar yaşanmışsa da BIST100 endeksi uzun dönemli artış trendini sürdürmüştür.

Şekil 2. Borsa İstanbul BIST100 ve BIST-Sınai Endeksleri Gelişimi

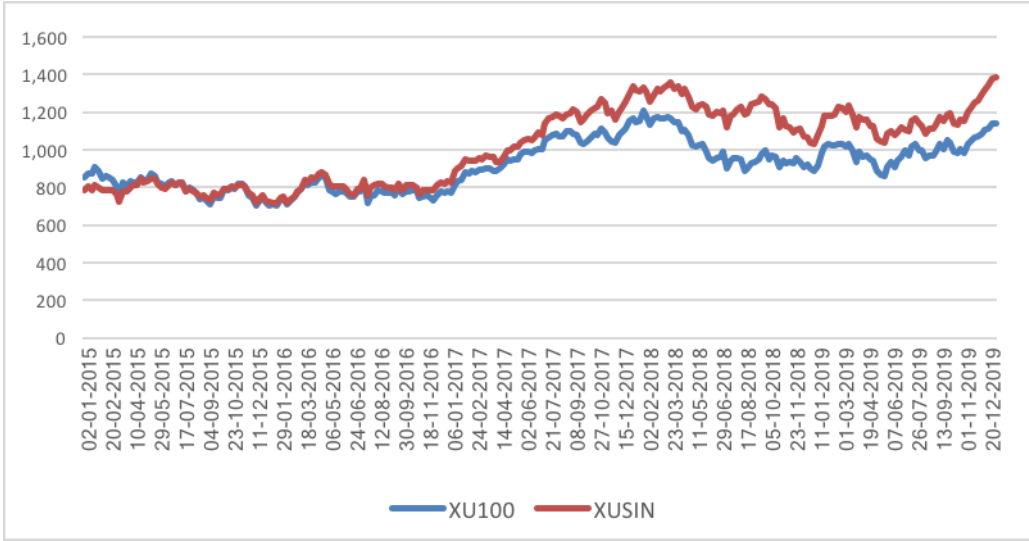

Kaynak: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası – Elektronik Veri Dağıtım Sistemi, <https://evds2.tcmb.gov.tr/index.php?>

Şekil 3’de görüldüğü üzere, 2015-2019 dönemi arası BIST100 ve BIST-Sınai endekslerinin seyrine baktığımızda ise 2016 yılı ortalarından itibaren BIST-Sınai endeksi BIST100 endeksinin üzerine yükselmiştir. 2015 yılı boyunca çeşitli ekonomik ve siyasi nedenler ile yaşanan dalgalanmalar sonucu BIST100’ün piyasa değeri yaklaşık TL bazında %16 azalırken BIST-Sınai ise %4’lük değer kaybı yaşanmıştır. 2016 yılında ise petrol, emtia fiyatları ile FED ve Avrupa Merkez Bankasının kararları başta olmak üzere yaşanan uluslararası ekonomik gelişmeler BIST100’ün TL bazında piyasa değerinin %10 artışına ve BIST-Sınai’nin ise %11 artışına neden olmuştur. 2017 yılında küresel hisse senedi piyasalarındaki olumlu seyir ile birlikte BIST100’ün piyasa değeri yaklaşık TL bazında %45 ve BIST-Sınai’nin piyasa değeri ise TL bazında %48 artmıştır. 2018 yılında BIST100’ün piyasa değerinde TL bazında yaşanan %18’lik düşüşe karşın BIST-Sınai’nin piyasa değerinde TL bazında %13’lük düşüş yaşanmıştır. 2019 yılında ise tekrar yükselmeye başlayan BIST100’ün TL bazında piyasa değeri %32 ve BIST-Sınai’nin TL bazında piyasa değeri ise %40 artmıştır. 2015-2019

dönemine baktığımızda BIST100'ün TL bazında piyasa değeri %45 ve BIST-Sınai'nin TL bazında piyasa değeri %91 artmıştır (Borsa Trendleri Raporu, n.d.).

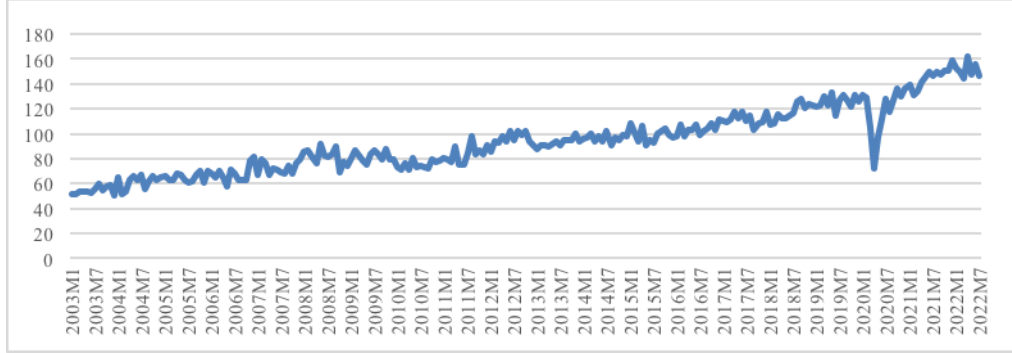
Şekil 3. Borsa İstanbul BIST100 ve BIST-Sınai Endeksleri 2014-2019 Yılları Arası Gelişimi

Kaynak: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası – Elektronik Veri Dağıtım Sistemi Dağıtım Sistemi, <https://evds2.tcmb.gov.tr/index.php?>

Genel itibarıyla değerlendirdiğimizde BIST-Sınai endeksi, BIST100 endeksinden daha yüksek performans göstermiştir. Sanayi sektörünün görece daha iyi performans göstermesinin önemli bir sebebini, sanayi sektörünün toplam ciro endeksinin artışında görebiliriz. 2015 yılının birinci ayında mevsim ve takvim etkilerinden arındırılmış ciro endeksi 89.5 iken; 2019 yılının on ikinci ayında bu değer, 219.5'e yükselmiştir. Sanayi sektörünün GSYH içerisindeki payı 2019 yılında yaklaşık %19,3 olduğundan sanayi sektöründeki büyümenin ekonomik büyümeye olan katkısının oldukça önem taşıdığını görebilmekteyiz.

Şekil 4. İmalat Ürünleri İhracat Miktar Endeksi, Mevsim-Takvim Etkilerinden Arındırılmış (2015=100)

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu – İstatistik Veri Portalı,

<https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=dis-ticaret-104&dil=1>

BIST-Sınai endeksindeki firmaları incelediğimizde özellikle ihracata yönelik üretim yapan firmaların yoğunlukta olduğunu görmekteyiz. Bu nedenle sanayi sektörünün milli gelirin önemli bir bileşeni olan toplam ihracat içerisindeki yerini de değerlendirmemiz gerekmektedir. Şekil 4'te görüldüğü üzere İmalat Sanayi İhracat Miktar Endeksi 2003 yılında 50'nin üzerindeyken, 2019 yılı sonunda 130'un üzerine çıkmıştır. Ayrıca ekonomik faaliyetlere göre ihracatta imalat sanayinin payı 2019 yılı sonunda %93,2 olarak gerçekleşmiş ve 2019 Aralık ayı sonunda ise 165 Milyar USD'nin üzerine çıkan toplam ihracatın yaklaşık %63'ünü oluşturan sanayi mamulleri ihracatı 105 Milyar USD'nin üzerine yükselmiştir (TÜİK, 2022).

Özetle, yukarıda yer alan göstergelerin gelişimini bütünlükle ele aldığımızda ekonomik büyüme için finansal piyasaların istikrarına katkıda bulunmak oldukça önemlidir. Bu nedenle de milli gelirin bileşeni olan toplam ihracat içerisinde yüksek pay sahibi olan sanayi sektörünün temel girdisi olan baz metal fiyatlarının BIST-Sınai endeksi üzerine etkisinin araştırılması ve elde edilecek bulguların değerlendirilmesi önem taşımaktadır.

3. Teorik Çerçeve ve Literatür Özeti

Emtia fiyatlarındaki değişim hisse senedi piyasalarını çeşitli kanallardan etkilemektedir. Stoupos ve Kiohos (2021) enerji emtialarının fiyatlarının hisse senedi piyasaları üzerine olan etkisini araştırdıkları çalışmalarında üç farklı kanaldan (belirsizlik kanalı, mali kanal ve hisse senedi değerlendirme kanalı) bahsetmektedirler. Enerji emtialarının yanı sıra diğer emtiaların da aynı kanallardan etkilendiklerini ifade edebiliriz. Baz metal fiyatlarındaki değişimin sanayi sektörü hisse senedi fiyatlarına olan etkisini de bu üç kanal ile değerlendirmemiz mümkündür. Belirsizlik kanalına göre, baz metal gibi önemli sanayi girdilerinin fiyatlarındaki artışın belirsizliği arttıracak olması nedeniyle diğer firmalar yatırım harcamalarını azaltacak ve bu azalış sanayi sektörü firmalarının toplam gelirlerini olumsuz etkileyerek hisse senedi fiyatlarını düşürecektir. Mali kanala göre ise ülkelerin ihrac ettikleri emtiaların fiyat değişimleri, ihraççı ülke firmalarının gelirleri üzerinden firma karlılıklarını ve buna bağlı olarak da hisse senedi fiyatlarını aynı yönde etkileyeceği öngörülmektedir. Hisse senedi değerlendirme kanalına göre, mali kanala benzer olarak baz metal fiyat değişim ihraççı ülkelerde ki firmaların nakit akışını ve bağlı olarak hisse senedi fiyatlarını aynı yönde etkileyeceği öngörülmektedir.

Enerji emtialarının fiyatlarındaki yükselişin maliyetler üzerindeki etkisi, küresel ekonomi ve ülke ekonomileri için enflasyonist baskıya yol açmaktayken firmaların karlılığını azaltması nedeniyle de hisse senedi fiyatlarında gerilemeye neden olabilecektir. Bu fiyat artışları, petrol ihrac eden ülke ekonomilerine ise olumlu etkide bulunacaktır. Baz metal fiyatlarının değişiminin de her ülke için sanayi üretiminin yapısal farklılıklarına bağlı olarak olumlu veya olumsuz etkileri olacaktır. Benzer olarak önemli bir maliyet unsuru olan baz metal fiyatlarının artışı firma karlarının azalmasına yol açacağından dolayı hisse senedi piyasalarını etkileyebilecektir. Ayrıca yatırımcıların kararlarına enflasyonu artırması nedeniyle etki etmekte ve hisse senedi fiyatlarını olumsuz etkilemektedir. Diğer taraftan baz metal fiyatlarının artışı baz metal ve ürünlerini ihrac eden ülke ekonomilerine olumlu etkide bulunacaktır. Ayrıca firmalarının karlılıkları artacağından hisse senedi fiyatlarında yükselişe de neden olacaktır. Özellikle enerji fiyatlarının stabil olduğu dönemde baz metal fiyatlarındaki yükseliş karlılıkların daha da yüksek olmasına sebep olacaktır. Sanayi veya tarımsal girdi emtiaları için de aynı durum geçerli olacaktır. Eğer ülke bu girdilerin ithalatını yapıyor ise fiyatların yükselişi mal ve hizmet üretiminde maliyetlerini

yükselteceğinden enflasyonist baskıya yol açmasının yanı sıra firma karlılıklarını da azaltacaktır. Karlılıkta azalış ise hisse senedi fiyatlarının düşmesine yol açacaktır. İhraççı ülke için ise fiyat yükselişinin olumlu etkisi olacaktır.

Diğer taraftan, hisse senedi piyasaları arasındaki yüksek düzeyde entegrasyon ve karşılıklı bağımlılık, hisse senedi piyasalarındaki çeşitlendirme faydalarını sınırlayarak, hisse senedi yatırımcılarını portföy performanslarını artırmak için alternatif yatırımlar bulmaya yöneltmiştir. Bu nedenle de emtia vadeli işlemlerinin artışı, emtia varlıklarının talebinin de artmasına yol açmıştır (Mensi, 2021). Bu noktada, hisse senedi piyasaları üzerine değerli metaller ile baz metallerin etkileri de farklı olacaktır. Değerli metaller her ne kadar sanayide kullanılan önemli emtialar olsa da finansal piyasalardaki rolleri daha öne çıkmaktadır. Yapılan çalışmalar, finansal kriz dönemlerinde hisse senedi fiyatlarında yaşanacak düşüşe karşı altının güvenli bir liman olduğunu ortaya koymuştur (Mensi, 2021). Benzer olarak, emtiaya dayalı varlıklara, geleneksel portföyü çeşitlendirmek üzere yatırım yapılmaya başlanmıştır. Genel itibariyle emtialar ve borsalar arasındaki ilişki, gelişmiş ve gelişmekte olan ülke ekonomileri arasında farklılık gösterebilir. Petrolün önemindeki son yıllarda yaşanan azalma ile orta ve düşük gelirli ülke ekonomileri ile emtia fiyatları arasındaki karmaşık ilişki emtialar ve borsalar arasındaki nedensellik bağlantılarının ülke grupları arasında farklı olabileceği ve zaman içinde değişebileceği anlamına gelmektedir (Enilov, 2021). Bu nedenle her ülke için farklı dönemlere ait analizlerin yapılması önem taşımaktadır. Literatürde bulunan çalışmalara baktığımızda, genellikle enerji emtialarının hisse senedi fiyatları üzerine etkisinin araştırıldığını görmekteyiz. Özellikle son yirmi yılda petrol fiyatları ile hisse senedi piyasaları arasındaki ilişkiyi inceleyen önemli sayıda çalışmalar bulunmaktadır. Aşağıda kısa özetleri bulunan ve literatüre önemli katkılarda bulunan Tiwari, Mishra ve Solarin (2021), Husain, Tiwari, Sohag ve Shahbaz (2019), Gazel (2017), Jain ve Biswal (2016), Sadorsky (2014) ve Aloui, Nguyen ve Njeh (2012)'in yaptığı çalışmalar örnek gösterilebilir. Bu çalışmalar özellikle literatüre yeni bulgular ile katkıda bulunurken önceki literatürü de detaylı olarak incelemişlerdir. Petrol fiyatlarındaki değişimlerin ekonomik büyüme, enflasyon oranı, işsizlik ve yatırım gibi çeşitli makroekonomik değişkenler üzerindeki etkisinin incelendiği çalışmalarda petrol fiyatlarının birçok farklı makroekonomik değişken üzerine etkisinin olduğu bulgular elde edilmiştir. Enerji fiyatlarının yanı

sıra, altın başta olmak üzere diğer değerli metaller ile hisse senedi fiyatları arasındaki etkileşimin de araştırıldığı görmekteyse de baz metal fiyatlarının hisse senedi fiyatlarına olan etkisinin görece daha az sayıda çalışma tarafından incelenmektedir.

Basher ve Sadorsky (2006), çalışmalarında, petrol fiyatı değişiminin hisse senedi piyasası üzerine etkisini, 21 yükselen ekonominin hisse senedi piyasa verileri ile 31 Aralık 1992-31 Ekim 2005 dönemi verilerini kullanarak araştırmışlardır. Elde ettikleri bulgulara göre petrol fiyatı riskinin gelişmekte olan piyasalarda hisse senedi fiyat getirilerini etkilediğine dair güçlü kanıtlar bulunduğunu ifade etmişlerdir.

Nandha ve Faff (2008), çalışmalarında, petrol fiyatı şoklarının olumsuz etkisinin hisse senedi getirilerini etkileyip etkilemediğini ve etkiliyorsa da ne ölçüde etkilediğini incelemiştirler. Bu amaçla, Nisan 1983-Eylül 2005 dönemi verilerini kullanarak 35 DataStream küresel sanayi endeksini analiz etmişlerdir. Elde ettikleri bulgular petrol fiyatı artışlarının madencilik, petrol ve gaz haricindeki sektörlerin hisse senedi getirileri üzerinde olumsuz bir etkisi olduğunu göstermektedir.

Johnson ve Soenen (2009), çalışmalarında, Güney Amerika ülkelerinin hisse senedi piyasalarının emtia fiyatlarındaki değişikliklerden büyük ölçüde etkilendiğini destekleyen ampirik kanıtlar sunmuşlardır. Arjantin, Brezilya, Şili, Kolombiya, Peru ve Venezuela için 1995-2007 dönemini kapsayan analiz sonucunda, piyasa getirilerinin emtia fiyatlarındaki değişikliklerden önemli ölçüde etkilendiklerini tespit etmişlerdir.

Baur ve Lucey (2010), çalışmalarında, altının finansal krizlerde riskten korunma veya etkili bir çeşitlendirme aracı olup olmadığını analiz etmiştir. Amerikan, İngiliz ve Alman finans piyasaları için 30 Kasım 1995-30 Kasım 2005 dönemi verilerini kullanarak yaptığı analiz sonucunda elde edilen bulgulara göre altının yatırımcıların kısa vadede güvenli liman olarak tercih ettiği değerli bir metal ve borsa için önemli bir riskten korunma aracı olduğunu ifade etmişlerdir.

Tang ve Xiong (2012), çalışmalarında, 2000'li yılların başından beri emtia piyasalarında hızla artan endeks yatırımıyla eş zamanlı olarak, Amerika Birleşik Devletleri'ndeki enerji dışı emtia vadeli işlemlerinin fiyatlarının giderek artan bir şekilde petrol fiyatları ile ilişkili hale geldiğini tespit etmişlerdir. Bu eğilimin, iki popüler emtia endeksinde, emtialar için önemli ölçüde daha belirgin olduğunu ve

bu bulguların emtia piyasalarının finansallaşmasını yansıttığını; ilaveten de 2008 yılı içerisinde yaşanan enerji dışı emtiaların fiyat oynaklığındaki büyük artışı açıklamaya yardımcı olduğunu tespit etmişlerdir.

Basher, Haug ve Sadorsky (2012), çalışmalarında, petrol fiyatları ile hisse senedi piyasaları arasındaki dinamik ilişkiyi araştırmışlardır. Elde edilen sonuçlara göre özellikle petrol fiyatlarına yönelik pozitif şokların, kısa vadede gelişen piyasa hisse senedi fiyatlarını ve ABD doları döviz kurlarını aşağı çekme eğiliminde olduğunu ifade etmişlerdir. Bununla beraber pozitif bir petrol üretim şokunun petrol fiyatlarını düşürürken, reel ekonomik aktiviteye pozitif bir şokun ise petrol fiyatlarını yükselttiğini tespit etmişlerdir. Gelişmekte olan piyasada hisse senedi fiyatlarındaki artışların da petrol fiyatlarını artırdığına dair bulgulara ulaşmışlardır.

Aloui, Nguyen ve Njeh (2012), çalışmalarında, gelişmekte olan ülkelerde petrol fiyat şokunun hisse senedi piyasası getirileri üzerindeki etkilerini incelemişlerdir. Gelişmekte olan 25 ülkenin 29 Eylül 1997-2 Kasım 2007 dönemi verilerini kullanarak yaptıkları analizin sonuçlarına göre; petrol fiyat riskinin gelişmekte olan piyasalarda önemli ölçüde fiyatlandığını ve petrolün etkisinin asimetrik olduğunu ifade etmişlerdir.

Graham, Kiviaho ve Nikkinen (2013), çalışmalarında, S&P 500 ve S&P GSCI emtia endeksi getirilerinin kısa ve uzun vadeli bağımlılıkları araştırmışlardır. Elde ettikleri sonuçlara göre S&P 500 toplam getirisi ve S&P GSCI emtia endeksi ile 10 farklı alt-endeksinin toplam getirisinin birlikte hareket etmemektedirler.

Creti, Joëts ve Mignon (2013), çalışmalarında, Ocak 2001 ile Kasım 2011 arasındaki dönemde 25 emtia ve hisse senedi için fiyat getirileri arasındaki bağlantıları incelemişlerdir. Dinamik koşullu korelasyon (DCC) GARCH metodolojisine dayanarak, emtia ve hisse senedi piyasaları arasındaki korelasyonların zaman içinde geliştiğini ve 2007-2008 mali krizinden itibaren değişken olduğunu göstermişlerdir. Ayrıca, emtia ve hisse senedi piyasaları arasındaki bağlantıları vurgulayarak ve emtia piyasalarının finansallaşmasının kilit bir rol oynadığını ifade etmişlerdir.

Çalışmalarında petrol fiyatındaki değişimlerin reel sektör yanında finansal sektörü de etkilediğini ifade eden Kaya ve Binici (2014) ise Borsa İstanbul (BIST) Kimya, Petrol, Plastik endeksinde yer alan firmaların hisse senedi fiyatları ile

petrol fiyatı arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Elde ettikleri bulgulara göre petrol fiyatı ile BIST Kimya, Petrol, Plastik endeksleri arasında eşbütünleşme ilişkisi bulunmaktadır.

Sadorsky (2014) ise çalışmasında, yükselen piyasaların hisse senedi fiyatları, bakır fiyatları, petrol fiyatları ve buğday fiyatları arasındaki oynaklıkları ve koşullu korelasyonları modellemek için VARMA-AGARCH ve DCC-AGARCH modellerini kullanmıştır. Dinamik koşullu korelasyon modelinin verilere en iyi şekilde uyduğunu ve dinamik koşullu korelasyonların riskten korunma oranları ve optimal portföy ağırlıkları oluşturmak için kullanıldığını ifade etmiştir. Yükselen piyasaların hisse senedi fiyatları ve petrol fiyatları, negatif kalıntıların varyansı (koşullu oynaklığı) pozitif olanlardan daha fazla artırma eğiliminde olduğu durumlarda kaldıraç etkisi gösterdiği sonucunu elde etmiştir. Bu varlıklar arasındaki korelasyonların 2008'den sonra önemli ölçüde arttığı ve henüz 2008 öncesi değerlerine dönmediği de elde edilen bulgular arasındadır.

Demir-çelik mamul fiyatlarının bu mamulleri üreten şirketlerin (Kardemir ve İzdemir) hisse senetleri üzerindeki etkilerini çalışmalarında inceleyen Yıldırım, Belen ve Kütük (2014) Ocak 1999 ve Haziran 2012 dönemi arası verilerini kullanmışlardır. Elde ettikleri bulgulara göre Elde edilen bulgulara göre demir çelik fiyatlarıyla hisse senedi getirileri arasında uzun dönem eşbütünleşme ilişkisinin olduğunu fakat aralarında bir nedensellik ilişkisi olmadığı tespit etmişlerdir.

2008 yılı öncesi, sırası ve sonrasında Türkiye'de enerji emtia fiyat hareketlerinin piyasa ve elektrik endeksi getirilerine etkisini inceleyen Ordu ve Soytaş (2016) çalışmalarında önemli bulgulara ulaşmışlardır. Elde edilen bulgulara göre kriz öncesi dönemde doğal gaz fiyatından elektrik endeksine doğru Granger nedenselliğinin olduğunu ve ilerleyen dönemlerde elektrik üretiminde doğal gaz kullanımının azalmasıyla birlikte doğal gaz fiyatının hisse senedi getirilerindeki öncü rolünü kaybettiğini, buna karşın petrol fiyatının her iki endeksi getirisi üzerine etkisi olmadığına dair bulgular elde ettiklerini de ifade etmişlerdir.

Jain ve Biswal (2016) çalışmalarında küresel altın fiyatları, ham petrol, USD-INR döviz kuru ve Hindistan borsası arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Elde ettikleri bulgulara göre altın ve ham petrol fiyatlarındaki düşüş, Hindistan

Rupisi'nin ve gösterge hisse senedi endeksi olan Sensex'in değerinde düşüşe neden olmaktadır. Bu nedenle de yatırımcılar arasında altının bir yatırım aracı olarak ortaya çıktığını ve altın ile petrol fiyatının döviz kuru dalgalanmalarını ve borsa oynaklığını kontrol altına almak için araç olarak kullanıldığı dinamik politika oluşturma ihtiyacının olduğunu ifade etmişlerdir.

Gazel (2017b) çalışmasında stratejik emtialar ve finansal değişkenler arasındaki ilişkiyi 2 Ocak 2002-27 Eylül 2016 dönemi verileri ile araştırmıştır. Stratejik emtia olarak altın ve petrolü ele alırken finansal değişken olarak ise faiz oranı, döviz kuru ve hisse senedi piyasa endeksini kullanmıştır. Elde edilen sonuçlara göre uzun dönemde faizin BIST 100 endeksi ile negatif ilişkili ve petrol ile dövizin ise BIST 100 endeksi ile pozitif ilişkili olduğunu ifade etmiştir.

10 Avrupa ülkesi için Ocak 2011-Eylül 2016 dönemi verilerini kullandığı çalışmasında Irandoust (2017), metal fiyat endeksi ile hisse fiyat endeksi arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Genel itibariyle elde edilen sonuçlara göre hisse senedi fiyat endeksinin ve metal fiyat endeksinin nedensel olarak ilişkili olmadığı sonucuna varmıştır.

Özellikle metal fiyatlarının öneminden bahseden Gazel (2017b) çalışmasında BIST-Sınai Endeksi ile kullanım sıklığına göre seçilen metaller (bakır, alüminyum, nikel, kurşun) arasındaki ilişkiyi Ağustos 2004-Ağustos 2016 dönemi verilerini kullanarak nedensellik testi ile incelenmiştir. Elde edilen sonuçlara göre alüminyum ve bakırdan BIST-Sınai endeksine doğru bir nedensellik tespit edilirken diğer metaller için BIST-Sınai endeksine doğru nedensellik tespit edilmemiştir.

Fakat Gazel (2018) kıymetli metaller ile seçilmiş makroekonomik değişkenler arasındaki ilişkiyi Mart-1999 ile Ekim-2016 dönemi için incelediği çalışmasında farklı bulgulara ulaşmıştır. Çalışmasında altın, gümüş ve platin'i kıymetli metal, faiz oranı ve döviz kurunu ise makroekonomik değişken olarak kullanmıştır. Elde edilen bulgulara göre kıymetli metaller ile makroekonomik değişkenler arasında uzun dönemli ilişkinin olduğunu ifade etmiştir.

ABD ekonomisi için Ocak 1990-Mart 2017 dönemini kapsayan çalışmalarında Husain, Tiwari, Sohag ve Shahbaz (2019) ham petrol fiyatları, hisse senedi endeksi ve metal fiyatları arasındaki bağlantıyı Diebold ve Yılmaz'ın yayılma endeksi yaklaşımını uygulayarak araştırmışlardır. Elde edilen sonuçlara göre hisse senedi endeksinin fiyat yayılımını alıcısı veya katkıda bulunanı

olmadığı, paladyum, altın, platin ve gümüşün volatilité yayılımına net katkıları olduğunu, ham petrol, titanyum, çelik ve gümüşün ise volatilité yayılımının net alıcıları olduğunu göstermişlerdir.

BIST-Turizm endeksi ile dolar kuru, dolar endeksi ve petrol fiyatları arasındaki nedensellik ilişkisini ise Kiracı (2019) yaptığı çalışmada araştırmıştır. 01 Ocak 2003 – 24 Temmuz 2018 dönemi günlük verileri ile yapılan analizde söz konusun değişkenler arasında anlamlı Granger nedensellik ve asimetrik nedensellik ilişkisinin varlığını tespit etmiştir.

Ordu-Akkaya (2020), çalışmasında, BIST100 endeksi ile WTI Cushing petrol fiyatları arasındaki asimetrik zamana bağlı koşullu korelasyonun hesaplandığını ifade ederek korelasyonun yabancı portföy yatırımı veya konjonktürel nedenler ile artıp artmadığını kantil regresyon kullanarak incelemiştir. Elde edilen sonuçlara göre, petrolün finansallaşması olgusunun geçerli olmadığını, birkaç piyasaya birden yatırım yapan yatırımcıların bu piyasalar arasındaki ilişkiyi kuvvetlendirmedeği ve artan bağlantının konjonktürel olduğunu ifade etmiştir.

Karabıyık (2020), çalışmasında, Türkiye’de emtia piyasası, tahvil faizi, döviz kuru ve hisse senedi fiyatları arasındaki yayılma etkisini 2015-2019 dönemi verilerini kullanarak Diebold ve Yılmaz’ın yayılma endeksi yaklaşımı ile ölçmüştür. Elde edilen bulgulara göre dört piyasada gerçekleşen oynaklığın %4,4’ünün diğer piyasaların oynaklıklarının yayılımından kaynaklandığını ve ortalama oynaklık yayılımı değerlerinin sanayileşmiş ülkelerde %5 iken Türkiye’de ise %20 düzeyinde olduğunu tespit etmiştir.

Ocak 1990-Mart 2017 dönemini kapsayan ham petrol, SP500 borsa endeksi ve dört metal fiyatı getiri serileri arasındaki frekans bağlantısını incelemeyi amaçlayan çalışmaları Tiwari, Mishra ve Solarin (2021) ise önemli bulgulara ulaşmışlardır. Elde ettikleri sonuçlara göre frekanstaki artışla bağlantılılık derecesinin azaldığını, titanyum, platin, altın ve gümüşün oynaklığa katkıda bulunduğunu, çelik, ham petrol, hisse senedi fiyatları ve paladyumun oynaklığın net alıcıları olduğunu ifade etmişlerdir.

Çalışmalarında Ekim 2006-Haziran 2019 dönemi Çin verilerini kullanarak demir-dışı metal fiyatları ve belirsizliğinin Çin’deki demir-dışı metal endüstrilerinin hisse senedi endekslerinin üzerine etkisini inceleyen Zhu, Chen ve Chen (2021) kriz öncesi ve kriz sonrası durumu karşılaştırmışlardır. Elde ettikleri

bulgulara göre demir-dışı metal fiyatlarının pozitif etkisinin, belirsizliğin ayı piyasalarında negatif fakat boğa piyasalarında pozitif etkisinin ve 2008 Küresel Kriz sonrası etkilerin daha güçlü olduğunu tespit etmişlerdir.

Altın fiyatlarındaki değişim ve altına dayalı işlem hacminin büyüklüğü ile borsa ilişkisini 1988-2020 dönemi verilerini kullanarak araştırdıkları çalışmalarında Keskin ve Yücel (2022) Türk finans piyasaları için önemli sonuçlara ulaşmışlardır. Elde ettikleri sonuca göre genel olarak %52'lik kuvvetli bir ilişkiye sahip BIST100 ve Altın fiyatının, tahmin/öngörü modelleriyle %55'in üzerinde bir ilişki potansiyeline de sahip olduğu sonucuna ulaşılabildiğini ifade etmişlerdir.

Özetle literatürde bulunan çalışmalar sonuçları incelendiğinde farklı ülkeler ve emtialar için farklı sonuçların elde edildiğini görmekteyiz. Bu farklılıkların temel nedeni ise her ülkenin kendine özgü ekonomik yapısının varlığıdır. Genel olarak gelişmekte olan ülkeler ile yükselen piyasa ekonomilerinin küresel risk faktörlerinden daha fazla yerel faktörlerin etkisindedir (Rouwenhorst, 1999). Bu çerçevede sanayi sektörünün Türk ekonomisi için oldukça önemli olması ve sanayi sektörünü kritik hammaddesinin baz metaller olması nedeniyle baz metal fiyatlarındaki değişimin Türk hisse senedi piyasaları üzerine olan etkisinin anlaşılması için detaylı olarak incelenmesi literatüre katkı sağlayacaktır.

4. Yöntem, Model ve Veri Seti

Eşbütünleşme testleri ile genelde birinci dereceden bütünleşik olan uzun dönemli veriler kullanarak değişkenler arasındaki ilişkiler incelenmektedir. Kullanılan birçok makroekonomik serinin ise çok sayıda ve belirlenemeyen dönemlerde yapısal kırılma içerdiği başta Perron (1989) olmak üzere çok sayıda çalışma tarafından ifade edilmektedir (Banerjee & diğ., 2017). Bu nedenle de araştırmacılar, çalışmalarında, yapısal kırılmaları içeren birim kök ve eşbütünleşme testleri önermişlerdir. Çalışmada kullanılan serileri değerlendirdiğimizde ise her üç değişkenin birçok farklı ekonomik ve politik olaydan etkilendiğini ve zaman serilerinin bilinmeyen formda çok sayıda kırılma içerdiğini söyleyebiliriz. Özellikle döviz kuru ile hisse senedi fiyatlarının ulusal ve uluslararası ekonomik ve politik gelişmelerden en çok etkilenen değişkenlerden olması nedeniyle, bilinmeyen formda çok sayıda kırılma olacaktır. Bu durum ise geleneksel birim kök ve eşbütünleşme testlerinin yanlış sonuç verecek olması

sebebiyle yapısal kırılmaları içeren birim kök ve eşbütünleşme testlerinin uygulanmasını gerektirmektedir.

Aynı yönde eşbütünleşme yöntemlerinin literatürdeki çalışmalar tarafından kullanılan en önemli yöntemlerden biri olduğunu ifade eden Tsong & diğ., (2016), analizlerde uzun dönemli verilerin kullanılması gerektiğine işaret etmektedirler. Fakat uzun dönemli verilerde bulunan yapısal kırılmanın eşbütünleşme testlerinde yanlılığa neden olduğuna da dikkat çekmektedirler. Bu sorunu dikkate alarak yeni eşbütünleşme testleri önerilmekle beraber sadece bir kırılma varsayımının kabul edilmesi ve bu kırılma noktası tahminin doğruluğu, test istatistiklerinin performansını etkilemekte olduğu da ifade etmektedirler. Bu nedenle de deterministik bileşendeki bilinmeyen sayıda ve formda olan yapısal kırılmayı içermek için bir Fourier bileşeni kullandıkları yeni bir eşbütünleşme yöntemi önermişlerdir (Tsong & diğ., 2016). Aynı şekilde Banerjee & diğ., (2017), birçok ekonomik verinin yapısal kırılmalar tarafından etkilendiğini ve özellikle yapısal kırılmaların göz ardı edildiği testlerin yanlış değerlendirme ile değişkenlerin eşbütünleşik olduğu sonucuna yönelttiğini ifade etmektedirler. Ayrıca milli gelir, ücretler, istihdam, üretim ve işsizlik oranı gibi verilerin yapısal kırılma içerdiğini ve mevcut Otoregresif Dağıtılmış Gecikme temelli eşbütünleşme testinin değişkenler arasında ilişkiyi yakalamadığını ifade ederek yapısal kırılmayı göz önünde bulunduran birim kök ve eşbütünleşme testlerinin kullanılması gerektiğine vurgu yapmışlardır. Bu nedenle de bir Fourier fonksiyonu ile doğrusal olmayan kırılmaların bilinmeyen formlarına izin veren Otoregresif Dağıtılmış Gecikme Modelinin temel alındığı yeni bir eşbütünleşme testi önermişlerdir.

Eşbütünleşme testlerinin uygulamasından önce serilerin bütünleşme derecelerinin tespit edilmesi önem taşımaktadır. Serilerin çok sayıda ve bilinmeyen formda yapısal kırılma içeriyor olması ise geleneksel birim kök testleri dışında bilinmeyen sayıdaki yapısal kırılmaların göz önüne alındığı birim kök testlerinin de kullanılmasını gerektirmektedir. Becker, Enders ve Lee (2006) ve Enders ve Lee (2012), çalışmalarında, Perron'un (1989) öncü çalışması ile birim kök testinde yapısal kırılmaların uygun şekilde modellenmesinin önemini açıkça ortaya koyduğunu ve bunun da geniş ve önemli bir literatürü oluşturduğunu ifade etmişlerdir. Bu çerçevede farklı araştırmacılar yapısal kırılmaları içeren birim kök testlerini önermişlerdir. Fourier fonksiyonlarına dayanan birim kök testleri ise yapısal kırılmanın özelliğinin, sayısının ve

konumum önemli olmaması nedeniyle öne çıkmaktadır. Becker Enders ve Lee (2006) çalışmalarında her ne kadar çok sayıda birim kök testinin yapısal kırılmayı içerse de bu testlerin kırılmaların kesin ve belirli olmasının gerektirmekteyken kırılmaların genelde formunun ve sayısının belirsiz olduğunu ifade etmektedirler. Bu nedenle de çalışmalarında Fourier fonksiyonunu kullanarak yeni bir durağanlık testi geliştirmişlerdir. Ayrıca Christopoulos ve León-Ledesma (2010) ve Enders ve Lee (2012) ise Fourier fonksiyona izin veren yeni birim kök testleri geliştirmişlerdir. Özellikle Christopoulos ve León-Ledesma (2010) Fourier dönüşümleri ile doğrusal olmama durumunu birleştirerek yeni bir test prosedürü geliştirmişlerdir. Güriş (2019) ise çalışmasında geleneksel birim kök testlerinin, yapısal kırılmaların olması ve doğrusal olmama durumlarında durağan olmama eğilimi gösterdiğini ifade etmekte ve bu problemi ortadan kaldırmak için hem yapısal kırılmaları hem de doğrusal olmama durumunu göz önüne alan yeni bir birim kök testi önermiştir.

Bu çerçevede baz metal fiyatları (BMF) ile döviz kurunun (USD) BIST-Sınai endeksi (XUSIN) üzerine olan etkisi Ocak 2004-Aralık 2019 dönemi aylık verileri kullanılarak bilinmeyen sayıda ve formda olan yapısal kırılmayı içeren birim kök ve eş bütünleşme testleri kullanılarak araştırılmıştır.

Bu çalışmada Aralık 2019'a kadar olan dönem verilerinin kullanılmasının temel nedeni, COVID-19 pandemisi nedeniyle yaşanan olağan dışı gelişmelerdir. Gerek emtia fiyatlarının gerekse de hisse senedi fiyatlarının COVID-19 pandemisi nedeniyle yaşanan ekonomik daralmadan ve ülkelerde uygulanan ekonomi politikalarından etkilendiğinin varsayılması nedeniyle 2020 ve 2021 yılları analiz dışı bırakılmıştır. Bilinmeyen sayıda ve formda yapısal kırılmanın olması durumunda da kullanılabilen ekonometrik yöntem tercih edilmiş olsa da COVID-19 pandemisi öncesi, 2019 yılı sonuna kadar olan dönem verisi, kullanılarak küresel çalkantının yaşandığı dönemin etkileri dışlanmıştır. Mevcut literatürde bulunan 2021 ve 2022 tarihli çalışmalar incelendiğinde ise, Aralık 2019'a kadar olan dönem verilerinin kullanıldığını görmekteyiz. Çalışmada aylık veri kullanılmasının temelde dört nedeni bulunmaktadır. Birinci sebebin, ulusal veya uluslararası politik veya ekonomik nedenlerin hisse senedi fiyatlarını dalgalandıracak olması nedeniyle uzun dönemli ilişkiyi tespit edebilmek için günlük veri yerine aylık verinin kullanılmasının daha uygun olduğunun düşünülmesidir. İkincisi, metal fiyatlarında günlük ani değişimlerden daha çok,

kısa dönemde sürekli artış veya azalış görülmektedir. Bu nedenle baz metal fiyatlarındaki oynaklığın değil, baz metal fiyatlarının uzun dönemli etkisini tespit edebilmek için aylık veri tercih edilmiştir. Üçüncü neden ise; hammadde olarak kullanılan baz metallerin fiyatının çalışmaya konu edilmesidir. Eğer yatırım aracı haline dönüşmüş olan altın fiyatının hisse senedi piyasaları üzerine olan etkisi inceleniyor olsaydı, günlük verinin kullanılması gerekliliği söz konusu olabilirdi. Fakat, genel itibarıyla hammadde olarak kullanılan baz metallerin fiyatının hisse senedi fiyatları üzerine olan etkisinin incelenmesi nedeniyle daha uzun dönemi kapsayan aylık veriler ile analiz gerçekleştirilmiştir. Son olarak da veri kaynaklarını göz önüne aldığımızda her ne kadar değerli metaller ve enerji emtialarının günlük fiyatlarına ulaşılabilmesi mümkün olsa da baz metal fiyat endeksinin uzun dönemli yüksek frekanslı verisi elde edilememiştir.

Çalışmada kullanılan verilerden baz metal fiyat endeksi, IMF Temel Emtia Fiyat Sistemi'nden; döviz kuru olarak kullanılan Amerikan Doları ve BIST-Sınai endeksi ise TCMB Elektronik Veri Dağıtım Sistemi'nden elde edilmiştir. Serilerin logaritmik dönüşümü yapılarak aşağıdaki model yapısı kullanılmıştır:

$$\ln XUSIN_t = \alpha + \beta_1 \ln USD_t + \beta_2 \ln BMF_t + \varepsilon_t$$

5. Uygulama Sonuçları ve Araştırma Bulguları

Serilere, öncelikle, geleneksel birim kök testi uygulanmıştır. ADF birim kök testinden elde edilen sonuçlara göre tüm değişkenlerin I(1) olduğu tespit edilmiştir. Tablo 1'de ise ADF birim kök testi sonuçları sunulmuştur. Daha önce belirtildiği üzere, ADF ve PP testleri gibi geleneksel birim kök testlerinin modele belirsiz sayıda ve yapıda yapısal kırılmaların dahil edilmemesi nedeniyle başarısız olduğu konusunda literatürde bir yaklaşım bulunmaktadır.

Tablo 1. ADF Birim Kök Testi Sonuçları

		<i>Seviyede</i>		
		XUSIN	USD	BMF
<i>Sabitli</i>	t-İstatistiği	-1.2291	1.0395	-2.3901
	P.	0.6617	0.9969	0.1459
<i>Sabitli ve Trendli</i>	t- İstatistiği	-2.9052	-1.5053	-2.2154

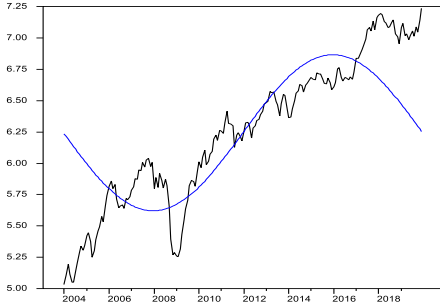
	P.	0.1632	0.8247	0.4779
	Birinci Fark			
		d(XUSIN)	d(USD)	d(BMF)
<i>Sabitli</i>	t- İstatistiği	-12.1391	-12.2164	-9.9556
	P.	0.0000	0.0000	0.0000
<i>Sabitli ve Trendli</i>	t- İstatistiği	-12.1076	-12.3702	-10.0113
	P.	0.0000	0.0000	0.0000

Kullanılan serilerin bilinmeyen sayıda, dönemde ve formda yapısal kırılma içeriyor olması nedeniyle ve doğrusal olmama durumu da göz önüne alınarak Christopoulos ve Leon-Ledesma (2010) ve Güriş (2019) tarafından sunulan iki farklı birim kök testi kullanılmıştır. Tablo 2’de ise CL 2010 FKSS Birim Kök Testinden elde edilen sonuçlara göre değişkenlerin I(1) olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca Şekil 5’te tüm seriler tahmin edilen Fourier fonksiyonuna karşı çizdirilmiştir. Her üç değişkenin benzer desene sahip olduğunu görebilmekteyiz.

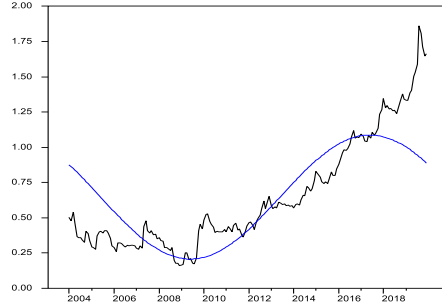
Tablo 2. CL 2010 FKSS Birim Kök Testi Sonuçları

	<i>k</i>	<i>Tau_N</i> <i>L</i>	<i>F_j</i>	<i>Optimal</i> <i>Gecikme</i>
<i>XUSI</i>	1	-	121.322	1
<i>N</i>		1.42256	50	
<i>USD</i>	1	-	159.653	0
		0.28237	30	
<i>BMF</i>	1	-	126.008	1
		1.89868	78	

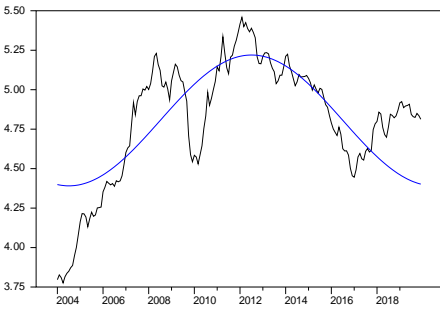
Şekil 5. Değişkenler ve Fourier Fonksiyonları
XUSİN

USD

BMF

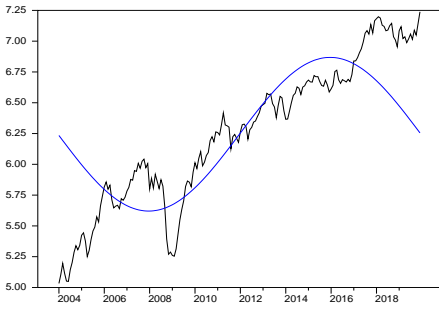

Tablo3'de ise, Güriş (2019) tarafından kullanılan birim kök testi sonuçları gösterilmekte olup, elde edilen sonuçlara göre değişkenlerin $I(1)$ olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca Şekil 6'da tüm seriler tahmin edilen Fourier fonksiyonuna karşı çizdirilmiştir. Her üç değişkenin de yine benzer desene sahip olduğunu görebilmekteyiz.

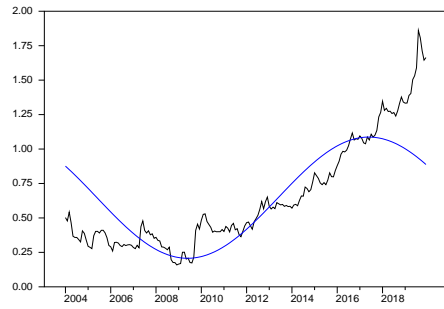
Tablo 3. Guriş (2019) Fourier Birim Kök Testi

	K	Tau_NL	F_j	$Optimal\ Lag$
$XUSIN$	1	6.65114	121.3225	1
USD	1	6.23586	159.6533	0
BMF	1	3.62291	126.0087	1

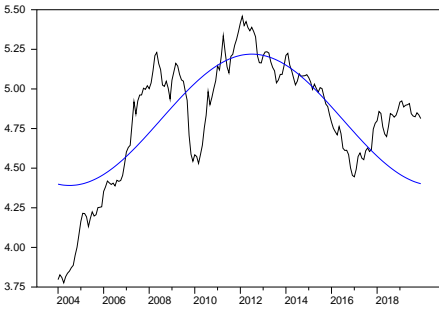
Œekil 6. Değişkenler ve Fourier Fonksiyonları
XUSİN

USD

BMF

Her üç teste göre değişkenlerin I(1) olduğu tespit edilmiş olduğundan Tsong & diğ., 2016)'nin önerdiği eşbütünleşme testi uygulanabilecektir. Tablo 4'te ise eşbütünleşme testi sonuçları gösterilmektedir. Elde edilen test sonuçlarına göre döviz kuru ve baz metal fiyatları ile BIST-Sınai endeksi arasında uzun dönemli bir ilişki bulunmaktadır.

Tablo 4. Tsong & diğ. (2016) Eşbütünleşme Testi Sonuçları

<i>Optimal Frekans</i> <i>k*</i>	<i>Test</i> <i>İstatistiği</i>	<i>Test</i> <i>Tablo</i>	<i>F</i> <i>İstatistiği</i>	<i>F Tablo</i>
1	0.05	0.092	9.72465	4.066

Tablo 5'te ise uzun dönemli katsayı tahminleri gösterilmektedir. Bu sonuçlara göre döviz kurunun katsayısı, pozitif ve istatistiksel olarak anlamlıdır. Döviz kurunda yaşanacak olan bir değişim BIST-Sınai endeksini aynı yönde etkilemektedir. Baz metal fiyatlarının katsayısı ise pozitif ve istatistiksel olarak anlamlıdır. Baz metal fiyatlarındaki değişim BIST-Sınai endeksinde aynı yönde etkide bulunmaktadır. Döviz kuru ve baz metal fiyatları için katsayılar sırasıyla 0,62 ve 0,95 olarak tahmin edilmiştir. Döviz kurunda yaşanacak olan %1'lik bir artış BIST-Sınai endeksinde %0,62'ye kadar bir artışa yol açacaktır. Baz metal fiyatlarında yaşanacak %1'lik artış ise BIST-Sınai endeksinde %0,95'e kadar bir artışa yol açacaktır. Baz metal fiyatlarının etkisinin döviz kuruna göre daha yüksek olduğunu görmekteyiz.

Tablo 5. Tsong & diğ. (2016) Uzun Dönem Katsayı Tahminleri

<i>Değişkenler</i>	<i>Katsayı</i>	<i>t-istatistiği</i>
<i>USD</i>	0,62492	4,632
<i>BMF</i>	0,95257	5,567
<i>JB</i>		3.06591 (0.2159)
<i>Ramsey</i> <i>Reset</i>	0.0044021 (0.9471767)	

Elde edilen sonuçlar hisse senedi piyasalarını etkileyen faktörleri inceleyen çalışmalardan kısmen farklı olarak döviz kuru ve baz metal fiyatları ile aynı yönde hareket eden BIST-Sınai endeksine işaret etmektedir. Bu noktada sanayi sektörünün ihracat miktarı ile ciro endeksini de göz önünde tutarsak döviz kurunda ve baz metal fiyatlarında meydana gelecek artış, firmanın gelirlerini ve bağlı olarak da nakit akışını ve cirosunu olumlu etkileyecektir. Böylece firmanın hisse senedi fiyatının da artacağı bulguları elde edilmiştir.

6. Sonuç

2000’li yılların başından itibaren artan emtia fiyatlarının farklı makroekonomik göstergeler üzerindeki etkileri birçok çalışma tarafından incelenmişse de baz metal fiyatlarının etkileri üzerine görece az sayıda çalışma bulunmaktadır. Diğer taraftan, hisse senedi fiyatları gelişmekte olan ve yükselen ekonomiler için ekonominin yapısına bağlı olarak iç dinamiklere veya uluslararası gelişmelere göre hareket edebilecektir. Bu çerçevede hisse senedi fiyatlarını etkileyen unsurların tespit edilmesi özellikle gelişmekte olan ve yükselen ekonomilerin piyasalarına yatırım yapan yatırımcılar için çok önemli bir bilgi olacaktır. Ayrıca hisse senedi piyasalarının ekonomik büyüme üzerine olan önemli etkisini düşündüğümüzde ise politika yapıcılarının ve düzenleme otoritelerinin bu bilgiye göre politika tercihinde bulunması veya düzenlemeler yapması gerekmektedir. Bu nedenle bu çalışmada, döviz kuru ve baz metal fiyatlarının BIST-Sınai endeksi üzerindeki etkisi 2004-2019 yılları arası aylık veriler kullanılarak Tsong & diğ. (2016) tarafından önerilen bilinmeyen sayıda, formda ve dönemdeki yapısal kırılmayı içeren eşbütünleşme yöntemi ile incelenmiştir.

Elde edilen ampirik bulgulara göre döviz kuru ile baz metal fiyatları, BIST-Sınai endeksi üzerinde aynı yönde etkide bulunmaktadır. Döviz kuru ve baz metal fiyatlarının maliyeti arttırması nedeniyle BIST-Sınai endeksi üzerinde negatif etkilerinin olacağı genellikle beklenmekteyse de Ciro Endeksinin de işaret ettiği üzere firmaların döviz kurundaki artış ve/veya baz metal fiyat artışı ile birlikte cirolarında yaşanan artış, hisse senedi fiyatları üzerinde pozitif etkide bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır. Elde edilen bulgular, döviz kurunda ve/veya baz metal fiyatlarında yaşanacak artışın, her ne kadar maliyetlerini arttırırsa da sanayi sektörü üzerinde olumsuz etkisinin bulunmayacağı; fakat döviz kurunda ve/veya

metal fiyatlarında yaşanacak azalışın, sanayi sektöründeki firmaların cirosunu azaltacağından, BIST-Sınai endeksi üzerinde olumsuz etkisinin olacağına işaret etmektedir.

Teorik çerçeve ve literatürdeki diğer çalışmalar ışığında bulguları değerlendirdiğimizde; teorik çerçeveye uyumlu, fakat mevcut literatürden kısmen farklı bulgulara ulaşılmıştır. Her ne kadar elde edilen bulguların literatür ile uyumlu olduğu düşünülse de emtia ihraç eden ülkelerin verileri ile elde edilen ampirik bulgularla uyumlu olduğunu vurgulamamız gerekmektedir. BIST-Sınai endeksinde bulunan firmaların doğrudan emtia ihracatı görece düşük olsa da yarı-işlenmiş sanayi ürünü olarak önemli bir oranda ihracat amaçlı üretim yapması, bir neden olarak değerlendirilmektedir. Bu bulguların Türk hisse senedi piyasası verileri kullanarak yapılan diğer çalışmaların bulguları ile kısmen uyumlu olduğu görülmekle beraber bu çalışma, doğrusal olmayan, dönemi ve sayısı bilinmeyen, yapısal kırılmaların yaratacağı sorunları bertaraf eden yeni bir eşbütünleşme testinin kullanılması ile literatüre katkıda bulunmuştur.

Elde edilen ampirik bulgular, yatırımcıların kararları ve politika yapıcılar ile düzenleme otoritelerinin tercih edeceği politika seti veya yapacağı düzenlemeler açısından önem taşımaktadır. Bu bulgulara göre, yatırımcılar için ve yatırımcılar tarafından her ne kadar döviz kuru ile emtia fiyatlarının yükselmesi hisse senedi piyasaları için kötü bir haber olarak değerlendirilse de emtia fiyatlarındaki yükseliş BIST-Sınai endeksinde bulunan firmaların hisse senedi fiyatları üzerinde pozitif etkide bulunacağını ortaya koymuştur. Bu nedenle de döviz kurunun ve/veya baz metal fiyatlarının yükselmesi olasılığına karşın portföyde BIST-Sınai endeksinde yer alan hisse senetlerinin bulundurulması portföyün çeşitlendirilmesini sağlamak özellikle kriz dönemleri için önem taşımaktadır. Yıldırım & diğ. (2020)'nin çalışmalarında tanımladığı yatırımcının davranışına uygun olarak her bir varlığın riskini ve risk faktörlerinden korunma kabiliyetini de göz önünde bulundurmalarını sağlayan bir sonuca ulaşılmıştır.

Daha öncede belirtildiği üzere sanayi sektörünün GSYH içerisindeki payının 2019 yılında yaklaşık %19,3 olmasından ötürü sanayi sektörü ekonomik büyüme hedefi için oldukça önem taşımaktadır. Toplam ihracat içerisindeki sanayi sektörünün payı ile BIST-Sınai endeksinde yer alan firmaların ihracatta ki payının da görece yüksekliği de bu önemi arttırmaktadır. Bu çerçevede döviz kuru ve baz metal fiyatlarındaki dalgalanmanın yaratacağı olumsuz etkinin bertaraf edilmesine

dair politika seti, politika yapıcılar tarafından tercih edilebilir. Baz metal fiyatlarındaki düşüşün yaratacağı ciro azalışı nedeniyle hisse senedi fiyatlarının gerilemesine karşın firmalara maliyetlerinin azalmasını sağlayacak desteklerin verilmesi önerilebilir. Böylece genelde yüksek sabit maliyetlere sahip sektördeki firmaların kârlılıkları ve bağlı olarak hisse senedi fiyatları üzerindeki olumsuz baskı azalacaktır. Sanayi sektörü için maliyetlerin en önemli etkenlerinden birisinin enerji fiyatları olması nedeniyle enerji politikasının bu durum öngörülerek oluşturulması yerinde olacaktır. Şüphesiz, vergi politikalarının da bu çerçevede değerlendirilmesi gerekmektedir.

Düzenleme otoriteleri de elde edilen bu sonuçlara göre değerlendirme yapmalıdır. Zira emtia piyasalarının finansallaşması nedeniyle kısa dönemde oynaklığın artışı hisse senedi piyasalarında finansal istikrarsızlığa yol açabilecektir. Bu nedenle, türev piyasalar için farklı düzenlemelere gidilmesi de önem taşımaktadır.

Sonuç olarak, döviz kuru ve baz metal fiyatlarının BIST-Sınai endeksi üzerine aynı yönde etkide bulunmaktadır. Döviz kurunun ve/veya baz metal fiyatlarının artışı BIST-Sınai endeksi üzerinde pozitif etki yaratıyorken; küresel talep azalışı nedeniyle baz metal fiyatlarında yaşanacak düşüş, BIST-Sınai endeksini negatif etkileyecektir. Bu durum ise hisse senedi piyasalarının emtia fiyatlarını düşüren küresel durgunluktan doğrudan etkilenmesi anlamına gelmektedir. Yakın dönemde ekonomik (küresel durgunluk) veya politik (savaş) nedenleriyle emtia fiyatlarında dalgalanmanın artacağı tahmin edilmekte olduğundan yatırımcıların, politika yapıcılarının ve düzenleme otoritelerinin hazırlıklı olması son derece önemlidir.

KAYNAKÇA

Aloui, C., Nguyen, D. K., & Njeh, H. (2012). Assessing the impacts of oil price fluctuations on stock returns in emerging markets. *Economic Modelling*, 29(6), 2686–2695. <https://doi.org/10.1016/J.ECONMOD.2012.08.010>

Banerjee, P., Arčabić, V., & Lee, H. (2017). Fourier ADL cointegration test to approximate smooth breaks with new evidence from Crude Oil Market. *Economic Modelling*, 67, 114–124. <https://doi.org/10.1016/j.econmod.2016.11.004>

Basher, S. A., & Sadorsky, P. (2006). Oil price risk and emerging stock markets. *Global finance journal*, 17(2), 224-251.

Basher, S. A., Haug, A. A., & Sadorsky, P. (2012). Oil prices, exchange rates and emerging stock markets. *Energy economics*, 34(1), 227-240.

Baur, D. G., & Lucey, B. M. (2010). Is gold a hedge or a safe haven? An analysis of stocks, bonds and gold. *Financial review*, 45(2), 217-229.

Becker, R., Enders, W., & Lee, J. (2006). A stationarity test in the presence of an unknown number of smooth breaks. *Journal of Time Series Analysis*, 27(3), 381-409.

Borsa Trendleri Raporu | Merkezi Kayıt İstanbul. (2022). <https://www.mkk.com.tr/veri-depolama-hizmetleri/borsa-trendleri-raporu#>, Ocak 13, 2022 kaynağından alınmıştır.

Christopoulos, D. K., & León-Ledesma, M. A. (2010). Smooth breaks and non-linear mean reversion: Post-Bretton Woods real exchange rates. *Journal of International Money and Finance*, 29(6), 1076–1093. <https://doi.org/10.1016/j.jimonfin.2010.02.003>

Creti, A., Joëts, M., & Mignon, V. (2013). On the links between stock and commodity markets' volatility. *Energy Economics*, 37, 16-28.

Enders, W., & Lee, J. (2012). A unit root test using a Fourier series to approximate smooth breaks. *Oxford bulletin of Economics and Statistics*, 74(4), 574-599.

Enilov, M., Fazio, G., & Ghoshray, A. (2021). Global connectivity between commodity prices and national stock markets: A time-varying MIDAS analysis. *International Journal of Finance and Economics*. <https://doi.org/10.1002/ijfe.2552>

Gazel, S. (2017a). BIST sınai endeksi ile çeşitli metaller arasındaki ilişki: Toda-Yamamoto nedensellik testi. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(52), 287-299.

Gazel, S. (2017b). Stratejik emtialar ve finansal değişkenler: Türkiye için bir ardl sınır testi yaklaşımı. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 19(2), 544-563.

Gazel, S. (2018). Değerli Metaller ve Makroekonomik Değişkenler: Türkiye İçin Bir Fourier Eşbütünleşme Testi Uygulaması. *Yonetim ve Ekonomi*, 25(2), 527-542.

Graham, M., Kiviahio, J., & Nikkinen, J. (2013). Short-term and long-term dependencies of the S&P 500 index and commodity prices. *Quantitative Finance*, 13(4), 583-592.

Güriş, B. (2019). A new nonlinear unit root test with Fourier function. *Communications in Statistics-Simulation and Computation*, 48(10), 3056-3062.

Husain, S., Tiwari, A. K., Sohag, K., & Shahbaz, M. (2019). Connectedness among crude oil prices, stock index and metal prices: An application of network approach in the USA. *Resources Policy*, 62, 57-65.

International Monetary Fund. (2022). Primary Commodity Price System. <https://data.imf.org/?sk=471DDDF8-D8A7-499A-81BA-5B332C01F8B9>, Mart 02, 2022, kaynağından alınmıştır

Irandoost, M. (2017). Metal prices and stock market performance: Is there an empirical link? *Resources Policy*, 52, 389–392. <https://doi.org/10.1016/j.resourpol.2017.05.001>

İstanbul Sanayi Odası. (2022). <https://www.iso500.org.tr/>, Mart 16, 2022, kaynağından alınmıştır.

Jain, A., & Biswal, P. C. (2016). Dynamic linkages among oil price, gold price, exchange rate, and stock market in India. *Resources Policy*, 49, 179–185. <https://doi.org/10.1016/J.RESOURPOL.2016.06.001>

Johnson, R., & Soenen, L. (2009). Commodity prices and stock market behavior in South American countries in the short run. *Emerging Markets Finance and Trade*, 45(4), 69-82.

Kaya, A., & Binici, Ö. (2014). BIST kimya, petrol, plastik endeksi hisse senedi fiyatları ile petrol fiyatları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 15(1), 283-295.

Karabıyık, C. (2020). Türkiye’de borsa, emtia, tahvil ve döviz piyasaları arasındaki etkileşim: Yayılım Endeksi Yaklaşımı. *Journal of Management and Economics Research*, 18(4), 265-284.

Keskin, M. & Yücel, A. (2022). Bist 100 endeksi ile altın fiyatları ilişkisinin yapay sinir ağları yöntemiyle belirlenmesi (1988-2020). *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11 (2), 600-611. DOI: 10.33206/mjss.881816

Kıracı, K. (2019). BIST turizm endeksi ile dolar kuru, dolar endeksi ve petrol fiyatları arasındaki nedensellik ilişkisinin ampirik analizi. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, (53), 73-86.

Leaders: Fuel, food and fury: War and sanctions have caused commodities chaos. (2022, Temmuz 31). *Economist*, 12 Mart 2022.

Levine, R., & Zervos, S. (1996). Stock Market Development and Long-Run Growth. *The World Bank Economic Review*, 10(2), 323-339.

Mensi, W., Vo, X. V., & Kang, S. H. (2021). Precious metals, oil, and ASEAN stock markets: From global financial crisis to global health crisis. *Resources Policy*, 73. <https://doi.org/10.1016/j.resourpol.2021.102221>

Nandha, M., & Faff, R. (2008). Does oil move equity prices? A global view. *Energy Economics*, 30(3), 986-997. <https://doi.org/10.1016/J.ENECO.2007.09.003>

Ordu, B. M., & Soytaş, U. (2016). The relationship between energy commodity prices and electricity and market index performances: evidence from an emerging market. *Emerging Markets Finance and Trade*, 52(9), 2149-2164.

Ordu-Akkaya, B. M. (2020). Emtia finansallaşmasına Borsa İstanbul ve petrol bağıntısı açısından bir bakış. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 75(2), 687-714.

Perron, P. (1989). The great crash, the oil price shock, and the unit root hypothesis. *Econometrica: journal of the Econometric Society*, 1361-1401.

Rouwenhorst, K. G. (1999). Local return factors and turnover in emerging stock markets. *The journal of finance*, 54(4), 1439-1464.

Sadorsky, P. (2014). Modeling volatility and correlations between emerging market stock prices and the prices of copper, oil and wheat. *Energy Economics*, 43, 72-81. <https://doi.org/10.1016/j.eneco.2014.02.014>

Stoupos, N., & Kiohos, A. (2021). Energy commodities and advanced stock markets: A post-crisis approach. *Resources Policy*, 70, 101887.

Tang, K., & Xiong, W. (2012). Index investment and the financialization of commodities. *Financial Analysts Journal*, 68(6), 54-74.

The Economist. (n.d.). War and sanctions have caused commodities chaos. The Economist. Ulaşım: Mart 12, 2022, <https://www.economist.com/leaders/2022/03/12/war-and-sanctions-have-caused-commodities-chaos>

Tiwari, A. K., Mishra, B. R., & Solarin, S. A. (2021). Analysing the spillovers between crude oil prices, stock prices and metal prices: The importance of frequency domain in USA. *Energy*, 220, 119732.

TÜİK İstatistik Veri Portalı. normal_dagilim. (n.d.). Ulaşım: Eylül 21, 2022, <https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=dis-ticaret-104&dil=1>

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası - Elektronik Veri Dağıtım Sistemi. (2022). ABD Doları ile BIST Sınai Endeksi. <https://evds2.tcmb.gov.tr/index.php?> (2 Mart 2022).

Türkiye İstatistik Kurumu - İstatistik Veri Portalı. (2022). Dış Ticaret. <https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=dis-ticaret-104&dil=1> (21 Eylül 2022).

Tsong, C. C., Lee, C. F., Tsai, L. J., & Hu, T. C. (2016). The Fourier approximation and testing for the null of cointegration. *Empirical Economics*, 51(3), 1085–1113. <https://doi.org/10.1007/S00181-015-1028-6>

Yıldırım, M., Belen, M., & Kütük, Y. (2014). Küresel emtia fiyatları ile hisse senedi getirileri arasındaki ilişkinin incelenmesi: Kardemir ve izdemir üzerine bir uygulama. *Finansal Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*, 5(10), 107-138.

Yıldırım, D. Ç., Çevik, E. I., & Esen, Ö. (2020). Time-varying volatility spillovers between oil prices and precious metal prices. *Resources Policy*, 68, 101783.

Zhu, X., Chen, Y., & Chen, J. (2021). Effects of non-ferrous metal prices and uncertainty on industry stock market under different market conditions. *Resources Policy*, 73, 102243.

LIFESPAN DEVELOPMENT OF PROSPECTIVE MEMORY

Aslı AKTAN ERCİYES *

ABSTRACT

The paper aims to review the development of prospective memory (PM) in lifespan and its cognitive correlates considering childhood, young adulthood and old adulthood. Prospective memory is the ability to remember to carry out plans in the future. It is crucial for daily functioning especially for children so that they become independent of their caregivers. In the first section of this paper, brief description of prospective memory is explained with both everyday scenarios and laboratory tasks (e.g., including time-based and event-based PM studies), along with the proposed models in understanding the mechanisms of the cognitive processes. In the second section of the paper, the involvement of executive functioning (EF) for both children and adults is discussed. Also, the involvement of executive functioning for PM is further discussed along with the proposed frameworks. The third section discusses the prospective memory performance and correlates in older adults. The close relationship between prospective memory, executive functions and working memory is especially found to be pronounced in childhood. More research is needed that might lead the research in prospective memory within a developmental perspective.

Keywords: *Prospective memory, executive functioning, lifespan development*

Dr. Öğr. Üyesi, Kadir Has Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

(asli.erciyes@khas.edu.tr) <https://orcid.org/000-0002-6531-6140>

YDÜ Sosyal Bilimler Dergisi, C. XV, No. 2, (Ekim 2022)

Geliş Tarihi: 13 Şubat 2021

Kabul Tarihi: 29 Eylül 2022

Bu makaleden alıntı yapmak için: Erciyes, Aktan Aslı (2022, Ekim). Lifespan Development of Prospective Memory. *YDÜ SOSBİLDER*, 15(2), 239-262.

ÖZ

GELECEĞE YÖNELİK BELLEĞİN YAŞAM BOYU GELİŞİMİ

Bu derleme makalesi geleceğe yönelik belleğin çocukluk, yetişkinlik ve yaşlılık bağlamında yaşam boyu gelişim perspektifinde incelenmesi ve bu bellek türünün bilişsel alandaki bağlantılarını incelemeyi hedeflemektedir. Geleceğe yönelik bellek gelecek bir zamanda yapılması planlananları yapmayı hatırlama becerisi olarak ifade edilebilir. Bu bellek özellikle çocukların günlük akışlarını idame etmeleri açısından önem taşımaktadır. Bu sayede çocukların ebeveynlerinden bağımsızlaştıkları düşünülmektedir. Derlemenin birinci bölümünde geleceğe yönelik bellek alanda yürütülmüş hem laboratuvar hem de günlük senaryolardan yola çıkan araştırmalarla (örn., hem zaman-bazlı hem de olay-bazlı çalışmalarla) açıklanmaya çalışılmıştır. İkinci bölümde yönetici işlevlerin geleceğe yönelik bellek ile olan ilişkisi hem çocuklar hem de yetişkinler için değerlendirilmiştir. Ayrıca yönetici işlevlerle geleceğe yönelik bellek arasındaki ilişkiyi açıklayan bilişsel süreçler bu alanda ileri sürülen modeller aracılığıyla ele alınmıştır. Üçüncü bölümde geleceğe yönelik bellek performansının yaşlı yetişkinlerde hangi bilişsel süreçlerle ilgili olduğu açıklanmaya çalışılmıştır. Geleceğe yönelik belleğin özellikle çocukluk döneminde yönetici işlevlerle özellikle de işler bellekle yakın ilişkisi ortaya konmuştur. Son bölüm alanyazında gelecekteki çalışmalara ve alanyazındaki boşlukların irdelenmesine ayrılmıştır. Bu anlamda gelişimsel perspektifte araştırmalar yapılmasını önemine de değinilmiştir.

Anahtar Kelimeler: *Geleceğe yönelik bellek, yönetici işlevler, yaşam boyu gelişim*

1. Introduction

This paper aims to review developmental path of prospective memory by comparing different age groups on the related subject. In order to achieve this, Web of Science (WoS) database platform was used. The article searched the following keywords: prospective memory, prospective memory development, prospective memory and executive functioning. We limited publication years from 1990 up to date. The search yielded 409 results. From these, the journal papers which included neurodevelopmental disorders such as the Attention-Deficit and Hyperactivity disorder (ADHD), Learning Disabilities (LD) etc. were excluded.

Prospective memory, in simple terms, is the memory for things we are supposed to carry out in future. Keeping dates and appointments in mind, taking cupcakes out of the oven when they are cooked, remembering to give someone a

call are all examples of prospective memory tasks. As the examples suggest, prospective memory is one of the crucial memory types in order to keep up with daily activities. Therefore, prospective memory is highly relevant for everyday activities (Martin, Kliegel and McDaniel, 2003). Prospective memory involves clinical relevance as well as everyday activities such that considerable number of patients report prospective memory problems aside from their major clinical symptoms (Groot, Wilson, Evans and Watson, 2002; Smith, Del Sala, Logie and Maylor, 2000; Fortin, Godbout, & Braun, 2002). On the clinical side, prospective memory is regarded as a core neurocognitive ability that drives our future intentions. In many neurological disorders, including dementia, prospective memory deficits are common and progresses in time. We constantly rely on our memory for future tasks. Our memory helps out as if we have built-in to do lists in our mind (i.e. “mental note”; Sellen et al., 1997: 486) and refers to each and every item before they are due. By this way, we can mentally program our day and plan our future.

Prospective memory is characterized by three properties. First one is duration between the intention of the action to be performed and the time the action is accomplished. The second is the lack of an explicit cue to remind the person to carry out the action. The last one is the fact that person has to stop the ongoing action in order to perform the intended action (Ellis and Kvavilashvili, 2000). As these functions suggest, mental effort that needs to be allocated for these memory processes cannot be underestimated. The first function suggests that one has to keep in mind when to perform the action, and as that increases it puts extra burden on the person that remembers. The second function points to the fact that lack of an explicit cue makes it necessary to actively hold information in mind until it is executed. Finally, the last function suggests that inhibition as to stop ongoing action at the time of activation is also important. Related to this categorization, four phases of prospective memories are proposed: “1. Intention formation, 2. Intention retention, 3. Re-instantiation of intention and 4. Intention execution” (Martin et al., 2003: 195). The first phase, intention formation points to the stage that an idea of an action that is supposed to be performed is formed. Upon the formation of this intention, one has to retain this intention so that at the time of executing the representation will be called upon. Re-instantiation of intention ensures that the intention is actively kept in mind and ready to be called

whenever needed. At the final stage, intention execution is completed, where the person remembers the intention to withhold the ongoing task and moves to execute the one that is already kept in mind.

Related literature on prospective memory points to limited number of studies in children (Ceci, Baker, & Bronfenbrenner, 1988; Ceci & Bronfenbrenner, 1985; Guajardo & Best, 2000; Kerns, 2000; Meacham & Colombo, 1980). Everyday life puts forces on children to remember things to be done in the future, too. Children often are expected to remember to complete homework, brush their teeth, pass on a message to parents etc. Moreover, children's prospective memory attempts were also regarded as a precursor for development of strategies for retrospective remembering (Meacham & Colombo, 1980). Hence, there might be a close relation between children's prospective and retrospective memory, suggesting that these two processes are either having same underlying mechanisms or they might be affecting one another. It is suggested that these two different memory types might be related at the beginning, however within the pace of development they might become unrelated (Guajardo & Best, 2000).

In the relevant literature, two types of prospective memory tasks are used in experimental designs. The first one is the time-based prospective memory which denotes to a memory where a specific time in the future action is expected to be performed, such as birthday of a relative, graduation ceremony, or an appointment to the dentist. Although experimental designs cannot fully mimic the real-world situations, where duration of a laboratory experiment is often too short compared to real life situations, the findings are relevant to everyday life issues. The second type of prospective memory is the event-based prospective memory, which involves remembering to execute the intention when an associated external cue is prevalent. An everyday example could be asking a question about a research topic when seeing the professor who is experienced in the field. Both types of tasks are relevant for naturalistic settings as well as lab settings.

McDaniel and Einstein (1993) propose that, unlike time based prospective memory tasks, event-based prospective memory tasks resemble cued recall tasks such that focusing on target familiarity increased performance for prospective memory and that prospective memory performance correlates with indirect retrospective memory tasks. Varying the importance of prospective memory tasks

show that increased importance has an impact on performance of time-based prospective memory tasks but event-based memory tasks remain unaffected. (Kliegel, Martin, McDaniel and Einstein, 2001). The reason for this difference is the differential reliance of those two types of tasks on strategic processes. Kliegel et al. (2001) concluded that as long as the task requires “strategic allocation of attentional resources” (Kliegel et al., 2001:1), the performance is increased by amplified importance.

One of the earliest experimental studies in the field is by Loftus (1971) where participants were asked to report which state they were born at the end of the experiment (the instruction was given at the beginning of the experiment). Number of intervening questions and presence or absence of a cue was held as a manipulation. It was found that presence of a retrieval cue for the intention (prospective action of stating the state) facilitated recall of the intention. Additionally, as the number of intervening questions has increased, performance in remembering the intention has been dropped.

2. Underlying Mechanisms: Proposed Models for Prospective Memory

Up to date, there are three models in explaining the underlying mechanisms for prospective memory. Before explaining each of them in detail, we will focus on the types of prospective memory which will give a better understanding of the types of mechanisms that are considered. There are two types of tasks used in prospective memory literature, which are also represented in our daily lives. These two types of prospective memory might have different underlying mechanisms such that they rely on either existence of an external cue or not.

Event-based and time-based prospective memory tasks are proposed to have different underlying mechanism such that event-based tasks rely on external cues whereas time-based tasks are internally controlled (Einstein and McDaniel, 1990). For prospective memory tasks and everyday activities, contextual cueing might be one mechanism that aids intentions to come to mind. When there is no contextual cue, then we have to rely on internal mechanism which might make use of “mental notes” (Sellen, Louie, Harris & Wilkins, 1997: 486). Sellen et al. (1997) found that subjects performed better on the place-based (event-based) tasks compared to the time-based tasks due to the contextual cue (the place itself). As data from the interviews indicate, subjects needed to think less about the place-

tasks compared to time-tasks implying that the presence of a contextual cue might have taken the load to keep the intention in mind at all times. Another important finding is that subjects reported that they were engaged with thinking about the intention more in the time-task compared to the place-task. The following section will focus on three models that explain the underlying mechanisms of prospective memory: (1) Multiprocess framework (2) Preparatory Attentional Model and (3) Reflexive-associative theory.

In their multiprocess framework, McDaniel and Einstein (2000) discuss two alternatives to explain how remembering occurs at the time of intention execution, in other words they explain prospective memory retrieval processes. First one is monitoring the environment (strategic processing) for realization of intention. This process is suggested to be mediated by executive attentional system (“SAS – supervisory attention system”, (Shallice & Burgess, 1991). SAS monitors the environment so that one can take act when the time to execute the intention comes to interrupt the ongoing activity. Smith (2003) proposed a modified model in order to explain prospective memory mechanisms. In the preparatory attentional and memory processes (PAM) model, key component is the monitoring of the prospective cue from the environment. Difference between the multi-process model and the PAM model is the weight and importance given to automatic processes. Two views both put equivalent emphasis on controlled processes and on individual differences in explaining performance differences (Smith and Bayen, 2004).

Relatedly, preparatory attentional model (PAM; Smith & Bayen, 2004) predict that working memory plays a large role in prospective memory. The PAM model puts forth that working memory processes work in order to detect the relevant cue, upon which action will be performed. On the other hand, multiprocess framework suggests that those processes are only activated under cognitive load such as low cue salience for prospective memory. Although the mechanisms do not suggest the same route for the two models, the two models agree upon the essential role of executive function processes in prospective memory tasks. One of the most promising candidates of those functions are working memory, which supports monitoring and updating the relevant information that are related to both the ongoing task that should be stopped and

prospective memory task that should be initiated at the appropriate time (Kliegel, Martin, McDaniel & Einstein, 2002).

One other theory that explains underlying mechanisms is reflexive-associative theory. This theory has been put forth by Einstein and McDaniel (2000) and it suggests that when people form an intention for a prospective action, they form an associative link with cue and the intended action. When that cue occurs, the associative-memory system makes it possible for the person to initiate the intended action by bringing it back to consciousness. This indicates that as target cue occurs, the intention to perform the action will occur regardless of the fact that intention is consciously deliberated or not. What makes it different than the other two models is that the theory relies predominantly on the cue availability but not on the other characteristics.

Another explanation of retrieval processes in prospective memory is that the process is automatic. Here the person relies on external conditions in the environment “almost automatically” (automatic processing) for re-instantiation of intention (Guynn, McDaniel and Einstein, 1998). The system engages in deliberate recollection when an external cue automatically triggers the memory trace of the previously encoded intention. If the cue is powerful enough and triggers the system, the system is activated to initiate the execution which means that the ongoing action is stopped and the alternative planned action is undertaken. By this way, few cognitive resources are involved and depleted. Compared to this automatic processing approach, strategic processing is more of resource demanding. McDaniel and Einstein’s (2000) proposed multi-process framework considers properties of prospective memory task, cue type, ongoing activity and individual per se. According to their framework, prospective memory can both involve automatic and strategic processes. The importance of the prospective memory task plays a crucial role such that as perceived importance increases so does the performance in prospective remembering. (Andrzejewski, Moore, Corvette and Hermann, 1991; Kvavilashvili, 1987).

Another important aspect is the characteristics of the memory cues. As the target cues are highly distinctive and associable with the intended action, prospective memory performance is enhanced. (Einstein et al., 2000; McDaniel and Einstein, 1993, Guynn et al, 1998). Last but not the least, the properties of the ongoing task affect the performance. If the ongoing task promotes automatic

processing rather than strategic processing, resources are not depleted so that it becomes easy to succeed. However, when the ongoing task does not promote automatic processing then individual differences in attentional resources play a role in determining the performance. Since strategic processing relies more on attentional resources, individuals with greater attentional resources are keener on tasks, and activities. Moreover, aside from cognitive components such as attentional mechanisms, Goschke and Kuhl (1993) suggest that as a personality trait some people may keep their intentions in mind more active compared to others. They propose that people with “active orientation” (which refers to people with capacity to regulate emotions, thoughts and behaviors to execute their intentions) are less inclined to keep intentions of to-do actions in mind compared to the ones with “state orientation” (which refers to people without the above-mentioned capacity). People with state orientation ruminate more about current concerns and that helps them to keep non-executed actions in mind.

3. Development of Prospective Memory, Executive Functioning and Relations to Aging Prospective Memory in Childhood

Prospective memory activities and everyday tasks require a certain level of cognitive competence in order to achieve the desired end which is being able to execute the intended action at the desired time, place and circumstances (Mahy and Moses, 2011). Executive functioning is shown to have special importance in development of prospective memory. (Atance and Jackson, 2009; Mackinlay, Kliegel and Mäntylä, 2009; Rendell, Vella, Kliegel and Terrett, 2009; Wang, Kliegel, Liu and Yang, 2008). The development of prospective memory in childhood is often suggested to be closely related to working memory development. This is evidenced by several lines of findings from the literature. First, the theoretical frameworks, both the multiprocess framework by McDaniel & Einstein (2000), as well as the Preparatory Attentional Model (PAM) point to these controlled processes. Second, the literature suggests that developmental trajectories for prospective memory and working memory often overlap (or a review see Pickering, 2001). Third, correlational studies within childhood show close relationship between the two constructs. For instance, in 6- to 12-year-old children prospective memory was found to be related with visual working memory capacities as well as updating performance (Kerns, 2000). Relatedly, for

children aged from 8- to 12-year-old, working memory performance was a significant predictor of prospective memory above and beyond age. Finally, studies show that for younger children aged between 4- to 6, there was a positive association between backward digit span tests and prospective memory performance. Overall, evidence suggests that working memory and prospective memory are highly related, however it is not clear whether which one is derived from the other.

One of the earliest and influential naturalistic studies that involved children in the area of prospective memory literature is implemented by Ceci and Bronfenbrenner (1985). They investigated children's (10 to 14 years of age) clock checking and monitoring patterns on a prospective memory task, which involved cooking cupcakes. Children were either tested at lab setting or at their homes. It was expected that setting would have an influence on the results, with home setting yielding more time monitoring compared to lab setting. Therefore, the setting was taken as an independent variable. The results of the study had implications both in the developmental perspective and also for theorizing time-based prospective memory for childhood as well adulthood. One experimental study has manipulated working memory in order to show the effects of working memory on prospective memory performance. Mahy and Moses (2011) assigned 4- to 6-year-old children either one or two intentions to carry out. Results indicated that the number of intentions had no effects on prospective memory performance. However, this null result is not replicated and might be due to other factors. On the other hand, adult experimental studies, suggest that working memory capacity has a considerable effect on prospective memory performance (Kidder, Park, Hertzog, & Morrell, 1997).

Some of the key components of executive functioning that might be related to prospective memory are planning, monitoring, working memory and inhibitory control (West & Craik, 1999). Studies on the development of executive functioning showed that between ages 3 to 5 extensive improvements occur in cognitive flexibility (Diamond, 2002; Zelazo, Reznick & Pinon, 1995; Zelazo, Frye & Rapus, 1996). Atance & Jackson (2009) found age related increases in both executive functioning tasks (treat delay, Tower of Hanoi, truck loading) and prospective memory tasks (card in basket and puppet retrieval) in 4- and 5-year-olds. Prospective memory tasks tapped both on time based (puppet retrieval:

children were prompted to remind experimenter to give her/him the puppet at the end of the session) and event-based (card in basket: children were instructed to put the card in basket whenever they saw a special sign) types. Mahy & Moses (2011) also investigated preschoolers' performance for prospective memory in relation to executive functioning. For this purpose, children aged 4 to 6 were tested on one prospective memory and two executive functioning tasks (working memory and inhibitory control tasks). Prospective memory required children to interrupt an ongoing card game to achieve 'single intention' or 'dual intention' with either short delay (1 minute) or long delay (5 minutes). As number of intentions and duration of delay increased, the performance was diminished. After controlling the age, working memory predicted prospective memory performance, however inhibitory control was not a significant predictor. A more recent study shows that there are age-related increases in prospective memory performance across the childhood (Zuber et al., 2019). Working memory updating load had a negative effect on prospective memory performance for older children (10- to 14-year-olds), but the effect was smaller in younger children (5- to 9-year-olds). Hence, processes in children's prospective memory may undergo a shift from simple monitoring behavior to more strategic monitoring behavior that rely on working memory updating processes.

In the same vein, Mackinlay et al. (2009) investigated predictors of time-based prospective memory in children of ages between 7 to 12. Children were tested on a prospective memory task where accuracy, ongoing task performance and monitoring of time were measured. The ongoing task involved one-back picture task with time-based prospective memory task. Children were asked to detect whether the current picture was the same with preceding picture (pictures composed of line drawings of familiar objects) with yes/no response and at the same time instructed to press a key for every 2 minutes passed. For cognitive competence measures, planning, working memory and task switching abilities were tested. The results revealed that time-based prospective memory performance increased with age even when ongoing task performance was controlled. Children were analyzed in two groups as younger (7-9) and older (10-12) and it was found that older children showed greater performance in monitoring tasks as well as prospective memory tasks. Regression analysis revealed that variance in time-based prospective memory tasks due to age was

explained by cognitive competence. It was also found that individual differences in planning and task switching as well as age differences were predictors in time-based prospective memory performance.

A recent study by Zuber et al. (2019) investigated how executive functions are related to time- and event-based prospective memory in school-aged children. The study examined differential input of three executive functions (updating, inhibition and shifting) with different prospective memory tasks (i.e., focal, nonfocal and time-based). Results indicated that age did not predict the prospective memory performance on all task types. However, updating ability was a significant predictor in explaining how well children performed on focal, nonfocal and time-based tasks. Results showed that inhibition and updating predicted focal prospective memory performance. This finding is in line with multiprocess framework that being aware of focal cues were related to low-level processes and therefore would not call for attentional control. The most cognitive load children have to put into effort is when they plan and execute the prospective memory task, that is why updating resources are found to be the best indicator of the performance. In other words, updating resources may be allocated for prospective actions as well as keeping up with the ongoing task. Inhibitory control is found to be related with interrupting the ongoing task and start the new task (i.e., the prospective memory task). Results also indicated that shifting was not a significant predictor for time-based performance.

Overall, literature indicates that time-based prospective memory develops from preschool to adolescence. The maturation of working memory updating function seems to be linked with improvements in prospective memory performance. Results also indicate that younger children might be relying on controlled processes and on the other hand older ones might have relied on automatic processes. Future research might also shed light on other executive functions such as attentional control, planning as well as resource allocation abilities for children.

Prospective Memory and Aging. The effect of executive functioning in understanding life-span development of prospective memory is evident. When aging is considered, many studies have found a performance decline in prospective memory both in event and time-based forms in older adults compared to younger ones (Park et al., 1997; Rendell and Craik, 2000; West, Jakubek and

Wymbs, 2002; Einstein, Smith, McDaniel and Shaw; 1997). However, there are also studies which found no age-related decline (Einstein and McDaniel, 1990; Einstein et al., 1995). Age related differences are more pronounced in time-based prospective memory tasks compared to event-based memory tasks. This could be linked to the fact that there is more involvement of self-initiated action in time-based tasks (Henry et al., 2004).

Empirical studies do not point to the fact that older adults are performing worse than younger adults in all aspects of prospective memory. For instance, older adults are found to perform as their younger counterparts for time-based prospective memory tasks in naturalistic settings as well as laboratory settings. These tasks include phoning an experimenter at a specific time over 4 weeks, mail postcards, and log in an electronic organizer with certain intervals (Devolder, Brigham, & Pressley, 1990; Poon & Schaffer, 1982; Rendell & Thomson, 1993, Sawyer, 1988). On the other hand, young and old adults may differ in their motivation to complete the prospective memory tasks. It is common that old adults are able to set up external cues as they tend to report more everyday memory failures. Unlike naturalistic studies, lab studies of prospective memory point to inconsistent results. Most lab experiments report that older adults perform worse than young adults (Cherry et al., 2001; Kidder, Park, Hertzog, & Morrell, 1997; Mäntylä & Nilsson, 1997; Maylor, 1996; West & Covell, 2001) but there are also studies that suggest otherwise (Einstein et al., 1995; Li & Blackburn, 1994).

In their meta-analytical review, Henry et al. (2004) investigated 26 studies published from 1986 to 2001 with the theme of prospective memory and aging. The results revealed that lab studies yielded more substantial age-related deficits compared to naturalistic designs. In fact, in some studies where naturalistic approach has been carried out, the advantage was not observed (Phillips, MacLeod & Kliegel, 2005). It was found that event-based prospective memory tasks which required high strategic control yielded larger age deficits. McDaniel and Einstein (2000) proposed four factors that may increase age-related deficits in event-based prospective memory tasks due to the increase in task demands: “(a) non-distinctive cues (b) weak association between the cue and the action (c) high attention-demanding ongoing task or (d) processing of the PM cue being peripheral to the ongoing task” (Henry et al., 2004: 28).

Martin et al. (2003) investigated the effects of executive functioning on prospective memory task performance by manipulating task difficulty and nature. Four different prospective memory tasks were implemented a single-task paradigm, two more complex tasks (one time-based, one event-based) and a highly demanding multi-task paradigm. For assessing executive functioning, Wisconsin Card Sorting Test, Stroop and Tower of London were used. The multi-task prospective memory paradigm (Kliegel, McDaniel & Einstein, 2000) involved six subtasks in three phases (1st introduction phase where participants were required to make planning about prospective memory task, 2nd delay phase where participants filled out demographic form for personal information and tested on executive functioning tasks, 3rd a performance phase where multitask prospective task is executed). There were two sets (sets A and B) of three tasks (word finding, arithmetic problems and writing down names of pictures) to be completed in 6 minutes. The dependent variables were the number of subtasks initiated, and the percentage of the recall of participants' original plan (they were asked about the plans they did in phase 1 during debriefing). Event-based prospective memory paradigm involved a computerized word rating task as an ongoing task; memory task was to press a certain key when a certain word was seen on screen. For the time-based prospective memory task, participants were asked to give a personal belonging to the experimenter and to remind to give it back at the end of the session. Results showed that executive functioning did not predict simple single-task prospective memory task performance; but in complex forms of these tasks (event and time-based prospective memory tasks), executive functioning, not age, predicted performance. In multi-task paradigm both executive functioning and age were significant predictors. As a result, it was found that executive functioning measured as planning abilities in TOL and inhibition both predicted prospective memory performances.

Schnitzspahn et al. (2011) tried to resolve the age-related benefits in naturalistic prospective memory tasks and deficits in laboratory tasks via measuring motivation, metacognitive awareness, and activity absorption which is measured as self-rating of perceived stress during morning and afternoon for naturalistic tasks. Older adults performed better in naturalistic tasks and younger subjects performed better in lab tasks. The results are in line with Phillips et al.'s (2008) suggested mechanism that age-related benefit in naturalistic tasks were

related to motivation and metacognitive self-assessment of prospective memory task performance. Thus, when daily activity absorption was taken as a covariate, the age-related differences disappeared. Therefore, the age differences evident in prospective memory tasks show differences based on the task at hand. This finding calls for a closer look at the external factor that might be contributing to overall prospective memory performance.

In a recent empirical study, Smith and Hunt (2014) investigated whether ongoing task load and importance have an effect on performance in prospective memory task in both young and old adults. Task emphasis manipulation was implemented to change importance of tasks in the eyes of the participants. Regardless of the importance manipulation (either on ongoing task or prospective memory task), older subjects performed worse than young adults, even when they perform equally well on the ongoing task. It was concluded that these age-related differences were actually differences “in remembering that something needs to be done rather than in remembering when or what needs to be done” (Smith & Hunt, 2014: 427).

Overall, a recent and comprehensive framework that is provided by Mahy et al. (2014; 2022) points to the importance of executive functioning. The main argument lies in the fact that although retrospective memory is central, it is not sufficient to support prospective memory. According to the model, executive functioning is the locomotive in development of prospective memory in preschool years. The model proposes that first retrospective memory has to be developed then executive functioning supports the prospective memory, inhibition, switching as well as working memory takes important roles in the process. For instance, recent studies show that both event-based and time-based prospective memory improve in middle childhood (ages 7 to 12) (Kerns, 2000; Yang, et al., 2011; Zhao et al., 2019) partly as a consequence the enhanced perception of time.

4. Conclusion & Future Directions

Prospective memory is a fruitful area in understanding the development of cognitive processes such as monitoring and planning throughout life. Within the adult literature, with the help of imaging techniques, neural correlates of prospective memory and related mechanisms, in which individual differences were also investigated (Brigham, 2005; West, Bowry & Krompinger, 2006; West

& Krompinger, 2005). The close relationship between prospective memory and working memory and practical implications that involve everyday life makes it necessary to invest in the area. Any intervention that aims to enhance working memory and updating abilities might also have positive outcomes for prospective memory abilities that have huge projections in our daily lives.

Although the number of studies in the area has increased dramatically from 1986 to 2000 (approximately 180), the percentage of developmental studies have dropped drastically (from 40% to 3%) (Kvavilashvili, Kyle & Messer, 2008). This change is tied to the fact that from 1990's onwards, the developmental line of research has shifted their attention to research on other areas such as false belief, eyewitness testimony, and autobiographical memory and so on. Another reason might be the fact that methodological difficulties such as finding suitable tasks and methods are more pronounced in children's studies (Kvavilashvili et al. 2008). Developmental correlates of prospective memory are often tied to working memory and executive functioning development having emphasis on monitoring and planning. One future consideration might be related to metacognitive abilities of children on both prospective and retrospective tasks. It was found that 5-year-old participants were able to predict their performance on a simple prospective memory task but failed to do so, on a retrospective memory task which involved remembering ten drawings (Kvavilashvili & Mandler, 2004). It is interesting that same difference was not found in adults (McDonald-Miszczak, Gould & Tychynski, 1999). Metacognitive abilities might also be linked to theory of mind abilities in early childhood. Theory of mind might also be related to prospective memory abilities in childhood with the idea of updating what is already known in mind might have projections on prospective memory performance.

Future research should address metacognitive involvement of prospective memory remembering in relations to retrospective remembering in both adults and children. When developmental research is considered, methodological issues in both naturalistic and laboratory tasks should be given close consideration. As the nature of prospective memory paradigm involves switching back and forth from the ongoing task to the target task and vice versa, special populations such as bilinguals could also be tested. While working memory is found to be influential on prospective memory performance with underlying updating mechanism, the advantages linked with bilingualism might be fruitful area to investigate in the

future. More specifically, regarding the underlying mechanisms and proposed models, Smith's (2003) PAM Model and McDaniel & Einstein's (2000) multi-process framework could be expanded to encompass developmental findings that might shed light on theorizing in the area. The literature in bilingualism show that bilinguals are found to be at an advantage when the task at hand involves switching component of executive functions (Bialystok, Craik, Kellin & Viswanathan, 2004; Bialystok, Craik & Ruocca, 2006; Bialystok, Craik & Ryan, 2006). There are also studies which point to advantages of bilingualism at the face of dementia or mild cognitive impairment due to aging (Bialystok, Craik & Ruocca, 2006). However, neither of these studies have focused on prospective memory particularly. Given the importance of prospective memory performance in daily life especially in older adulthood, e.g., not forgetting to take medication, or attending a medical appointment, and given the cognitive benefits associated with bilingualism, the effect of bilingualism on prospective memory should also be addressed.

REFERENCES

- Andrzejewski, S. J., Moore, C. M., Corvette, M., & Herrmann, D. (1991). Prospective memory skill. *Bulletin of the Psychonomic Society*, 29(4), 304-306.
- Atance, C. M., & Jackson, L. K. (2009). The development and coherence of future-oriented behaviors during the preschool years. *Journal of Experimental Child Psychology*, 102(4), 379–391. <https://doi.org/10.1016/j.jecp.2009.01.001>
- Bialystok, E., Craik, F. I., Klein, R., & Viswanathan, M. (2004). Bilingualism, aging, and cognitive control: evidence from the Simon task. *Psychology and aging*, 19(2), 290.
- Bialystok, E., Craik, F. I., & Ruocco, A. C. (2006). Dual-modality monitoring in a classification task: The effects of bilingualism and ageing. *The Quarterly Journal of Experimental Psychology*, 59(11), 1968-1983.
- Bialystok, E., Craik, F. I., & Ryan, J. (2006). Executive control in a modified antisaccade task: Effects of aging and bilingualism. *Journal of Experimental Psychology: Learning, Memory, and Cognition*, 32(6), 1341-1354.
- Brigham, T. D. (2005). *Neural correlates of prospective memory* (Doctoral dissertation, University of Georgia).
- Burgess, P. W., & Shallice, T. (1996). Bizarre responses, rule detection and frontal lobe lesions. *Cortex*, 32(2), 241-259.
- Ceci, S. J., & Bronfenbrenner, U. (1985). "Don't Forget to Take the Cupcakes out of the Oven": Prospective Memory, Strategic Time-Monitoring, and Context. *Child Development*, 56, 152-164.

Ceci, S. J., Baker, J. G., & Bronfenbrenner, U. (1988). Prospective remembering, temporal calibration, and context. In M. M. Gruneberg, P. E. Morris, & R. N. Sykes (Eds.), *Practical aspects of memory: Current research and issues*, Vol. 1. Memory in everyday life (pp. 360–365). John Wiley & Sons.

Cherry, K. E., Martin, R. C., Simmons-D'Gerolamo, S. S., Pinkston, J. B., Griffing, A., & Drew Gouvier, W. M. (2001). Prospective remembering in younger and older adults: Role of the prospective cue. *Memory*, 9(3), 177-193.

Diamond, A. (2002). Normal development of prefrontal cortex from birth to young adulthood: Cognitive functions, anatomy, and biochemistry. In D. T. Stuss & R. T. Knight (Eds.), *Principles of frontal lobe function*, pp. 466–503. Cambridge, MA: MIT Press.

Einstein, G. O., & McDaniel, M. A. (1990). Normal aging and prospective memory. *Journal of Experimental Psychology: Learning, Memory, and Cognition*, 16(4), 717.

Einstein, G. O., Smith, R. E., McDaniel, M. A., & Shaw, P. (1997). Aging and prospective memory: The influence of increased task demands at encoding and retrieval. *Psychology and Aging*, 12(3), 479.

Ellis, J., & Kvavilashvili, L. (2000). Prospective memory in 2000: Past, present, and future directions. *Applied Cognitive Psychology*, 14(7), 1-9.

Fortin, S., Godbout, L., & Braun, C. M. J. (2002). Strategic sequence planning and prospective memory impairments in frontally lesioned head trauma patients performing activities of daily living. *Brain and Cognition*. 48(2-3), 361-365

Förster, J., Liberman, N., & Higgins, E. T. (2005). Accessibility from active and fulfilled goals. *Journal of Experimental Social Psychology*, 41(3), 220-239.

Groot, Y. C., Wilson, B. A., Evans, J., & Watson, P. (2002). Prospective memory functioning in people with and without brain injury. *Journal of the International Neuropsychological Society*, 8(5), 645-654.

Goschke, T., & Kuhl, J. (1993). Representation of intentions: Persisting activation in memory. *Journal of Experimental Psychology: Learning, Memory, and Cognition*, 19(5), 1211.

Guajardo, N. R., & Best, D. L. (2000). Do preschoolers remember what to do? Incentive and external cues in prospective memory. *Cognitive Development*, 15(1), 75–97. [https://doi.org/10.1016/S0885-2014\(00\)00016-2](https://doi.org/10.1016/S0885-2014(00)00016-2)

Guynn, M. J., McDaniel, M. A., & Einstein, G. O. (1998). Prospective memory: When reminders fail. *Memory & Cognition*, 26(2), 287-298.

Henry, J. D., MacLeod, M. S., Phillips, L. H., & Crawford, J. R. (2004). A meta-analytic review of prospective memory and aging. *Psychology and aging*, 19(1), 27–39. <https://doi.org/10.1037/0882-7974.19.1.27>

Kidder, D. P., Park, D. C., Hertzog, C., & Morrell, R. W. (1997). Prospective memory and aging: The effects of working memory and prospective memory task load. *Aging, Neuropsychology, and Cognition*, 4(2), 93-112.

Kerns, K. A. (2000). The CyberCruiser: An investigation of development of prospective memory in children. *Journal of the International Neuropsychological Society*, 6(1), 62–70. <https://doi.org/10.1017/S1355617700611074>

Kliegel, M., McDaniel, M. A., & Einstein, G. O. (2000). Plan formation, retention, and execution in prospective memory: A new approach and age-related effects. *Memory and Cognition*, 28(6), 1041-1049.

Kvavilashvili, L., Kyle, F., & Messer, D. J. (2008). The development of prospective memory in children: Methodological issues, empirical findings, and future directions. In M. Kliegel, M. A. McDaniel, & G. O. Einstein (Eds.), *Prospective memory: Cognitive, neuroscience, developmental, and applied perspectives* (pp. 115–140). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum.

Kvavilashvili, L. (1987). Remembering intention as a distinct form of memory. *British Journal of Psychology*, 78(4), 507-518.

Kvavilashvili, L., & Mandler, G. (2004), ' Out of one's mind: A study of involuntary semantic memories ', *Cognitive Psychology* , vol. 48 , pp. 47-94 .

Li, K. Z. H., & Blackburn, A. B. (1994). *Event-based prospective memory in young and elderly adults*. Unpublished master's thesis, University of Toronto, Toronto, Ontario, Canada

Loftus, E. F. (1971). Memory for intentions: The effect of presence of a cue and interpolated activity. *Psychonomic Science*, 23(4), 315-316.

Mackinlay, R. J., Kliegel, M., & Mäntylä, T. (2009). Predictors of time-based prospective memory in children. *Journal of Experimental Child Psychology*, 102(3), 251-264.

Mahy, C. E., & Moses, L. J. (2011). Executive functioning and prospective memory in young children. *Cognitive Development*, 26(3), 269-281.

Mahy, C. E. V., Moses, L. J., & Kliegel, M. (2014). The development of prospective memory in children: An executive framework. *Developmental Review*, 34(4), 305–326. <https://doi.org/10.1016/j.dr.2014.08.001>

Mahy, C. E. (2022). The development of children's prospective memory: Lessons for developmental science. *Child Development Perspectives*, 16(1), 41-47.

Mäntylä, T., & Nilsson, L. G. (1997). Remembering to remember in adulthood: A population-based study on aging and prospective memory. *Aging, Neuropsychology, and Cognition*, 4, 81–92.

Martin, M., Kliegel, M., & McDaniel, M. A. (2003). The involvement of executive functions in prospective memory performance of adults. *International Journal of Psychology*, 38(4), 195-206.

- Maylor, E. A. (1996). Age-related impairment in an event-based prospective-memory task. *Psychology and aging*, 11(1), 74-78.
- McDaniel, M. A., & Einstein, G. O. (1993). The importance of cue familiarity and cue distinctiveness in prospective memory. *Memory*, 1(1), 23-41.
- McDonald-Miszczak, L., Gould, O. N., & Tychynski, D. (1999). Metamemory predictors of prospective and retrospective memory performance. *The Journal of General Psychology*, 126(1), 37-52.
- Meacham, J. A., & Colombo, J. A. (1980). External retrieval cues facilitate prospective remembering in children. *The Journal of Educational Research*, 73(5), 299–301.
- Park, D. C., Hertzog, C., Kidder, D. P., Morrell, R. W., & Mayhorn, C. B. (1997). Effect of age on event-based and time-based prospective memory. *Psychology and aging*, 12(2), 314.
- Penningroth, S. L. (2011). When does the intention-superiority effect occur? Activation patterns before and after task completion, and moderating variables. *Journal of Cognitive Psychology*, 23(1), 140-156.
- Phillips, L. H., MacLeod, M., & Kliegel, M. (2005). Adult aging and cognitive planning. In G. Ward & R. Morris (Eds.), *The cognitive psychology of planning*. Hove, UK: Psychology Press.
- Phillips, L. H., Henry, J. D. and Martin, M. (2008). Adult aging and prospective memory: the importance of ecological validity. In M. Kliegel, M. A. McDaniel and G. O. Einstein (Eds.), *Prospective Memory: Cognitive, Neuroscience, Developmental, and Applied Perspectives*. London: Lawrence Erlbaum.

Rendell, P. G., & Craik, F. I. (2000). Virtual week and actual week: Age-related differences in prospective memory. *Applied Cognitive Psychology*, 14(7), S43-S62.

Rendell, P. G., Vella, M. J., Kliegel, M., & Terrett, G. (2009). Effect of delay on children's delay-execute prospective memory performance. *Cognitive Development*, 24(2), 156–168. <https://doi.org/10.1016/j.cogdev.2008.12.002>

Shallice, T., & Burgess, P. W., (1996). Bizarre responses, rule detection and frontal lobe lesions. *Cortex*, 32(2), 241-259.

Schnitzspahn, K. M., Ihle, A., Henry, J. D., Rendell, P. G., & Kliegel, M. (2011). The age-prospective memory-paradox: an exploration of possible mechanisms. *International Psychogeriatrics*, 23(4), 583-592.

Sellen, A. J., Louie, G., Harris, J. E., & Wilkins, A. J. (1997). What brings intentions to mind? An in situ study of prospective memory. *Memory*, 5(4), 483-507.

Smith, G., Del Sala, S., Logie, R. H., & Maylor, E. A. (2000). Prospective and retrospective memory in normal ageing and dementia: A questionnaire study. *Memory*, 8(5), 311-321.

Smith, R. E., & Hunt, R. R. (2014). Prospective memory in young and older adults: The effects of task importance and ongoing task load. *Aging, Neuropsychology, and Cognition*, 21(4), 411-431.

Smith, R. E. (2003). The cost of remembering to remember in event-based prospective memory: investigating the capacity demands of delayed intention performance. *Journal of Experimental Psychology: Learning, Memory, and Cognition*, 29(3), 347.

Smith, R. E., & Bayen, U. J. (2004). A multinomial model of event-based prospective memory. *Journal of Experimental Psychology: Learning, Memory, and Cognition*, 30(4), 756.

Wang, L., Kliegel, M., Liu, W., & Yang, Z. (2008). Prospective memory performance in preschoolers: Inhibitory control matters. *European Journal of Developmental Psychology*, 5(3), 289–302.
<https://doi.org/10.1080/17405620600778161>

West, R. & Covell, E. (2001). Effects of aging on event related neural activity related to prospective memory. *Neuroreport*, 12, 2855–2858.

West, R., Bowry, R., & Kropminger, J. (2006). The effects of working memory demands on the neural correlates of prospective memory. *Neuropsychologia*, 44(2), 197-207.

West, R., & Kropminger, J. (2005). Neural correlates of prospective and retrospective memory. *Neuropsychologia*, 43(3), 418-433.

West, R., Jakubek, K., & Wymbs, N. (2002). Age-related declines in prospective memory: behavioral and electrophysiological evidence. *Neuroscience & Biobehavioral Reviews*, 26(7), 827-833.

West, R., & Craik, F. I. (1999). Age-related decline in prospective memory: The roles of cue accessibility and cue sensitivity. *Psychology and Aging*, 14(2), 264.

Yang, T. X., Chan, R. C., & Shum, D. (2011). The development of prospective memory in typically developing children. *Neuropsychology*, 25(3), 342–352.
<https://doi.org/10.1037/a0022239>

Zhao, X., Fu, J., Ma, X., & Maes, J. H. (2019). Age differences in prospective memory: A further evaluation of the executive framework. *Journal of Cognition and Development*, 20(5), 680–701.
<https://doi.org/10.1080/15248372.2019.1648268>

Zelazo, P. D., Reznick, J. S., & Piñon, D. E. (1995). Response control and the execution of verbal rules. *Developmental Psychology*, 31(3), 508.

Zelazo, P. D., Frye, D., & Rapus, T. (1996). An age-related dissociation between knowing rules and using them. *Cognitive Development*, 11(1), 37-63.

Zuber, S., & Kliegel, M. (2020). Prospective memory development across the lifespan: An integrative framework. *European Psychologist*, 25(3), 162

KAMU YÖNETİMİ DİSİPLİNİNDE WALDO ETKİSİ: PARADİGMANIN DEĞİŞİMİ İÇİN MEYDAN OKUMAK

Mehmet Akif ÖZER*
Sevda Nur ÇEVİK**

ÖZ

Dwight Waldo, 1940'lı yıllar sonrasında kamu yönetimi disiplinine katkılarıyla öne çıkan isimlerden birisidir. Zamanla değişimler yaşayan disiplin içerisinde Waldo'nun amacı, alanda yer edinmiş olan bazı kavramların konumlarının sorgulanmasıdır. Literatür taraması yapılarak oluşturulan bu çalışmada hayatı, yeni kamu yönetimi düşüncesi, kamu yönetiminde kimlik bunalımı ve Minnowbrook Konferansı'nın yanı sıra Waldo'nun özellikle üzerinde durduğu kavramlar ele alınmıştır. Kamu yönetimi disiplini içerisinde Waldo'yu ele alan eserler olsa da bu konuda Türkçe literatürde bulunan kaynak oldukça azdır. Bu çalışma, kamu yönetimi disiplini içerisinde Waldo'yu ve etki ettiği konuları detaylı olarak inceleyerek alana bir katkı sunmayı hedeflemektedir. Ömrünün uzun bir bölümünü akademide geçirirken ortaya koyduğu önerilerle disiplinde öncülük ettiği değişimler, Waldo'yu değerlendirirken birçok konuyu açıklamayı gerekli kılmıştır. Fikir dünyasında yaşanan dönüşümler, alanda yer alan Simon gibi isimlerle yaptığı akademik tartışmalar, verimlilik, değerlilik gibi konulardaki önerileri bu açıdan çalışmanın

* Prof. Dr. Mehmet Akif Özer, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı

(akifozer@yahoo.com) <https://orcid.org/0000-0003-2220-2271>

** Doktorant, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı

(Sevda.cevik@hbv.edu.tr) <https://orcid.org/0000-0003-1985-8069>

YDÜ Sosyal Bilimler Dergisi, C. XV, No. 2, (Ekim 2022)

Geliş Tarihi: 10 Şubat 2022

Kabul Tarihi: 7 Eylül 2022

Bu makaleden alıntı yapmak için: Özer, M. A. ve Çevik, S. N. (2022, Ekim). Kamu Yönetiminde Waldo Etkisi: Paradigmanın Değişimi için Meydan Okumak. *YDÜ SOSBİLDER*, 15(2), 263-285.

değerlendirme kapsamına alınmıştır. Dwight Waldo'nun bir yönetim ustası olarak kabulünden hareketle, bu çalışmanın amacı, onun kamu yönetim disiplini içerisindeki yerini sorgulamaktır.

Anahtar Kelimeler: *Dwight Waldo, Kamu Yönetimi, Kimlik Bunalımı, Verimlilik*

ABSTRACT

THE WALDO EFFECT IN THE DISCIPLINE OF PUBLIC ADMINISTRATION: A CHALLENGE TO CHANGE THE PARADIGM

With his contributions to the discipline of public administration, Dwight Waldo is accepted as one of the prominent figures in the field in the post-1940 era. In the discipline changes took place over the years, in which Waldo aimed to question the positions of some concepts that have taken place in this field. This study discusses Waldo's life, the New Public Administration Movement, the identity crisis in public administration, the Minnowbrook Conference, and the concepts particularly emphasized by Waldo. There are very few sources in Turkish literature on this subject. Therefore, this study aims to contribute to the field by examining Waldo and the subjects he influenced in detail within the discipline of public administration. The changes he pioneered in the discipline with the suggestions he presented made it necessary to explain many issues while evaluating Waldo. The academic discussions that he undertook with names such as Simon, and his suggestions on issues such as efficiency and worthiness were addressed in this study. Based on his recognition as a management guru, the aim of this study is to question Waldo's place in the discipline of Public Administration.

Keywords: *Dwight Waldo, Public Administration, Identity Crisis, Productivity*

1. Giriş

Kamu yönetimi disiplini uzun bir geçmişe sahiptir. Ancak alanda yer alan çalışmalara bakıldığında kamu yönetimi disiplininin kurucusu, yazdığı “İdarenin İncelenmesi” (Wilson, 1887) başlıklı makalesi ile, Woodrow Wilson kabul edilir. Wilson'un kurucu olarak kabul edilmesinde siyaset-yönetim ayrımına değinmesi önemli rol oynar. Geleneksel kamu yönetimi düşüncesi içerisinde “Siyaset ve İdare” eseriyle Goodnow, “Bilimsel Yönetimin İlkeleri” çalışmasıyla Taylor da bu alanda başı çeken isimler arasındadır. 1930'lu yıllara kadar devam eden geleneksel yönetim anlayışının olduğu dönem, “bilimsel yönetim” olarak ifade edilir. Wilson ile başlayan dönem Taylor, Fayol ve Weber ile devam etmiştir (Güler, 1994: 9).

1930’lu yıllara kadar etkinliğini sürdüren geleneksel kamu yönetimi düşüncesi özellikle 1929 Ekonomik Buhranı sonrası oluşan ortamda etkili sonuçlar verememiştir. Bu düşüncenin eleştirileri üzerinden şekillenen neoklasik yönetim düşüncesi de bu tarihlerde ortaya çıkar. 1950’li yıllara kadar devam edecek olan düşünce akımına Elton Mayo, Barnard, Simon gibi isimler öncülük etmiştir. Geleneksel yönetim düşüncesinin verimliliği artırmak amacıyla kişileri makine gibi görmesi eleştirisiyle hem insan ilişkilerinin hem de modern yönetimin öncülüğü neoklasik kuram ile başlatılmıştır (Kalfa, 2011: 409).

Modern yönetim anlayışı, kamu yönetimi disiplininin içerisinde 1950’li yıllardan sonra hâkim olmaya başlamıştır. Örgütleri açık bir sistem olarak ele alan bu anlayışta, sistem ve durumsallık yaklaşımları ön plana çıkmaktadır.

Kamu yönetimi disiplini içerisinde 1940 sonrasında etkili olmaya başlayan Dwight Waldo, özellikle I. ve II. Dünya Savaşları arası dönemi kapsayan “Ortodoks Kamu Yönetimi” anlayışını eleştirmesiyle dikkat çekmiştir. Bu dönemde ünlü eseri “İdari Devlet” 1948 yılında yayınlanmıştır. Eserinde Waldo, geleneksel yönetim düşüncesine açık bir şekilde karşı çıkmıştır. Doktora tezinden türettiği bu çalışma Waldo’yu ve yönetim disiplini içerisindeki konumunu önemli ölçüde etkilemiştir. Waldo’nun bir ‘yönetim ustası’ olarak kabul edilmesinde kamu yönetimi disiplininin son dönemde oldukça etkilemesi, kimlik krizini tanımlaması, Minnowbrook Konferanslarına katkıları, kaleme aldığı eserleri ile disiplinin gelişimi üzerine girdiği tartışmalar oldukça etkili olmuştur.

Waldo, 87 yıllık ömrünün 50 yıla yakın kısmını akademiye geçirmiştir. Eserleri gibi yetiştirdiği öğrencilerle de kamu yönetimi disiplinine katkıda bulunmuştur. Waldo’nun kamu yönetimi disiplini içerisinde incelenmesi gereken önemli isimlerden birisi oluşu ilgili yazında şöyle dile getirilmiştir: “Modern kamu yönetimi çalışabilmek için Waldo’dan etkilenmek gerekiyor. Kamu yönetiminde araştırma yapabilmek için de Waldo’dan etkilenmek gerekiyor ve az bilinmesine rağmen kamu yönetimi öğretmek için de Waldo’dan etkilenmek gerekiyor. Onun bu çok yönlü durumu sadece ABD için değil diğer ülkeler için de geçerlidir” (Fredickson, 1999: 5). İlgili gerekçelerle bu çalışmada Waldo, kamu yönetimi disiplini içerisinde en önemli isimlerden birisi olarak ele alınmıştır.

2. Dwight Waldo’nun Hayatı

Waldo, 1913 yılında ABD'nin Nebraska eyaletine bağlı DeWitt isimli kasabada dünyaya gelmiştir. İsmi tam olarak Clifford Dwight Waldo'dur. Beş çocuklu bir ailenin evladı olarak yetişmiştir. Waldo'nun yaşamının şekillenmesinde ve değer yargılarının oluşmasında çevresi ile olan etkileşimi öne çıkmaktadır (Sayman, 2006: 6). Cumhuriyetçi bir kimliğe sahip olmasında Nebraska eyaleti etkili olurken, aynı zamanda Federal Ordu'da asker olan dedeleri ile olan bağlantısının da katkısı olmuştur. Waldo, çiftçilik ve demircilik gibi meslek grupları içerisinde yaşayan ve okuldan artan zamanlarında ailelerine yardım eden kişilerin bulunduğu bir çevrede büyür. Lise eğitimi bile almayan insanların içerisinde yetişmiş olmasına rağmen, yetenekleri ve azminden dolayı ailesi ve yakın çevresi tarafından kendisinin başarılı bir insan olması beklenir. Bu konuda kendisine en çok annesinin destek olduğunu söyleyen Waldo, başarılı olması istense de profesör olmasının beklenmediğini daha sonra dile getirmiştir. Yaşadığı çevre ona zorluklar sunarken aynı zamanda disiplinli çalışma yetisi de kazandırmıştır (Atalay, 2008: 10).

Waldo, ilk ve orta öğreniminin ardından Nebraska'da lise eğitimi almıştır. Hayat seyri içerisinde gelişen bazı durumlarda kendi istekleri dışında kararlar almak zorunda kalmıştır. Bunlardan birisi, 1935 yılında Nebraska Öğretmen Okulu'na gitmesidir. Öğretmen olmak istemediği halde kendisine verilen burs sebebiyle bu okula gittiğini daha sonra belirtmiştir. Ardından açık kadro olmadığı için yüksek lisans eğitimine asistan olarak Nebraska'da devam etmiştir. Doktora eğitimini ise hem burs imkânı hem de farklı bir coğrafyada olması sebebiyle Yale Üniversitesi'nde sürdürmüştür (Sayman, 2006: 8).

Waldo, Yale'de doktora eğitimi alırken özellikle bazı isimlerden etkilenmiştir. Bunlardan birisi, tez danışmanı Francis W. Coker'dir. Waldo'nun kariyerinde önemli etki yapacak olan doktora tezine yön göstermesi bakımından Waldo, Coker'ın katkılarını her zaman vurgulamıştır. Bu süreçte onu etkileyen bir diğer isim ise Cecil Driver'dır. Driver'dan İngiliz tarihi ve siyaset bilimi konularında etkilenmiştir. Aynı zamanda siyaset biliminde öne çıkan isimlerden olan Robert Dahl ve Virgil Zimmermann gibi isimler de Waldo'nun Yale'de doktora arkadaşları olmuşlardır (Atalay, 2008: 11-12).

Yale Üniversitesi'nde yazdığı doktora tezi Waldo'nun kamu yönetimi disiplindeki konumunun şekillenmesinde oldukça etkilidir. Daha sonra, "İdari Devlet" ismiyle yayımlayacağı eserde yaptığı eleştiriler ve saptamalarla kamu

yönetiminde değişim sürecinde ismi anılan birisi olacaktır. Waldo, doktora eğitimini tamamlamasının ardından Fiyatlandırma İdaresi Ofisi'nde çalışmaya başlamış ve kısa sürede aynı kurumdaki Bütçe Bürosu'na geçiş yapmıştır. Doktora sonrasında akademi dışındaki kurumlarda çalışmasını, hem askere çağrılmayı beklemesine hem de akademik çalışmalardan yorulmasına bağlamıştır (Özer, 2012a: 215).

İkinci Dünya Savaşı'nın ardından Waldo, akademiye Berkeley Üniversitesi'nde aldığı görevle geri döner. 1946 yılından 1967 yılına kadar öğretim üyesi olarak görev yapmasının ardından, 1979 yılında emekli olana kadar çalışmaya devam edeceği Syracuse Üniversitesi'ne geçer. Uzun yıllar kaldığı Berkeley'den ayrılmasında kendi ifadesiyle Ronald Reagan'ın vali olmasıyla değişen ortam ve kişisel sıkıntılar etkili olmuştur. Waldo akademiye geçtiği dönemde hızla yayın yapmaya başlar ve böylelikle akademiye hızla yükselir. Bu dönemde savaşın yeni bitmiş olmasından dolayı üniversiteye öğrenci akını vardır ve öğrencilerin çoğunu, savaştan dönen askerler oluşturmaktadır. Bu süreçte Waldo'nun ilk kitabı "İdari Devlet" 1948 yılında yayınlanır. Çalışmada, kamu yönetimini Amerikan siyasi düşüncesi içerisinde inceler (Atalay, 2008: 17).

Waldo, akademiye dönmesinin ardından kamu yönetimi konusunda oldukça fazla eserler vermiştir. Çalıştığı alanlarda geniş bir perspektiften açıklamalarda bulunması, verimlilik, değer gibi konulara değinmesi, zamanla düşünce dünyasında yaşanan değişimlerden dolayı tutarsızlıklarla suçlanması; Waldo'nun yönetim literatüründeki konumu açısından dikkat çeken hususlardır. Yönetim yazınının önemli bir alanı olan Public Administration Review dergisinde (Kamu Yönetimi İncelemesi) 11 yıl baş editörlük yapan Waldo, uzun yıllar kamu yönetimi disiplini içinde anılan bir isim olmuştur (Özer, 2014: 12).

Waldo eserlerinde kendisini kamu yönetimi olarak tanımlamaktadır. 1979 yılında kendi isteğiyle emekli olmuş ancak çalışmalar yapmaya devam etmiştir. 87 yıllık hayatının yaklaşık 50 yılını kamu yönetimi disiplini içerisinde çalışarak ve yayınlar üreterek geçirmiştir. Eserleri birçok dile çevrilmiştir ve günümüzde hala yönetim yazınındaki önemini korumaktadır. Waldo, öğrencileri üzerinde de derin etkiler bırakmıştır: "Nasıl düşündüğünden çok neyi düşündüğüne ve neye meydan okuduğuna odaklanmak" olan felsefesini onlara da kazandırmıştır (Özer, 2014: 12). Keza, öğrencilerinin çoğu kendisini "Waldo'cu" olarak tanımlamaktadır. 1979 yılından itibaren her yıl Amerikan Kamu Yönetimi Derneği'nin en büyük

onur ödülü, kamu yönetimi disiplinine katkılarından dolayı *Dwight Waldo Onur Ödülü* olarak verilmektedir (Sayman, 2006: 10). Waldo, 27 Ekim 2000 tarihinde 87 yaşındayken ABD'nin Falls Church şehrinde hayata veda etmiştir. Uzun yaşamına kamu yönetimi disipliniinde etkili olacak çok sayıda çalışma sığdırmıştır.

3. Kamu Yönetiminde Kimlik Bunalımı

Bilindiği gibi kamu yönetimi, siyasal ilişkileri nesnel ve bilimsel bir temel üzerine yerleştirmeye çalışırken; bilimsel yönetim de, insanın ekonomik yaşantısını ve özellikle üretimini bilimsel bir temel üzerine oturtmaya çalışır. Waldo, Bilimsel Yönetim Düşüncesi'nin esasında savaş öncesi döneme çok büyük etkisi olduğunu ve bu etkinin en az dört önemli hatanın oluşmasına yol açtığını savunur. Bunlardan birincisi, iş teması üzerinde gelişigüzel bakış açısı geliştirmesi; ikincisi, verimliliğin salt bir hedef olarak görülmesi; üçüncüsü, ilk koşulların hemen kabulü; ve, dördüncüsü de işyeri demokrasi kurallarına uyulmamasıdır. Waldo, kendi arayışlarında bu olumsuzluklara çözüm bulmaya çalışmıştır.

Waldo bir çalışmasında Bilimsel Yönetim Düşüncesi'nin bu olumsuzluklara yol açmasının nedenlerini örneklerle açıklar: “Kamu yönetiminde geleneksel yaklaşımın temelini oluşturan düşüncelerin kaynağı klasik görüşlere dayanırken; geleneksel yaklaşım, siyaset ve yönetimin birbirinden ayrı olduğunu; siyasetin fonksiyonunun politika üretmek, yönetimin fonksiyonunun ise politikaları uygulamak olduğunu vurgulamaktadır.” Bu kriz odaklı yaklaşım, Waldo'nun yeni kamu yönetimi düşüncesinin temelini oluşturacak çalışmalar yapmasını sağlayacaktır (Özer, 2019: 191).

Bu düşünceler doğrultusunda, kamu yönetimi disipliniinde ‘kimlik krizi/bunalımı’ tanımı, ilk kez 1968 yılında, Waldo tarafından yapılmıştır. 1960 sonrasında kamu yönetimi disipliniinde yeni bir dönem başlamıştır. Geleneksel kamu yönetiminin kendi içinde tutarlı yapısı anlamını kaybederken, eleştirilerin odağı haline gelmiştir. Waldo, kamu yönetimindeki krizin 1930 sonrasında ortaya çıktığını, İkinci Dünya Savaşı sonrasında etkisini iyice gösterdiğini, ancak özellikle 1960'lı yıllar sonrasında içinden çıkılmaz bir hal aldığını belirtmektedir (Leblebici, 2001: 15-16).

Kimlik bunalımından bahsederken üzerinde özellikle durulması gereken konu: yönetim ve siyaset ayrımıdır. Geleneksel kamu yönetimi, yönetim ve siyasetin birbirinden ayrı alanlar olduğunu vurgular. Geleneksel kamu yönetimi içerisinde Wilson başta olmak üzere Taylor, Weber ve Fayol gibi önemli isimler de bu düşüncenin oluşumuna önemli katkılar vermişlerdir (Kalfa, 2011: 408-409). 1930 sonrasında, 1929 Ekonomik Buhranı'nın etkileriyle, Ortodoks Kamu Yönetimi disiplininin etkileri önem kazanmaya başlamıştır. Bu süreçte Waldo, iki savaş arası dönemi, 'Ortodoks Kamu Yönetimi' olarak niteleyen isimler arasındadır. Bu dönemde demokrasi ile verimliliğin benzerliği ve yönetim-siyaset ayrımı üzerinde durularak (Özer, 2012b: 83) kamu yönetimi disiplini tartışmalarına farklı bir bakış açısı getirilmiştir.

Bu süreçte kamu yönetimi disipliniinde yaşanan kimlik krizi, Waldo'nun kamu yönetimine bakışını değiştirmiştir. Daha önce kamu yönetimini siyasetin bir alt dalı olarak ele alırken; bu tanımlı geliştirmesinden sonra, bağımsız bir disiplin olarak değerlendirmeye başlamıştır. Bu durum Waldo'nun düşünce dünyasındaki bir tutarsızlık olarak algılanmış ve eleştirilmiştir. Ancak bu eleştiriler karşısında Waldo, siyaset ve yönetim ayrımı konusunda haklı olanın Wilson olduğunu söylemekten geri durmamıştır (Güler, 1994: 11).

Kamu yönetimi disipliniinde 20. Yüzyılın ikinci yarısından itibaren yaşanan değişimler, kamu yönetiminde bir kimlik krizine yol açmış ve değişimi gerekli kılmıştır. Waldo'ya göre krizin en önemli sebebi, 'yönetim ve siyaset ayrımı' konusudur. Waldo, kriz üzerinde çalışırken özellikle "demokratik süreçler ve değerler" ile "idari süreç ve değerler" arasındaki ayrım üzerinde durmuştur. Değerlilik de, verimlilik gibi Waldo'nun özellikle üzerinde durduğu ve analizler yapmaya çalıştığı diğer bir konu olmuştur (Demir, 2011: 69).

1960 sonrası yaşanan değişimlerle kamu yönetimi disiplini içerisinde yer alan bazı kavramlar sorgulanmaya başlanmış ve kimlik krizinin nedenleri araştırılmıştır. Geleneksel kamu yönetiminin sunduğu değerlerin artık sorunları çözmek konusunda yetersizliği karşısında Waldo'nun "bilimsel yönetim" ve bürokrasi üzerine yaptığı eleştiriler gündeme oturmuştur. Bu süreçte kimlik krizi tanımlamasının Waldo tarafından yapılmış olması ise şaşırtıcı olarak karşılanmaz. Çünkü, 1946 yılında yayınladığı "İdari Devlet" isimli çalışmasında zaten kamu yönetimi disiplinine eleştirel yaklaşımlar getirmiştir (Özer, 2012a: 224).

Waldo'nun eserleri yanında eleştirel yaklaşımları da akademide yetiştirdiği öğrencilerinin de katkısıyla kamu yönetimi disiplininde yaşanan tartışmaları doğrudan etkilemiştir. Siyaset ve yönetim ayrımı konusu üzerindeki fikirleri, zamanla yaşanan gelişmeler karşısında değişmiştir. Ancak Waldo, siyaset-yönetim ayrımını savunduğu zamanlarda da, bu ayrımı reddettiği zamanlarda da teorilerini net olarak açıklayabilmiştir. 1970'lerle değişen ekonomik ve siyasal ortam da eklenince, yönetim ve siyaset ayrımının kaçınılmaz olduğunu söyler. Zamanla siyaset biliminin kendi alanını belirlemesi ve kamu yönetiminin sosyal bilimlerle ilgili diğer alanlarla da iç içe kalması, bu ayrımın haklılığını ortaya koymuştur (Svara, 2008: 47-48).

Waldo, kamu yönetimi disiplininde ortaya çıkan krizin çözümü için de çalışmalar yapmıştır. Bu süreçte krizin tanımlanması ve çözüm önerilerinin sunulması için ortaya çıkan ilk somut çalışma, Minnowbrook Konferansları olmuştur (Doğan, 2017: 127). Kamu yönetiminde bir paradigma değişimi olan 'Yeni Kamu Yönetimi (YKY)' düşüncesinin ortaya çıkmasında etkili olan konferans, Waldo'nun kamu yönetimi disiplinine '*en büyük hediyesi*' olarak kabul edilmiştir.

4. Minnowbrook Konferansları

Waldo, kamu yönetimi disiplininde ortaya çıkan sorunları iyi analiz etmiş ve 1968 yılında "kimlik bunalımı" tanımlamasında bulunmuştur. Waldo bu düşüncesini geniş kitlelere duyurabilmek için KYK anlayışının ortaya çıkışında etkili olan Minnowbrook Konferansı'nı düzenlemiştir. Esasında ilgili literatürde KYK'nin ortaya çıkışı, sıklıkla bu konferansla birlikte anılmaktadır (Çigeroğlu ve Özgür, 2011: 282).

Dünyada yaşanan hızlı değişim süreci, karşı karşıya kalınan sorunlu alanların hemen hemen hepsini doğrudan etkilemiş ve bir an önce bu sorunlara çözüm bulunabilmesi için bir kamuoyu baskısı oluşturmuştur. Bu süreçten yönetim-halk ilişkileri de doğrudan etkilenmiş, klâsik kamu yönetimi anlayışı önemli oranda güven kaybına uğramıştır. Gündeme gelen yeni kamu yönetimi araçlarının mevcut yapıya uyumu, kamu sektöründe yeni paradigmaların ortaya çıkmasına yol açmıştır. Bu yeni paradigmalar, kamu yönetiminin temel vurgularını doğrudan etkilemiştir. Bunlara göre klâsik kamu yönetimi, bürokrasi modeline göre örgütlenmiştir. Biçimsellik, ayrıntılı kurallar gibi ilkelerin kamu

yönetiminde etkinliği sağlayacağı düşünülmüştür. Bu ilkeler, kamusal mal ve hizmetlerin üretiminde ve dağıtımında bürokrasi vasıtasıyla doğrudan görev almalıdır.

Bu sürecin sonucunda devlet büyüyüp hantallaşırken, toplum ve bireylere hizmet etmek yerine, kuralları ve normları, amaçlara bakılmaksızın son derece katı bir şekilde, uygulamayı yöntem haline getirmiştir. Yeni yaklaşımlar, klâsik kamu yönetiminin söz konusu ilkelerini bu şekilde tanımladıktan sonra, bunların yeni anlayışa göre dayanaksız kaldığını göstermiştir. En başta Weber tarafından ortaya atılan ve yönetimlerin hiyerarşik ve bürokratik ilkelere göre örgütlenmesini öngören bürokratik yönetim ilkesinin, artık mevcut sorunların çözümünde yetersiz kaldığı (Özer, 2015: 93) sıklıkla dile getirilmeye başlanmıştır.

Bu kapsamda gündeme gelen YKY düşüncesinin mimarı Waldo, kamu yönetimi disiplininin karşı karşıya kaldığı kimlik krizi karşısında duyarsız kalmamış ve bir akademisyen olarak krizi analiz edebilmek ve çözüm bulabilmek için birçok çalışmalar yapmıştır. YKY düşüncesinin teorik temellerinin atıldığı bu konferanslar, Waldo'nun kamu yönetimi literatürüne en büyük hediyesidir. Waldo'nun ilk çıkışını yaptığı "İdari Devlet" kitabının yönetim literatürünün güncel tüm dayanaklarını sarsması ve yönetim çalışmalarını yeni boyutlara taşınması onu Wilson'dan sonra kamu yönetimi disiplinin en önemli kurucularından birisi haline getirmiş (Özer ve Önen, 2019: 189), bu dikkat çekiş Waldo'nun düzenlediği konferansı kısa sürede ülke gündemine taşımıştır.

Minnowbrook konferanslarının ilki, 1968 yılında, Adirondack Dağlarında yer alan, Syracuse Üniversitesi'nde yapılmıştır. Bu tarihten itibaren konferansların her yirmi yılda bir yapılması planlanmıştır. Konferansla ilgili en dikkat çekici husus, katılımcıların yaşı konusunda olmuştur. Waldo, bu yaklaşımıyla genç idealist ve radikal olarak nitelendirilmiştir. Waldo'nun burada dikkat ettiği husus, kamu yönetimine 1960 sonrası katılanlar ile 1945-1960 arasında katılanların bakış açıları arasında fark olup olmadığını belirlemek yönünde olmuştur. Bu sebeple kamu yönetiminin çıkmazlarına çözüm arayan Waldo tarafından düzenlenen konferansa katılanların tamamının, 35 yaş altı 20 ve 30 yaş aralığında olması istenmiştir. Yani konferansa katılımda yaş sınırı, eski yaklaşımların reddi ve yeni bakış açıları geliştirmek amacıyla belirlenmiştir

Üç buçuk gün süren konferansta kamu yönetiminin çıkmazları tartışılmış ve çözüm yollarının neler olabileceği tartışılmıştır (Özer, 2012a: 228). Konferansa

katılanlar ayrımcılık, adaletsizlik ve eşitsizliklerin söz konusu olduğu toplumsal yapıyı eleştirerek kamu yönetiminin hem pratik olarak hem de teorik olarak bu katlanılmaz statükoyu desteklediğini iddia etmişlerdir (Özer ve İrdem, 2020: 350).

Konferans ismini, Minnowbrook olarak, Syracuse Üniversitesi'nde düzenlendiği salondan almıştır. YKY düşüncesi, bu konferans sonrasında doğmasından dolayı literatürde Minnowbrook Yaklaşımı (The Minnowbrook Perspective) olarak da bilinmektedir (Yalçın, 2010: 288). İlk Minnowbrook konferansında üzerinde durulan konular şu şekilde belirtilebilir: Verimlilik ve etkinlik kriterlerine toplumsal eşitlik kriterinin de eklenmesi, etik, saydamlık, sorumluluk kavramlarının kamu yönetimi ile bütünleştirilmesi, kamu kurumlarının değişen ihtiyaçlara cevap verememesi, kamu yönetiminin etkinliğinin aktif ve katılımcı vatandaşlık perspektifinde yeniden tanımlanması ve kamu yönetimi uygulamalarında geçerli bir temel kriter olmaktan çıkarılması (Tepeli, 2017: 38).

Konferansta geleneksel kamu yönetiminin güncel sorunlara çözüm üretip üretmediği yoğun bir şekilde tartışılmıştır. Konferans sonunda bir program oluşmamıştır. Ancak, üzerinde tartışılmış hususlar daha net bir bakış açısı meydana getirmiştir. Waldo, konferans tartışmalarında fazla yer almamış, fakat yine de kendi yaşına rağmen katılımı üzerinden eleştirilmiştir. Konferans sonrasında yapılan analizlerden bir eylem planı oluşmaması “zamanın ruhunun örgütlere ve programlara karşı olması” olarak yorumlamıştır (Özer, 2014: 22).

Konferansta tartışmalar, temelde, ‘kamu yönetimi disiplininin değişiminde ihtiyaç nedir?’ sorusuna odaklanmıştır (Frederickson, 1989: 97). Konferansta sunulan metinler daha sonra Waldo'nun eklediği önsöz ile birlikte Frank Marini'nin derlediği “Yeni Bir Kamu Yönetimine Doğru: Minnowbrook Bakışı” isimli kitapta toplanmıştır. Waldo konferansı “normatif teori, felsefe, toplumsal duyarlılık ve etkin olma doğrultusunda yeni bir düşüncenin doğuşu” olarak değerlendirmiştir (Atalay, 2008: 133).

Minnowbrook konferanslarının ikincisi, 20 yıl sonra, 1988 yılında George Frederickson tarafından düzenlenmiştir. İlk konferansta olduğu gibi yaş sınırı belirlenmiş ve konferansta yine genç isimler yer almıştır. İlk konferanstan farklı olarak liderlik, teknoloji, örgüt teorisi gibi hususlar da konferansta tartışma alanı bulmuştur. Katılımcılar üzerinde ilk konferansta yer alan umutsuzluk, ikinci konferansta yerini kaybetmiştir. Katılımcılar daha azimli ve tartışmacı olarak

konferansa katılım sağlamıştır. Üçüncü konferans ise ilkinden 40 yıl sonra 2008 yılında düzenlenmiştir. 50 genç ismin katılımıyla daha küresel boyutta gerçekleştirilmiştir. Ancak ilk konferanstaki ruh kendini kaybetmiştir. Bu sebeple son yıllarda kamu yönetimi disiplinde bir paradigma değişiminden (Tepeli, 2017: 38) geçmişe göre daha hararetle ve ümitsizce bahsedilmeye başlanmıştır.

5. Waldo ve Yeni Kamu Yönetimi Düşüncesi

Geleneksel kamu yönetimi anlayışının sorunları çözme konusundaki eksiklikleri, yeni bir bakış açısına duyulan ihtiyacı 1970’lerden itibaren net bir şekilde göstermeye başlamıştır. Minnowbrook konferanslarının ilkinin gerçekleşmesinin ardından yeni bir yönetim anlayışının gerekliliği görülmeye başlanmış, başta Waldo olmak üzere bu süreçte yeni yönetim anlayışını ortaya çıkaran akademisyenler, “Kamu Yönetiminin Jön Türkleri” olarak isimlendirilmeye (Hergüner, 2015: 73) başlanmıştır.

Dwight Waldo, bu yeni düşüncenin oluşumunun öncü isimlerinden birisi olmuştur. Sadece konferansla değil aynı zamanda alanın en önemli dergisi *Public Administration Review*’de yayınladığı yazılarla da YKY düşüncesinin yayılmasına destek olmuştur. Kamu yönetiminde sorunların çözülmesi için bazı kesimlerin sorumluluk almasının ve bir değişim ihtiyacının gerekliliklerini vurgulamıştır. Waldo’ya göre; “yaşanan sorunların ortaya çıkmasında kamu yönetiminin başarı ve başarısızlıkları da pay sahibidir. Bu nedenle kamu yöneticiler zaman geçirmeksizin gündemdeki sorunlara eğilmelidirler. Kamu yönetimi bu denli bilgiye sahipse eğer, yaşanabilir bir çevrenin yaratılmasında, şiddetin önlenmesinde, yoksulluğun ortadan kaldırılmasında, eşitlik ve adaletin sağlanmasında da etkin rol almalıdır” (Waldo, 1968: 396).

Waldo, YKY düşüncesinin amacının meydan okuma veya yıkma olmadığını, aksine disiplinde ortaya çıkan eksiklikleri giderme ve düzenleme olduğunu vurgulamıştır. Bu noktada YKY düşüncesinin özellikle üzerinde durduğu üç husus vardır: Müşteri odaklı bürokrasi, katılım ve temsili bürokrasi. Eski yönetim anlayışına karşı bir duruş olarak harekete destek veren Waldo, hareketin katılım hakkındaki görüşlerini ise tutarsız bulur. Bu yeni anlayışta şeffaflık, verimlilik gibi maddeler öne çıkan hususlardır. Aynı zamanda insan ilişkilerinin ve hesap verilebilirliğin artması, hiyerarşinin azalması gibi konuların da üzerinde durulur. YKY düşüncesi ilk çıktığı dönemlerde etkili ama sessiz ve

yavaş ilerleyen bir hareket olmuştur. Aradan zaman geçtikten sonra beklenmedik bir şekilde etki yakalamış ve birçok alanda etkinlik kazanmaya başlamıştır. Waldo'nun konuyla ilişkisi daha çok 1960'larda ortaya çıkan sorunların çözümüne yönelik olmuştur. Waldo'nun yaklaşıma bir ilgisi vardır, ancak umduğunu bulamamıştır. Hatta, yaklaşımı “bir gençlik isyanı” olarak yorumlamış ve “gençlik isyanları uygarlık tarihine pek de parlak sayfalar olarak geçmemişlerdir” şeklinde değerlendirmiştir (Atalay, 2008: 132-135).

Literatürde ilginç bir şekilde yeni kamu yönetimi denildiğinde ilk olarak 1980 sonrasında ortaya çıkan ve devlete kâr odaklı bir tutum yükleyen yeni kamu işletmeciliği anlaşılmaktadır. Ancak devlete çok daha idealist bakan YKY düşüncesinin temelleri, 1960'lı yıllarda Waldo ve çevresindeki akademisyenler tarafından atılmıştır. Waldo'nun bu konu ayrımı üzerinde özellikle durmasında, kimlik bunalımı sebebiyle tartışma alanı bulan, siyaset-yönetim dikotomisi de ayrıca etkili olmuştur (Overeem, 2008: 37-38). Siyaset bilimi alanında doktora yapan Waldo, çalışmalarında bir yandan siyaset-yönetim ayrımını reddederken, diğer yandan da siyaset bilimi ile kamu yönetimini ilişkilendirmeye çalışmıştır. Waldo, ABD'de kamu yönetiminin siyaset biliminden bağımsızlığını sağlamaya yönelik gayreti ve entelektüel katkısı ile YKY düşüncesinin yaygınlık kazanmasına öncülük etmiştir (Özer, 2019: 200).

Waldo'nun düşünce dünyasındaki değişimine yol açan bu dönem sonrasında düzenlenen konferansın etkileri çok sonra görülmüştür. Kamu yönetiminde yeni arayışlar uzun yıllar sürmüştür. Kamu hizmetlerinin sunumunu daha etkin ve verimli hale getirmek amacıyla geleneksel kamu yönetiminin hantal yapısı özellikle 1980'lerin başında etkinlik ve verimliliği temel alan ve vatandaş müşteri konumuna oturarak talep odaklı bir yaklaşım sergileyen yeni kamu işletmeciliğine yerini bırakmıştır.

6. Waldo Eserlerinin Kamu Yönetimi Disiplinine Etkisi

Waldo, yönetim literatürüne 50 yıla yakın bir hizmet süresi ve eserleriyle katkıda bulunmuştur. Yönetim disiplini içerisinde bir yön oluşturmaya çalışan Waldo, bu eseriyle amacına ulaşmıştır (Frederickson, 1999: 5-6). Geleneksel kamu yönetimi anlayışının ileri sürdüğü değerleri yıkan eserde Waldo, kamu yönetimini esasen siyaset perspektifinden incelemektir. Geleneksel Kamu Yönetiminin etkisinde geçen yılların ardından 1940'lara bakışı değerlendirirken

ABD Kamu Yönetimini incelemiştir. Eserin günümüze kadar gelmesinde ve yayınlandığı dönemde büyük etki yapmasında, geleneksel kamu yönetiminin dogmalarına karşı geliştirdiği eleştiriler etkili olmuştur. Eserde Waldo, Amerikan yönetsel devletin fotoğrafını çekmekte (Atalay, 2008: 28) ve devlet idaresine yönelik ayrıntılı analizler yapmaktadır.

Waldo'nun ilk baskısı 1948 yılında, ikinci baskısı ise 1984 yılında yapılan İdari Devlet isimli çalışmasında, idari devletin siyasal kuramı yorumlanmaktadır. Kitap, bugün de yönetim literatürünün en önemli kaynakları arasında gösterilmektedir. Waldo, kitabında demokratik değerlerle kamu yönetimi felsefesini bir araya getirmiş, kamu yönetiminin kültür bağlamında incelenmesi gerektiğini öne sürmüş ve siyaset-yönetim ayrımının çok da mümkün olmadığını, ilaveten de kamu yönetimi mekanizmalarının siyaset, değerler sistemi ve kültür göz önüne alınmadan sağlıklı incelenemeyeceğini ortaya koymuştur. Eserde kamu yönetimini, siyaset kuramı ve düşünceler tarihi bağlamında irdelemiştir. Yönetim literatüründeki kuramsal bileşenleri analiz etmeye ve kamu yönetimi hareketini Amerikan siyasi düşüncesi çerçevesinde ele almaya çalışmıştır (Özer vd., 2019:37).

“İdari Devlet”, kamu yönetiminin yükselişi, siyaset felsefesinin problemleri ve bazı temel kavramlar olarak üç ana bölümden oluşmaktadır. Waldo, eserlerinde genel bir değerlendirme yapmakta ve bu doğrultuda perspektifini geniş tutmaktadır. Bu durum, Waldo'ya net bir tanım yapma güçlüğü oluşturur. “İdari Devlet” kitabının bir başka eserle kıyaslanmaması gerektiğini, onun öznel konuma sahip olduğunu öne sürer. Buna mukabil, eserin yönetim disiplini içerisindeki yeri bakımından başka bir eserle kıyaslanmasından kaçınmak pek de mümkün değildir. Eser, pozitivizm ve faydacılık gibi klasik yönetimin ilkelerini reddetmeye çalışmış, özellikle siyaset ve yönetim ayrımı konusunda görüşlerini ileri sürmüştür (Parlak ve Bincan, 2019: 492).

“İdari Devlet”, eseri 227 sayfadan oluşmaktadır. Bu eserin amacını, ‘klasik yönetim anlayışına eleştiriler getirmek’ şeklinde kitabın önsözünde açıklamıştır. Aradan zaman geçtikten sonra yayınladığı bir makalesinde Waldo, eserini yeniden değerlendirmiş ve amacının klasik kamu yönetimi üzerindeki örtüleri kaldırıp altındaki siyaset bilimine ulaşmak olduğunu belirtmiştir (Waldo, 1965: 5-6). Aynı zamanda, İdari Devlet eseriyle Waldo, 1960 sonrasında yaşanan gelişmelerde yol gösterici bir kimliğe sahip olmuştur.

Waldo'nun kamu yönetimi disiplinine katkıları bakımından yayınları incelenirken değinilecek bir diğer yayın 1952 yılında *The American Political Science Review*'de yayınlanan "Development of Theory of Democratic Administration" (Demokratik Yönetim Kuramının Gelişimi) makalesidir. Makaleye demokrasi nedir sorusuyla başlayan Waldo'nun üzerinde durduğu iki husustan biri ülkenin demokrasi ile yönetilmesidir, ikinci husus ise siyaset ve kamu yönetimi ayrımıdır (Waldo, 1952: 82-83). Makalede klasik kamu yönetimine yönelik eleştirilerin bulunması yanında üzerinde durulan bir konu da değerliliklerdir. Waldo, değerleri görmezden gelerek bir olgusal değer vermenin mümkün olmadığına vurgu yapmıştır (Waldo, 1952: 97-98). Bu bakımdan makale Simon ve Waldo arasında yaşanacak tartışmaları başlatan yayınlardan da birisi olarak kabul edilir.

Waldo 1953 yılında profesör olmasının ardından aynı yıl *Kamu Yönetiminde Güncel Sorunlar* isimli eserin editörlüğünü üstlenir. Daha sonra 1955 yılında "The Study of Public Administration" (Kamu Yönetiminin İncelenmesi) adlı eserini yayımlar. Yedi bölümden oluşan eserde kamu yönetimi incelenerek bu alandaki çalışmaları açıklanmaya çalışılır. Waldo'nun en popüler eserlerinden birisi olan kitapta değer problemi üzerine yapılan tartışmalar ve mantıksal olguculuğa getirdiği çıkarımlar oldukça eleştiri alır. Kitabın ilk bölümünü oluşturan "kamu yönetimi nedir?" kısmının Waldo'yu çok zorladığı bilinmektedir. Hatta Waldo, bu bölümü yazmanın yaşamındaki en zor yazım işi olduğunu söylemiştir (Atalay, 2008: 19).

Kamu yönetiminin tanımı üzerinde uzunca durulan İdari Devlet eserinde, Waldo, kamu yönetiminin yapılmış tek ve iyi bir tanımı olmadığını belirtir. Bu eserin hemen ardından ise 1956 yılında Alabama Üniversitesi'nde verdiği konferansların bir derlemesi olan "Yönetime Bakışlar" isimli eserini yayımlar. Bunların dışında, 1971 yılında "Türbülans Zamanında Kamu Yönetimi" ve "Kamu Yönetimi İşletmeciliği" gibi eserleri de yayınlanmıştır (Atalay, 2008: 19-20).

Waldo'nun eserlerine genel olarak bakıldığında; sorgulayıcı ve tanımlayıcı bir bakış açısıyla kamu yönetimine yön verdiği görülebilir. Disipline ve konulara geniş bir perspektiften bakmasından ötürü Waldo'nun görüşleri hakkında net bir söylemde bulunmanın zor olduğu, tutarsız davranışlar sergilediği, tüm bunlara

rağmen ise disiplinde büyük etkiler uyandırdığı ve yön gösterici figürlerden biri olmayı başardığı söylenebilir.

7. Waldo Etkisini Kavramlar Üzerinden Okumak

Waldo hakkında değerlendirmelerde bulunurken, düşünce dünyasını anlamak ve kamu yönetimi disiplini içerisindeki konumunu sorgulamak açısından belli başlıkların üzerinde durmak gerekmektedir. Waldo, açıklama yaparken, ikilemler halinde değerlendirmeler de yapar. Buna, Waldo Yaklaşımı (Waldonian Approach) denilmektedir (Atalay, 2008: 141). Özellikle geleneksel kamu yönetimi üzerine getirdiği eleştiriler bakımından Waldo, değerlilik, verimlilik, yönetim-siyaset ayrımı ve bürokrasiye bakış açısı, değişime karşı yaklaşımı açısından yaptığı ikili kıyaslamalarla bu başlık altında ele alınacaktır.

Demokrasi ve Bürokrasi: Waldo'ya göre demokrasi ve bürokrasi arasındaki ayrım, siyaset ve yönetim ayrılığında olduğu gibi önemli bir ayrımdır. Waldo, demokrasi ve bürokrasinin dönemi şekillendiren iki önemli güç olduğunu ileri sürmüştür. İdari Devlet adlı eserinde demokrasi ve bürokrasi arasındaki ayrımı, siyaset ve yönetim arasındaki ayrımla birlikte ele alarak bir sentez oluşturmaya çalışmaktadır (Parlak ve Bincan, 2019: 494).

Waldo, demokrasiyi vazgeçilmez; bürokrasiyi ise kaçınılmaz bir ilke olarak tanımlar ve böylelikle demokrasi ile bürokrasi arasında bir bağ kurmaya çalışır. Waldo, demokrasiyi; özgürlük, eşitlik ve değerler bağlamında ele alır ve bu yönüyle bakılmayınca insan hakları gibi hususlara değinmenin anlamsız olduğunu savunur. Demokrasiyi sadece siyasal alanda ele almaz aynı zamanda yönetsel ve bürokratik alanda da demokrasi olduğunu savunur. Waldo, bürokrasi konusunda Weber'den etkilenir. Hatta, Weber'i bir deha olarak niteler, ancak yaptığı bürokrasi tanımları ile ondan ayrılır. Weber'in bürokrasinin tanımını uygarlığın gelişimi ile birlikte açıklaması bakımından 'evrensel bir dil' kullandığını savunur. Weber'in bürokrasi tanımını, bürokrasi yönetim karşıtlığı içerisinde değerlendirirken "amaçlara ulaşmada en ussal ve etkin örgütlenme biçimi" olarak tanımlanan bürokrasi tanımına karşı çıkar ve bürokrasiyi "ulaşılmasında en etkin olabileceği amaçlara ulaşmak için en etkin örgütlenme biçimi" olarak tanımlar (Waldo, 1952: 81-83).

Waldo, demokrasi ve bürokrasi arasındaki ilişkiye yönelik bir çözüm önermemiştir ve bu durum, günümüzde de bir tartışma konusu olmaya devam

etmektedir. Verimlilik, eşitlik ve üretkenlik gibi değerlerin korunduğu sürece bir hiyerarşiyi kabul edilebilir olarak yorumlamıştır. Bazı öneriler sunsa da Waldo'nun eleştirilere net bir çözüm önermeme özelliği burada da kendini göstermiştir.

Siyaset Ve Yönetim Ayrımı Hususu: Waldo, ABD'de iki savaş arası dönemi, 'Ortodoks Kamu Yönetimi' olarak nitelendirmiştir. Söz konusu döneme ismini veren Ortodoks kelimesi inanca bağlılığı, doğru demokrasiyi ve verimlilik ilkelerini kapsamaktadır. Bu iki değer birbirinin aynısı ve en azından uzlaşmış hali olarak değerlendirilmekte ve bu ilkelerden hareket edildiğinde yönetim karar verme ve uygulama şeklinde ikiye ayrılmaktadır. Ancak söz konusu bu ilkeler, kamu yönetimine daha bilimsel bir nitelik kazandırmaktadır. Ortodoks Kamu Yönetimi, odağında yer alan doğru demokrasi ve verimliliğin birbirine benzediklerini ya da en azından uzlaşabileceklerini öne sürmektedir. Diğer önemli öngörüsü ise yönetim-siyaset ayrımıdır (Özer, 2021: 72).

Bu kapsamda Waldo, geleneksel kamu yönetimi üzerine yönelttiği eleştirilerini özellikle siyaset ve yönetim ayrımı üzerinden yapar ve sık sık Wilson'a değinir. Waldo'ya göre, kamu yönetimi disiplinini yönetim ve siyaset ayrımı kadar yıpratın bir başka sorun yoktur. Waldo özellikle 1948 yılında yayınladığı İdari Devlet adlı eserinde yönetim ve siyaset ayrımına değinmiş, geleneksel kamu yönetimini de bu konuda eleştirmiştir (Atalay, 2008: 154).

Waldo, yönetim ve siyaset ayrımı üzerine uzun tartışmalar yapmıştır ve bilimsel yönetimi bunun üzerinden eleştirmiştir. Hatta, demokrasi ve bürokrasi arasındaki açmazın çözümünün de burada olabileceğine dikkat çekmiştir. Geleneksel kamu yönetimi içerisindeki isimlerin bu ayrımı ileri sürerken bir değer olgusuna da dikkat çektiklerini savunmuştur (Sayman, 2006: 31-33).

Siyaset ve yönetim ayrımı Waldo'da önemli bir tartışma alanıdır. Zaman içerisinde düşünce dünyasında yaşanan değişimler, siyaset ve yönetimin ayrılabilmesi yönünde fikirlerinin gelişmesini sağlamış, fakat bu değişim de Waldo'nun tutarsızlıkla suçlanmasının önünü açmıştır. Ortodoks Kamu Yönetimi dediği dönemden başlayarak 1970'lere kadar yönetim-siyaset ayrımını savunmuştur ve bu savunusunu şöyle dile getirmiştir: "Gerçekliğin bir tanımı ya da bir reform planı olarak siyaset ve yönetim arasında basitçe yapılan böyle bir ayrım yetersizdir" (Overeem, 2008: 37-38). Waldo, yönetim ve siyaset ayrımının Amerikan siyaseti dışında batı tarihinin geçmişine de dayandığını savunmuştur.

Değişimde başlangıçta yönetim siyaset ayrımını karar verme ve uygulama olarak ele alırken Weber'in bürokrasi kuramıyla teması sonrası demokrasi ve bürokrasi karşıtlığı bağlamında ele alacak ve bunu modernleşme sürecinin kaçınılmaz sonucu olarak değerlendirecektir. Overeem de bu değişimi Weber'le karşılaşmasına bağlamaktadır (Overeem, 2008: 38).

Waldo İdari Devlet kitabında Ortodoks Kamu Yönetimi ilkelerinin, değer yargıları ile yüklü ve bilimsel olmaktan uzak olduğunu belirtmiş ve kamu yönetimine, siyasal bilimin bir alt dalı olarak bakmıştır. Ancak, geniş perspektifte bakıldığında kamu yönetiminin sanatsal yönünün de dikkate alınması gerektiğini ifade etmiştir. Yeni anlayışın ancak bu şekilde sigortalanaabileceğini belirtmiştir (Özer, 2021:75). Kamu yönetiminde ortaya çıkan kimlik krizi sonrası Waldo'nun yönetim ve siyaset ayrımına bakış açısı değişmiştir. Bu dönemde siyasetin kendi tanımını yapması da etkili sebeplerden birisidir.

Simon – Waldo Tartışmaları: Yönetim düşüncesi içerisindeki önemli konumu itibariyle ele aldığımız Waldo gibi yönetim bilimine katkı sağlayan bir diğer isim ise Simon'dur. Simon'un özellikle 'İdari Davranış' adlı eseri kayda değerdir. Waldo ve Simon arasında yaşanan tartışmalar, iki ismin de entelektüel ve felsefi olarak iki zıt kutupta bulunmaları dolayısıyla, yönetim yazını için oldukça önemlidir. Sayman, bu tartışmaları "*iki akademisyenin yürüttükleri tartışma kamu yönetiminin hala ayakta olan iki direği,*" olarak nitelmiştir (Sayman, 2006: 105).

Simon ve Waldo arasında tartışmalar, Waldo'nun 1952 yılında yayınlanan "Demokratik Yönetim Kuramının Gelişimi" isimli makalesiyle başlamıştır. Tartışmalar, dergideki makaleler üzerinden yapılmış ve her iki akademisyen de o dönemde başka eserler yayınlamalarına rağmen birbirlerine atıfta bulunmamışlardır. Waldo'nun temel savı; değerlerin dışlanabildiği herhangi bir durumda karar vermenin mümkün olmadığıdır. Karar vermek alternatifler arasında bir seçim yapmaktır, seçim yapılırken de değerleri dışlamak mümkün değildir (Özer, 2014: 4). Simon ve Waldo'nun ortak fikirde oldukları husus ise, kendilerine gelene kadar olan dönemi 'sığ bir bilimsellik' olarak tanımlamaları olmuştur. Simon, değerler ve olguların ayrılabilmesini savunurken; Waldo, bu durumun tersini iddia etmektedir. Aralarındaki tartışmanın temel noktaları bugün de kamu yönetiminde hala tartışılan pek çok unsurdan oluşmaktadır. Tartışmanın temelini bilimin yönetim alanındaki anlam, işlev ve kısıtlılığının derecesi, değerler

ve olguların siyaset ve yönetim bağlamında ayrıştırılabilirliği, yönetimin temel nitelikleri ve sınırı ve anayasal demokratik kuramın kamu yönetimi unsuru oluşturur (Harmon, 1989: 437).

Waldo ve Simon arasında geçen tartışmalar, akademik olduğu kadar tarihsel bir işleve de sahiptir. Bu tartışmalar, sadece makaleler üzerinden gerçekleşse de etkileri büyük olmuştur. Waldo, Simon'un olgu-değer ayırımına karşı çıkmıştır. Aralarında geçen tartışma bir modern-postmodern tartışma olarak da değerlendirilmiş ve Waldo postmodernizmin öncülerinden sayılmıştır.

Ekonomi Ve Verimlilik: Waldo'nun verimlilik kavramı tüm kamu yönetimi düşüncesinin merkezinde yer alır. Demokrasi-bürokrasi, siyaset-yönetim gibi ayrımlar bu ekseninde meydana gelmektedir. Verimlilik, kendi içinde bir amaç olmaktan ziyade amaçlara ulaşmada bir araçtır. Waldo'ya göre verimlilik, ABD'de 19. Yüzyıldan 20. Yüzyıla hâkim olan bir düşünce şeklidir. Buna mukabil, Waldo'nun verimlilik hakkındaki görüşleri de diğer birçok hususta olduğu gibi zamanla değişim gösterecektir. Waldo, verimliliği felsefi manasının "enerji", "güç" ve "neden" gibi kavramlara karşılık geldiğini, mekanik veya bilimsel manasının elde edilen sonuçların harcanan kaynaklara veya istenen sonuçlara oranı demek olduğunu belirtir (Atalay, 2008: 200).

Waldo, verimliliğin olaylara göre değerlendirilmesi gerekliliğinin altını çizer. Bu doğrultuda, bir durum için verimli olan, başka bir durum için verimsiz olabilir. Amaçlara ulaşmak için verimlilik reddedilemez. Fakat, verimlilik de kendi içinde bir amaç olabilir. Waldo, İdari Devlet'in ardından verimliliği, 1952 yılında yayınladığı makalesinde tekrar ele alır. Fakat bu sefer, verimliliği değer kavramıyla birlikte değerlendirir (Waldo, 1952: 97).

Waldo'nun fikir dünyasında yaşanan değişimle 1970 sonrasında verimlilik konusunda daha farklı düşünmeye başlar. Geçmişteki fikirlerinin aksine verimliliğe tam anlamıyla karşı çıkılamayacağını savunur. Yeni kamu yönetimi düşüncesi içindeki isimlerin verimliliğe bakışını eleştirir ve verimsizlik istenmiyorsa çarenin ancak verimliliği sağlamak olduğunun altını çizer.

8. Sonuç

Waldo, kamu yönetimi yazınında önemli bir yeri olan Public Administration Review (PAR) (Kamu Yönetimi İncelemesi) dergisinin baş yayıncılığını 11 yıl boyunca üstlenmiş ve yönetim yazınına 50 yıla yakın bir süre

katkıda bulunmuş bir bilim insanı olarak, kamu yönetimi alanında son yüzyılın en önemli isimleri arasında gösterilmektedir (Özer, 2019: 5). Bir ‘yönetim ustası’ olarak Waldo’yu kamu yönetimi disiplini içerisindeki konumu bakımından değerlendirmeye alan bu çalışma, Waldo’nun hayatı ve etki ettiği konular etrafında şekillenmiştir. Waldo, kamu yönetimi disiplinine eserleri ve çalışmalarıyla katkıda bulunmuştur. Disipline etki eden Simon gibi isimlerle yaptığı tartışmalar, yön gösterici bir işlev sağlamıştır.

Waldo, bugünün çoğu kamu yönetimi lideri ve yöneticisi olan öğrencileri üzerinde çok büyük etkiler bırakmıştır. Waldo, nasıl değil neyin düşünüldüğü üzerine odaklanan felsefesiyle hangi ülkeden, hangi disiplinden, hangi yaklaşımdan olursanız olun, bu bakış açısını benimsediğinizde, sorunları çözmek çok daha kolay olacağını söylemiştir. Bu açıdan Waldo, öğrencilerine nasıl düşünmeleri gerektiğini öğretmiştir. Ancak her öğrencisinin de verdiği cevaba inanmamasını ve o cevabı sorgulamasını istemiştir. Bugün, Waldo’nun öğrencilerinin yazdıklarına bakıldığında, onun öğrencisi olmanın ayrıcalığı hissedilir. Keza yıllar sonra bile öğrencilerinin övgüler alabilmesi, ilgili yazında etkinliğini sürdürebilmesi ve hala bilimi yönlendirebilmesi, Waldo’nun örgüt yönetimine katkılarını çok açık ortaya koymaktadır (Özer, 2019:192).

Waldo pek çok eseriyle yönetim dünyasına katkılar sunmuştur. Bunlardan İdari Devlet isimli çalışmasında ileri sürdüğü fikirler ve eleştiriler, uzun zaman gündemde kalmış ve kamu yönetim disiplininin şekillenmesine katkıda bulunmuştur. Kamu yönetimi içerisinde “kimlik krizi” tanımı onun tarafından yapılmış ve düzenlediği Minnowbrook Konferansı’yla sorunun kaynağı ve çözüm yolları üzerine tartışmalar yapılmıştır. Yeni kamu yönetimi düşüncesinin başlangıcını oluşturan bu konferans Waldo’nun kamu yönetimine en büyük katkılarından birisidir.

Dünya üzerinde yaşanan gelişmeler ve durumlar neticesinde Waldo’nun düşünce dünyasında da değişimler olmuştur. Bunlardan birisi yönetim-siyaset ayrımı hususudur, 1960 sonrasında fikirlerinin değişmesinden dolayı tutarsızlıkla eleştirilmiştir. Demokrasi ve bürokrasi, verimlilik, yönetim-siyaset ayrımı Waldo’dan bahsederken önemle üzerinde durulan konulardır. Kamu yönetimi disiplininin çözümlemesini yapmış ve yaptığı çalışmalarla bu sorunlara çözümler aramıştır. Waldo çalışma kapsamında bir bütün olarak incelenmiştir.

Yapılan çalışma sonucunda, Waldo'nun geniş çerçevede incelenmesi gereken bir isim olduğu görülür. Onu tam anlamıyla tanımlayacak bir kavram yoktur. Kendisini kamu yönetimi olarak tanımlayan nadir isimlerden birisidir, aynı zamanda tarihçi bir kişiliği de vardır. Sorunları kronolojik olarak değerlendirip çözümler aramıştır. Olgular ve değerler, bürokrasi ve demokrasi, yönetim ve siyaset, verimlilik ve ekonomi onun temel tartışma alanları arasında olmuştur. Aynı zamanda gelecek yönetimde kamu yönetimi için nelerin değişeceği konusunda da öneriler sunar. Waldo, kamu yönetimi disiplini içerisinde yaptığı çalışmalarla özellikle "İdari Devlet" isimli eseriyle, Simon gibi isimlerle girdiği akademik tartışmalarla bir yönetim ustası olarak kabul edilmiştir. Disiplin içerisindeki konumuna bakıldığında kamu yönetiminin 1960'lar sonra değişim ve dönüşümünde başat rol oynadığı görülür.

Waldo, gelecek öngörülerinde de çok başarılı olmuştur. Geleceğin yönetiminde kamu yöneticisi için nelerin değişeceğini de şöyle anlatmaktadır (Özer, 2019: 202). Günümüzde emek, sermaye ve işgücüne dayanan bilgi toplumundan bilginin en merkezi kaynak olduğu post endüstriyel topluma geçiş yaşanmaktadır. Yöneticilerin meslekleri ve gereken nitelikler de değişmektedir. Yarının örgütleri için görevlerinde daha fazla uzmanlaşma ve beceri gerekecektir. Bütünleştirici yöneticiler eskisine göre çok daha güçlü olacaklar, bütünleştirme görevi de çok daha stratejik rol oynayacaktır.

KAYNAKÇA

Atalay, M. (2008). *Kamu Yönetimi Düşüncesinde Dwight Waldo Düşüncesi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara Üniversitesi, Ankara.

Ciğeroğlu, M. ve Özgür, H. (2011). “H. George Frederickson ve Kamu Yönetimi Disiplinindeki Yeri.” *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 29: 280-299.

Demir, F. (2011). “Bürokrasi-Demokrasi İlişkisi ve Bürokratların Seçilmişlerce Kontrolü Sorunu.” *Yönetim ve Ekonomi*, 18(2): 60-74.

Doğan, K. C. (2017). “Kamu Yönetimi Disiplini Üzerindeki Etkileri Bakımından Dwight Waldo.” *ÇAKÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(1): 121-139.

Frederickson, H. G. (1999). “Dwight Waldo and Education For Public Administration.” *Journal of Public Affairs Education*, 5(1): 91-103.

Güler, B. A. (1994). “Nesnesini Arayan Disiplin: Kamu Yönetimi.” *Amme İdaresi Dergisi*, 27(4): 1-14.

Harmon, M. (1989). “The Simon-Waldo Debate: A Review and Update.” *Public Administration Quarterly*, Winter: 432-442.

Hergüner, B. (2015). “Kamu Yönetiminde ‘Yeni’ Kavramı ve Kamusal Tartışmalarla İlgisi Üzerine Bir Çalışma.” *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 14: 73-83.

Kalfa, C. (2011). “Kamu Yönetimi Disiplininin Gelişimi ve Kimlik Tartışmaları.” *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 16(1): 401-415.

Leblebici, D. (2001). “Disiplin ve Uygulama Açısından Kamu Yönetiminin ‘Kimlik Krizine’ Yeni Bir Bakış.” Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 25(1): 10-27.

Overeem, P. (2008). “Beyond Heterodoxy: Dwight Waldo and the Politics-Administration Dichotomy.” Public Administration Review, S. 68(1): 30-43.

Özer, M.A. & Akçakaya, M. & Yaylı, H. & Yücel N. (2019). *Kamu Yönetimi Klasik*, 2. Baskı, Ankara: Gazi Kitabevi.

Özer, M.A. & İrdem, İ. (2020). *Bürokrasi ve Ötesi*, Ankara: Gazi Kitabevi.

Özer, M.A. & Önen, M. (2019). *200 Soruda Yönetim/Kamu Yönetimi*, 3. Baskı, Ankara: Gazi Kitabevi.

Özer, M.A. (2012a). *21. Yüzyılın Modern Yönetimi İçin Geleceğe Yön Veren Yönetim Guruları*, Ankara: Gazi Kitabevi.

Özer, M.A. (2012b). *Yeni kamu Yönetimi*, Ankara: Barış Kitap.

Özer, M.A. (2014). “Kamu Yönetimi Değişim Sürecini Dwight Waldo ile Yeniden Düşünmek.” Amme İdaresi Dergisi, 47(4): 1-30.

Özer, M.A. (2015). *Yeni Kamu Yönetimi*, 3. Baskı, Ankara: Gazi Kitabevi.

Özer, M.A. (2019). *21. Yüzyılın Modern Yönetimi İçin Geleceğe Yön Veren Yönetim Guruları*, Ankara: Gazi Kitabevi.

Özer, M.A. (2021). *Yeni Kamu Yönetimi*, 4. Baskı, Ankara: Gazi Kitabevi.

Parlak B. ve Bincan, S. (2019). “Kamu Yönetimi Disiplininin Değişim Sürecinde Dwight Waldo’nun Rolü.” Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi, 2(3): 490-507.

Sayman, C. (2006). *Dwight Waldo ve Yönetim Yazını*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara Üniversitesi, Ankara.

Svara, J.H. (2008). "Beyond Dichotomy: Dwight Waldo and the Intertwined Politics-Administration Relationship." *Public Administration Review*, January-February: 40-54.

Tepeli, Ö.D. (2017). *Küreselleşme Sürecinde Kamu Yönetimi Tartışmaları: Yönetişim Politığı*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Waldo, D. (1952). "Development of Theory of Democratic Administration." *The American Political Science Review*, 46(1): 81-99. 05 Ocak 2022 tarihinde <https://www.jstor.org/> veritabanından alınmıştır.

Waldo, D. (1965). "The Administrative State Revisited." *Public Administration Review*, 25(1): 1-14. 05 Ocak 2022 tarihinde <https://www.jstor.org/> veritabanından alınmıştır.

Waldo, D. (1968). "Public Administration in a Time of Revolutions." *Public Administration Review*, 28(4): 390-405. 16 Ocak 2022 tarihinde EBSCOhost veritabanından alınmıştır.

Wilson, W. (1887). "The Study of Administration.", *Political Science Quarterly*, 2(2). 16 Ocak 2022 tarihinde EBSCOhost veritabanından alınmıştır.

Yalçın, L. (2010). *Kamu Yönetimi Kuramları: Yöntembilimsel Bir Değerlendirme*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

YAYIN İLKELERİ

1. *Yakın Doğu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*'nin kısa adı *YDÜ SOSBİLDER*'dir.
2. *Yakın Doğu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Yakın Doğu Üniversitesi'nin resmi yayın organı olup hakemli ve akademik bir dergidir.
3. Sosyal bilimlerin tüm alanlarına açık olan dergimiz, Türkçe ve İngilizce dilinde yazılmış araştırma ve derleme türü bilimsel çalışmalar yayımlamaktadır.
4. *YDÜ SOSBİLDER*'e yayımlanmak üzere gönderilen yazılar özgün, daha önce yayımlanmamış, aynı anda birden fazla dergiye değerlendirilmek üzere gönderilmemiş olmalıdır. Makalenin aynı anda birden fazla dergiye gönderildiği tespit edildiği takdirde yayın süreci durdurulur ve makalenin dergi ile ilişkisi kesilir.
5. *Yakın Doğu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, yayımlanmak üzere kabul edilen makalelerin yayım haklarına sahiptir.
6. *YDÜ SOSBİLDER*'e gönderilen makaleler arasında özellikle Etik Kurul kararı gerektiren klinik ve deneysel insan ve hayvanlar üzerindeki çalışmalar için etik kurul onayı alınmış olmalı, bu onay makalede belirtilmeli ve belgelenmelidir.
7. Dergimizde yayımlanan yazılarda ileri sürülen görüşler yazarlarına aittir. Yasal, hukuksal, ekonomik ve etik sorumlulukların muhatabı yazardır. Yazıların yayımlanması, derginin ya da üniversitenin bu görüşleri savunduğu anlamına gelmez.
8. *Yakın Doğu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, altı (6) ayda bir olmak üzere yılda iki (2) sayı yayımlanmaktadır.
9. *Yakın Doğu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* makale kabul ve değerlendirme sürecinin her aşamasında, hakemlerin ve yazarların isimlerinin saklı tutulduğu çift-kör hakemlik sistemini kullanmaktadır. Makaleler değerlendirilmek üzere alanındaki iki hakeme gönderilir. Hakem raporlarından biri olumlu, diğeri olumsuz olduğu takdirde, yazı, üçüncü bir hakeme gönderilebilir veya Yayın Kurulu, hakem raporlarını inceleyerek nihai kararı verebilir.
10. Yazarlar, eserlerini derginin belirlediği makale yazım kurallarına göre ve APA 6 (American Psychological Association) standartlarına uygun olarak hazırlamalıdır.

11. Yazarlar *YDÜ SOSBİLDER*'e gönderilmek üzere makale dosyası ve yazar bilgi dosyası hazırlamalıdır. Makale dosyası yazar bilgisini içermez. Yazar bilgisi, makalenin adıyla birlikte ayrı bir dosya olarak hazırlanır. Yazar bilgi dosyası ayrıca yazarların ORCID numaralarını da içermelidir.
12. *Yakın Doğu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*'ne yazı gönderilebilmesi için dergi.neu.edu.tr adresinden Makale Takip Sistemi'ne üye olunması ve makalelerin buradan gönderilmesi gerekmektedir. Eklenen yazılarda isim veya yazarın kimliği ile ilgili bilgilere yer verilmemelidir. Yazarlara ait bilgiler, yayın aşamasında editör tarafından eklenir.
13. Dergimize gönderilen yazılarda Türk Dil Kurumu Yazım Kılavuzu'na uyulmak zorunluluğu vardır. Yayın Kurulu tarafından yazının bütünlüğünü etkilemeyecek düzeltmeler yapılabilir.
14. Yayın ilkelerine uygun olmayan makaleler hakem değerlendirme sürecine alınmayacaktır.
15. Yazını kabul edilen yazarlardan imzalı telif devir formu alınır

PUBLICATION RULES

1. Near East University Journal of Social Sciences is abbreviated as NEU SOSBILDER.
2. Near East University Journal of Social Sciences is the official publication of Near East University and is a scholarly academic and peer-reviewed journal.
3. The journal is open to all areas of social sciences, in particularly, research and literature review of types which is written in both Turkish and English languages.
4. Articles submitted to NEU SOSBILDER should be original contributions and should not be published elsewhere or should not be under consideration for any publication at the same time. If an article is submitted with more than one journal at the same time, the evaluation and publication processes will be discontinued.
5. Near East University Journal of Social Sciences acquires the publishing rights of the accepted articles.

6. The papers sent to NEU SOSBILDER must have the approval of the ethics committee for the studies on clinical and experimental issues on people and animals. This confirmation should be specified and documented in the article.
7. The opinions expressed in the published articles belong to their authors. The publication of articles does not mean that the Near East University or Journal of Social Sciences defends these views.
8. The journal is published twice a year, in every six (6) months.
9. Near East University Journal of Social Sciences uses a double-blind peer review process, in which the names of the referees and authors are kept secret at every stage of the process. The articles are sent to two referees in the area for publication. If one of the referee reports is positive and the other is unfavorable, the article may be sent a third referee or the Editorial Board may make a final decision by examining the referee reports.
10. The articles submitted to the NEU SOSBILDER should be organized according to APA 6 standards of writing and citation, as stated in article writing rules.
11. Authors should prepare article file and author information file for submission. Article file does not include author information. Author information will be uploaded as a separate file together with the name of the article. The author information file must also contain ORCID numbers.
12. To be able to submit a letter to the NEU SOSBILDER, it is necessary to register to Article Tracking System at dergi.neu.edu.tr and send the articles from here. Information on the identity of the author or the author should not be included. The information of the authors is added by the editor at the publication stage.
13. Articles sent to our journal must comply with the TDK Writing Guide. Corrections can be made by the Editorial Board which will not affect the integrity of the article.
14. The articles that do not meet the publication principles will not be taken into the peer review process.
15. Authors with accepted manuscripts will be sent a Copyright form that should be signed by the author and sent back to the Editor.

YAYIN ETİĞİ

Yakın Doğu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Yayın Etiği Komitesinin (COPE) “Dergi Editörleri için Davranış Kuralları ve En İyi Uygulama Rehber İlkeleri” ve “Dergi Yayıncıları için Davranış Kuralları” belgelerini takip etmektedir.

(Erişim adresi: <https://publicationethics.org>)

Editörlerin sorumlulukları ve Yayın Kararları

Dergide hangi makalelerin yayınlanacağına karar vermek editörün sorumluluğundadır. Yayın Kurulu tüm çalışmaları, ırk, cinsiyet, cinsel yönelim, dini inanç, etnik köken, vatandaşlık ya da politik felsefelerinden bağımsız olarak değerlendirecektir. Alınacak karar, makalenin doğruluğu, geçerliliği ve önemi ile derginin kapsamının uygunluğuna dayanacaktır. İftira, telif hakkı ihlali ve intihal ile ilgili mevcut yasal gereklilikler de dikkate alınmalıdır.

Yayın Etiği ve Hatalı Uygulama Bildirimi

Gizlilik

Editör veya herhangi bir editöryal görevli, ilgili yazar, hakemler, potansiyel hakemler, diğer editör danışmanları ve yayıncılardan başka kimseye bir sunum hakkında bilgi ifşa etmemelidir.

İnceleme için alınan tüm yazılar gizli belgeler olarak değerlendirilmelidir.

Açıklama ve Çıkar Çatışmaları

Sunulan bir makalede açıklanan yayınlanmamış malzemeler, yazarın açık yazılı izni olmaksızın editörün veya yardımcılarının kendi araştırmalarında kullanılamaz.

Hakemlerin sorumlulukları Editöryal Kararlarına Katkı

Hakem değerlendirmesi süreci editörün kararlarını vermede editör ve editör kuruluna yardımcı olur. Ayrıca yazının hazırlanmasında yazara da hizmet edebilir.

Çabukluk

Araştırmayı incelemek için yeterli nitelikte olmayan veya bir makalede yazılan ya da derhal gözden geçirmenin imkânsız olacağını bilen seçilmiş herhangi bir hakem, editöre bildirmeli ve inceleme sürecinden mazurunu istemelidir.

Nesnellik Standartları

Yorumlar nesnel olarak yapılmalıdır. Yazarın kişisel eleştirisi uygun değildir. Hakemler görüşlerini destekleyici argümanlarla ifade etmelidir.

Kaynakların Kabulü

Hakemler, makalede atıfta bulunulan yayınlanmış çalışmanın referans bölümünde gösterilmediği durumları tespit etmelidir. Diğer yayınlar, türetilmiş gözlem veya değişkenlerin kaynağında olup olmadığını belirtmelidir. Hakemler, editöre, dikkate alınan yazılar ile kişisel bilgileri olan diğer basılı makaleler arasında önemli bir benzerlik veya örtüşme olduğunu bildireceklerdir.

Açıklama ve Çıkar Çatışması

Hakem değerlendirmesi yoluyla elde edilen bilgi veya fikirler gizli tutulmalı ve herhangi bir avantaj için kullanılmamalıdır. Gönderilen bir makalede açıklanan yayınlanmamış materyaller, editörün veya yardımcılarının kendi araştırmalarında kullanılamaz. Hakemler, rekabete dayalı, iş birliğine dayalı veya diğer ilişkilerle veya gazetelere bağlı yazar, şirket veya kurumlarla ilişkili çıkar çatışmaları olan makaleleri dikkate almamalıdır.

Veri Erişimi ve Saklama

Yazarların, editör incelemesi için bir makale ile bağlantılı olarak ham veriler sunmaları istenebilir ve eğer uygunsa, bu verilere halka açık erişim sağlamaya ve her durumda, bu verilerin yayınlandıktan sonra makul bir süre depolanması için hazırlanmalıdır.

Özgünlük, İntihal ve Kaynakların Kabulü

Yazarlar, çalışmalarının orijinal olmasını sağlamalıdır ve yazarlar başkalarının çalışmalarını ve/veya sözlerini kullanmışlarsa, uygun şekilde atıf yapılmalıdır. Bildirilen çalışmanın niteliğini belirlemede etkili olan yayınlar da belirtilmelidir. İntihal, her türlü etik olmayan yayıncılık davranışını oluşturur ve kabul edilemez.

Açıklama ve Çıkar Çatışması

Tüm yazarlar, makalelerinin sonuçlarını veya yorumunu etkileyecek şekilde yorumlanabilecek finansal veya diğer finansal çıkar çatışmalarını açıklayan bir açıklama içermelidir. Proje için tüm mali destek kaynakları açıklanmalıdır. Potansiyel çıkar çatışmaları mümkün olan en erken aşamada açıklanmalıdır. Okuyucular, araştırmayı kimin finanse ettiği ve fon verenlerin araştırmadaki rolü hakkında bilgilendirilmelidir.

PUBLICATION ETHICS

This guideline for publication ethics is fully consistent with the COPE Principles of Transparency and Best Practice Guidelines and the COPE Code of Conduct.

Editors' responsibilities Publication decisions

It is the editor's responsibility to decide which of the articles will be published in the journal. The editor, who evaluates the authors' manuscripts, will evaluate them irrespective of their race, gender, sexual orientation, religious belief, ethnic origin, citizenship or political philosophies. The decision to be made will be based on the authenticity, validity and importance of the paper and the appropriateness of the scope of the journal. Existing legal requirements concerning slander, copyright infringement and plagiarism should also be considered.

Confidentiality

The editor or any editorial staff should not disclose information about a submission to anyone other than the relevant author, reviewers, potential

reviewers, other editorial consultants and publisher. The editors will ensure that the materials reviewed are kept confidential.

All manuscripts received for review should be considered as confidential documents.

Disclosure and conflicts of interest

Unpublished materials described in a submitted article cannot be used in the editor's or their assistants' own investigations without the express written permission of the author.

Reviewers' responsibilities Contribution to editorial decisions

The peer-review process assists the editor and editorial board in making editorial decisions. It can also serve the author in the preparation of the manuscript.

Promptness

Any selected referee who feels unqualified to review the research reported in a manuscript or knows that its prompt review will be impossible should notify the editor and excuse from the review process.

Standards of objectivity

Reviews should be made objectively. The author's personal critique is not appropriate. Referees must express their views with supporting arguments.

Acknowledgement of sources

Reviewers should identify situations where the relevant published work referred to in the article is not shown in the reference section. Other publications should indicate whether the derived observation or variables are together with their source. Reviewers will report to the editor an important similarity or overlap between the manuscripts considered and other published papers with which they have personal information.

Disclosure and conflict of interest

Information or ideas obtained through peer review should be kept confidential and should not be used for any advantage. Unpublished materials described in a submitted article cannot be used in the editor's or their assistants' own investigations. Reviewers should not consider manuscripts that have conflicts of interest linked to competitive, collaborative, or other relationships or to any of the authors, companies, or institutions affiliated to newspapers.

Authors' duties and reporting standards

Authors should present an accurate account of the work done and an objective discussion of its significance. The basic data should be shown correctly on the paper. An article should contain enough detail and references to allow others to replicate the job. Fraudulent or knowingly misrepresentations create unethical behaviour and are unacceptable. Review and professional editorial articles should also be accurate and objective and editors' opinion should be clearly stated.

Data access and retention

Authors may be asked to provide raw data in connection with an article for editor review, and, if appropriate, should be prepared to provide public access to such data and in any case, should be prepared for storage of such data for a reasonable period of time after publication.

Originality, plagiarism and acknowledgement of sources

Authors should ensure that their work is original, and if authors have used others' work and/or words, it should be appropriately cited. Publications that are effective in determining the nature of the reported work should also be indicated. Plagiarism constitutes unethical publishing behaviour in all forms and is unacceptable.

Multiple, redundant or concurrent publication

An author should not publish articles that generally describe the same research in more than one journal or primary publication. Submission of the same article to

more than one journal at the same time brings with it unethical publishing behavior. In general, an author should not present a previously published manuscript for consideration in another journal.

No other copyrighted material may be published elsewhere. In addition, manuscripts reviewed by the journal should not be re-sent to copyright-protected publications. However, by submitting a manuscript, the author(s) retains the rights of the published material. The copyright remains with the authors (CC-BY), thus they can decide about eventual republication of their text. The primary reference must be cited in the secondary publication.

[<http://creativecommons.org/licenses/by/3.0/>], which allows others to copy, distribute and transmit the work as well as to adapt the work and to make commercial use of it.

Disclosure and conflicts of interest

All authors should include a statement explaining financial or other financial interest conflicts that may be interpreted to affect the results or interpretation of their articles. All financial support sources for the project should be explained. Potential conflicts of interest should be explained at the earliest possible stage. Readers should be informed about who funded the research and about the role of the fund-givers in the research.

Fundamental errors in published works

When an author discovers a major mistake or mistake in his published work, it is obliged to inform the editor or publisher immediately and to work with the editor to withdraw or correct the paper. If the editor or publisher learns of a published work from a third party that contains a significant error, the author must immediately withdraw the manuscript or correct it or prove the authenticity of the original document to the editor.

References

Graf, C.; Wager, E.; Bowman, A.; Fiack, S.; Scott Lichter, D. and Robinson, A. (2007). Best practice guidelines on publication ethics: a publisher's

perspective. *International journal of clinical practice*, 61, 1-26. Retrieved from journal_editors_Mar11.pdf

YAZIM KURALLARI

1. YDÜ Sosyal Bilimler Dergisi, hakemli bir dergidir ve Nisan ve Ekim aylarında olmak üzere yılda iki kez yayımlanır.
2. Derginin yayım dili Türkçe ve İngilizcedir.
3. Dergide yayımlanan tüm yazıların yayın hakları Yakın Doğu Üniversitesine devredilmiş olur. Dergide yayımlanan her türlü yazıdan yapılacak alıntılarda kaynak gösterilmesi zorunludur.
4. YDÜ Sosyal Bilimler Dergisi'ne gönderilen yazılar özgün olmalı, başka bir yerde yayımlanmamış ya da yayımlanmak üzere başka bir yere gönderilmemiş olmalıdır. Gönderilen yazının bir başka biçimi yayımlanmak üzere incelenmek için bir başka yayımcıya gönderilmiş ya da yayımlanmış ya da yayımlanacak ise yazar bunu yazısını dergiye gönderdiğinde açıkça belirtmelidir.
5. Yayımlanmak üzere dergiye gönderilen yazılar, yayın kurulu tarafından ilk değerlendirmesi yapıldıktan sonra iki-kör hakeme gönderilir. Hakemlerden gelecek rapor doğrultusunda yazının basılmasına, yazardan makalesinde düzeltme istenmesine ya da basılmamasına yayın kurulu karar verir. Yayın kararı yazara (birden çok yazar varsa, adı ilk belirtilmiş olana) en kısa zamanda bildirilir. Yayımlanmayan makaleler yazarlara geri gönderilmez.
6. Hakem değerlendirmesinin tarafsızlığını sağlamak için hakemlere gönderilen yazıda yazarın kimliğine ilişkin herhangi bir bilgi olmamalıdır. Yazarlar makalelerinin başlığını, ad, soyadı, unvan, bağlı oldukları kurum adı, posta adresi, telefon ve e- posta adreslerini ayrı bir kâğıda yazarak bir kapak sayfası hazırlayıp makaleleri ile birlikte göndermelidir. Hakemlere gönderilecek metinde makalenin başlığı, makale metni, Türkçe ve İngilizce özetler bulunmalı, kimlik bilgileri yer almamalıdır.
7. Dergide yayımlanması istenilen metinler MS Word dokümanı olarak elektronik ortamda e-mail eki olarak doğrudan Editör'e gönderilmelidir. Yazılı metinler A4 kâğıdının bir tarafına 2 satır aralığı ile yazılmalı ve bütün sayfalara birbirini izleyen numaralar verilmelidir.
8. Ana dili İngilizce olmayan yazarlar, İngilizce yazdıkları metinleri göndermeden önce ana dili İngilizce olan bir uzmana okutup gerekli düzeltmeleri yaptırmalıdır.

9. Yazıları yayımlanan yazarlara yayımlanan makalenin bir adet dergi bedelsiz olarak gönderilir.
10. YDÜ Sosyal Bilimler Dergisi'ne gönderilen makalelerin yazım ve biçim koşulları bakımından son denetimlerinin yazar tarafından yapıldığı, yazarın makalenin elektronik ortamda belirtildiği biçimiyle basılmasına onay verdiği kabul edilir.
11. Makale dergi editörlüğüne teslim edildikten sonra baskı düzeltmeleri için yazara geri gönderilmez. YDÜ, Sosyal Bilimler Dergisi yazım ve biçim kurallarına uygun olmayan makaleler hakeme gönderilmez ve basılmaz.
12. Gönderilen metnin tamamı daktilo harfleri ve tek satır aralığı ile A4 kâğıdının alt ve üstünde 5cm, yanlarda 4 cm boşluk kalacak şekilde yazılmış olmalıdır.
13. Makalelerin 5.000-10.000 kelime (derleme makaleler hariç) uzunlukta olması gerekmektedir. 10000 kelimedenden fazla olan metinler ancak özel koşullarda kabul edilir.
14. Makale, italik harfler ile içerden yazılmış yaklaşık 120-180 kelimedenden oluşan, temel savını ve varılan sonucu betimleyen bir öz ile başlamalıdır. Öz'e makale içeriğini karakterize eden en fazla 5 anahtar sözcük veya deyim eşlik etmelidir.
15. Metin 12 punto büyüklükte Times New Roman yazı tipi ile yazılmalıdır. Makale başlığı 14 punto, Times New Roman yazı tipi, bold ve ana metinden ayrı olmalıdır. Alt başlıklar 12 punto, Times New Roman, bold ve metinden ayrı olmalıdır. İkincil alt başlıkların altındaki alt başlıklar 12 punto, Times New Roman, bold ve italik olmalı ve paragrafın ilk cümlesinin başında yer almalı ve bir nokta ile sonlanmalıdır.
16. Bütün çizelge, grafik ve diyagramlara şekil denilmeli ve birbirini izleyen numaralar verilmelidir. Tablolar olanaklar elverdiği ölçüde az sayıda olmalı ve sadece çok gerekli bilgiler içermelidir. Her şekil ve tabloya Arap rakamları ile bir numara verilmeli ve numaradan sonra başlığı yazılmalıdır ve metin içinde atıf yapılmalıdır.
17. Kaynaklara gönderiler dipnot biçiminde olmamalı, ilgili kaynak(lar) metinde ayrıç içine alınarak (yazar soyadı, yayım yılı: -gerekliyorsa- sayfa numarası/ ya da ilgili sayfalar/bölüm) biçiminde gösterilmelidir.
18. Metin içindeki gönderiler ve metne ilişkin ek açıklamalar dipnotlarda gösterilebilir.

19. Metinde gönderi yapılan kaynakların tümü, makalenin en sonuna yerleştirilecek bir kaynakçada yer almalı, gönderi yapılmayan kaynaklar bu listeye konulmamalıdır. Dergi, kitap, derleme, sempozyum adları açık olarak ve italik (ya da koyu renkte) yazılmalıdır.
20. Kaynakça APA 6 kaynak gösterme esasları doğrultusunda hazırlanmalıdır. Metin içi gönderme ve atıflar tam metnin diline uygun verilmelidir. Türkçe tam metin için Türkçe kaynak gösterme usul ve esasları, İngilizce tam metin için İngilizce kaynak gösterme usul ve esasları dikkate alınmalıdır (<https://apastyle.apa.org>).
21. Yazarlar yayımlanmak üzere dergiye gönderilen yazıları ile birlikte taahhütname ile telif devir formlarını da indirdikten sonra imzalayarak tarayıcı vasıtası ile taratıp yazıları ile birlikte göndermelidirler.
22. Yazarlar makalelerinde ORCID tanımlayıcılarını eklemelidirler. ORCID tanımlayıcısı olmayan yazarlar ilgili linkten kayıtlarını yapabilirler.

ARTICLE SUBMISSION GUIDELINES

1. NEU Journal of Social Sciences is a peer-reviewed journal and is published twice a year in April and October.
2. The publication language of the journal is Turkish and English.
3. Copyrights of all articles published in the journal are transferred to Near East University. References must be given in the excerpts from all kinds of articles published in the journal.
4. Manuscripts submitted to NEU Journal of Social Sciences must be original, not published elsewhere or sent to another place for publication. If another version of the submitted manuscript was sent to another publisher for review or published, or if it is to be published, the author must make it clear when he/she sends his/her article to the journal.
5. The manuscripts sent to the journal for publication are sent to the two-blind referees after their initial evaluation by the editorial board. The editorial board decides whether the manuscript should be published in accordance with the report coming from the referees, whether the author is required to correct the article or not. The publication decision shall be notified to the author (if there is more than one author, the first of which is mentioned) as soon as possible. Unpublished articles are not returned to the authors.

6. In order to ensure the impartiality of the referee's assessment, there should be no information on the author's identity in the article submitted to the referees. Authors should write the title of their articles, first name, last name, title, institution name, mailing address, telephone and e-mail addresses on a separate sheet of paper, prepare a cover page and send them with their articles. Turkish and English abstracts should be included in the text to be sent to the referees. The text to be sent to the referees should include the title of the article, the text of the article, abstracts in Turkish and English, and no identifying information.
7. The manuscripts should be sent to the Editor directly as e-mail attachment. Written texts should be written on one side of A4 paper with two intervals and all pages should be given consecutive numbers.
8. Authors whose native language is not English should have a native English reviewer for editing and make the necessary corrections before submitting texts in English.
9. The authors whose articles are published are sent one free of charge from the published journal.
10. It is accepted that the final audits of the articles submitted to the NEU Journal of Social Sciences are done by the author and that the author consents to the e-print version (soft copy) the article.
11. Once the manuscript is submitted to the journal editor, it is not returned to the author for print corrections. Articles that do not comply with the rules of NEU, Journal of Social Sciences are not sent to the referee and not printed.
12. All text sent should be written with typewriter letters with a single-spaced space of 5cm on the bottom and top of A4 paper and 4cm on the sides.
13. Articles should be 5,000-10,000 words long (excluding review articles). Texts with more than 10000 words are only accepted under special circumstances.
14. The article should begin with an abstract consisting of 120-180 words written in italic letters and describing the basic argument and the conclusion reached. The abstract should be accompanied by a maximum of 5 keywords or phrases that characterize the content of the article.
15. The text should be written in 12-point Times New Roman font. The title of the article should be 14 points, Times New Roman font, bold and separate from the main text. Subheadings should be 12-point, Times New Roman, bold and separate from text. Subheadings under secondary subheadings should be 12-

point, Times New Roman, bold, and Italic and should be at the beginning of the first sentence of the paragraph and end with a point.

16. All charts, graphs and diagrams should be called figures and given successive numbers. Tables should be small to the extent possible and should contain only very necessary information. Each figure and table should be given a number with Arabic numerals and its title should be written after the number and should be cited in the text.
17. References should not be in footnote format, but the relevant source(s) should be enclosed in parentheses in the text (author's last name, publication year: -if necessary- page number/or related pages/section).
18. Submissions within the text and annotations of the text can be shown in the footnotes.
19. All references submitted in the text should be included in a bibliography to be placed at the end of the article, and non-submitted references should not be placed on this list. The names of journals, books, reviews and symposia should be written in italics (or bold).
20. The bibliography should be prepared in accordance with APA 6 reference guidelines. In-text references and citations should be given in accordance with the language of the full text. For full-text of Turkish, procedures and principles of Turkish references, for full text in English, procedures and principles of English references should be considered (<https://apastyle.apa.org>).
21. Authors along with the manuscripts sent to the journal for publication should download the commitment and copyright transfer forms and after they sign they should scan with the scanner and sent them together.
22. Authors should include ORCID identifiers in their articles. Authors who do not have an ORCID identifier can register from the relevant link (<https://orcid.org/>).